

ENSIMMÄISTÄ LASTA ODOTTAVIEN VANHEMPIEN
SOSIAALISEN TUEN TARVE

Varpu Viikeri
Opinnäytetyö, syksy 2017
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Diak Helsinki
Sosionomi (AMK) + kirkon nuorisotyönohjaajan virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Viikeri, Varpu. Ensimmäistä lasta odottavien vanhempien sosiaalisen tuen tarve – tutkimus ensimmäistä lasta odottavien vanhempien käsityksistä tuen tarpeesta raskausaikana. Helsinki, syksy 2017, 86 s., 2. liitettä. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, Sosionomi (AMK) + kirkon nuorisotyönohjaajan virkakelpoisuus.

Opinnäytetyön aiheena oli tutkimus ensimmäistä lasta odottavien vanhempien sosiaalisen tuen tarpeesta. Tavoitteena oli selvittää ensimmäistä lasta odottavilta vanhemmilta, minkälaista tukea he tarvitsevat vanhemmuuteen liittyen. Vanhemmuutta tutkimuksessa havainnollistettiin vanhemmuuden roolikartan avulla. Tarkoituksena oli kartoittaa sitä, minkälaista toimintaa seurakunta voisi olla tarjoamassa ensimmäistä lasta odottaville vanhemmille. Aihe lähti liikkeelle omasta kiinnostuksesta aihetta kohtaan. Lisäksi tämän teeman ajankohtaisuus kiinnosti minua. Tutkimuksen aihe vastasi yhteistyökumppanin tarvetta olla kehittämässä oman seurakuntansa toimintaa odottaville vanhemmille. Seurakuntaa kiinnosti, minkälaista tukea ensimmäistä lasta odottavat vanhemmat tarvitsevat sekä minkälaisia toimintamuotoja seurakunta voisi olla tarjoamassa kohderyhmälle.

Tutkimuksessa käytettiin kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää. Tutkimukseen osallistui viisi vastaajaa. Aineistonkeruu suoritettiin kyselytutkimuksena. Saatua aineisto teemoiteltiin tutkimuskysymysten perusteella.

Tutkimustulosten perusteella vanhemmat tarvitsevat tukea etenkin ihmissuhdetaitojen opettamiseen. Vastauksissa korostuivat tunnetaitoihin liittyvät asiat. Sosiaalisen ja emotionaalisen tuen tarve nähtiin tärkeänä. Erityisesti vertaistuella nähtiin olevan tärkeä merkitys vanhemmuuden tuesta puhuttaessa. Tutkimustuloksista nousi esille se, että seurakunta voisi olla tarjoamassa erilaisia kohdennettuja toimintamuotoja eri perhetyypeille. Erilaiset ryhmätoimintamuodot, kuten perhekerhot, ensiodottajien tapaamiset, sekä samassa elämäntilanteessa olevien ihmisten kohtaaminen koettiin tarpeelliseksi.

Tutkimustulosten perusteella seurakunnan työmuodoille, jotka on suunnattu ensimmäistä lasta odottaville vanhemmille, on tarvetta. Alue, jossa tutkimukseni tehtiin, on hyvin lapsiperhevoittoista. Kyseinen työmuoto seurakunnassa on aika uusi, joten sitä on haluttu kehittää vastaamaan seurakunnan alueella asuvien tarpeita.

Asiasanat: vanhemmuus, kiintymyssuhde, perhe, perhetyö, kasvatusyhteistyö, ennaltaehkäisevä perhetyö, seurakunta, seurakunnan perhetyö, vanhemmuuden tuki

ABSTRACT

Viikeri, Varpu. Social support needs for parents who are expecting their first child. Helsinki, autumn 2017, 86 p., 2 appendices. Diaconia University of Applied Sciences, Degree Programme in Social Services and Option in Christian Youth Work. Degree: Bachelor of Social Services.

The aim of this study was to discover what kind of social support the parents expecting their first child need for parenting. In this research, the parenting was demonstrated through the map of parenting roles. The purpose was to find out what kind of activities the local church could offer for the target group.

In this research, qualitative research method was used. The data was gathered by a questionnaire with open questions. The questionnaire was answered by five participants who were parents expecting their first child. The questionnaire was answered in a meeting for the parents expecting their first child. Those meetings were held twice in the church. The data was analysed by inductive content analysis and categorised topically keeping the research questions in mind.

According to the results, the parents need support especially in relationship skills. Enhancing emotional skills was also considered important. The meaning of peer support was emphasized in the answers. The results suggest that church could offer different kind of focused activities for different types of families for example various group activities such as family clubs, meetings for the parents expecting their first child and peer groups for people in similar life situations.

It can be concluded that church services, which are for the parents expecting their first child, are necessary. This kind of activities are quite new in the church in question but the it is interested in developing the activities to meet the parents' needs.

Keywords: parenting, attachment, family, family work, cooperative upbringing, preventing family work, church, church family work, parenting support.

SISÄLLYS

TIIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1 JOHDANTO	6
2 TUTKIMUKSEN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	8
2.1 Mikä on perhe?.....	8
2.2 Moniulotteinen vanhemmuus.....	9
2.3 Vanhemmuuden roolikartta	12
2.4 Vanhemmuuden roolikartan sisällöt	14
2.5 Varhainen kiintymyssuhde.....	18
2.6 Ylisukupolvisuus	19
3 PERHETYÖ	22
3.1 Perhetyö	22
3.2 Ennaltaehkäisevä perhetyö	25
3.3 Perhepalvelut	26
3.4 Perheiden tuet	29
3.5 Uudelleen organisoidut perhepalvelut	31
3.6 Kasvatusyhteistyö tukemassa perheen arkea	33
4 KIRKON PERHETYÖ	36
4.1 Kirkon perhetyö	36
4.2 Kirkon strategioista käytäntöön	39
4.3 Kirkon nuorisotyö, nuoret aikuiset ja nuoret vanhemmat	42
5 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET.....	44
5.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet	44
5.2 Opinnäytetyön ajankohtaisuus	45
5.3 Aiemmat tutkimukset	47

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	51
6.1 Seurakunta tutkimusympäristönä	51
6.2 Aineistonkeruumenetelmät	52
6.3 Aineiston analysointimenetelmät	55
7 TUTKIMUSTULOKSET	57
7.1 Odottajien tuen tarve vanhemmuuteen liittyvissä kysymyksissä	57
7.2 Odottajien kokemukset tuen saamisesta odotusvaiheessa	58
7.3 Vertaistuen merkitys	59
7.4 Seurakunta vanhemmuuden tukena.....	60
8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	62
8.1 Johtopäätökset ensimmäistä lasta odottavien tuen tarpeesta	62
8.2 Seurakunta ensimmäistä lasta odottavia vanhempia tukemassa	66
8.3 Työn eettisyys ja luotettavuus	70
8.4 Opinnäytetyön hyödyntäminen tulevaisuudessa	73
8.5. Oma ammatillinen kasvu	74
9 LÄHTEET	75
LIITE 1: KYSELYLOMAKE	84
LIITE 2: VANHEMMUUDEN ROOLIKARTTA	86

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön aiheena on tutkimus ensimmäistä lasta odottavien vanhempien sosiaalisen tuen tarpeesta. Opinnäytetyössä aihetta tarkastellaan vanhemmuuden näkökulmasta sekä siitä, miten vertaistoiminta voi olla osana tukemassa vanhemmuuteen kasvamista. Yhteistyössä ollut seurakunta voi opinnäytetyön pohjalta kehittää toimintaa ensimmäistä lasta odottaville vanhemmille.

Ajatus tästä opinnäytetyön aiheesta on noussut ensimmäisen harjoittelun ohjauskeskustelun aikana. Suoritin harjoittelun lastensuojelussa. Silloin sekä työelämässä että mediassa otettiin kantaa siihen, että vanhemmuus on ikään kuin hukassa. Oma ohjaava lehtorini sanoi tähän, että vanhemmuus ei ole hänen mielestään hukassa vaan vanhemmat eivät saa riittävästi tukea. Mielestäni perheille tarjottiin monipuolisia palveluita, mutta jäin pohtimaan, vastaavatko nämä palvelut sitä tukea, mitä vanhemmat omaan vanhemmuuteensa tarvitsevat? Sen lisäksi, että vanhemmuus on lapsen fyysisistä tarpeista huolehtimista, se on vahvasti myös sosiaalinen tehtävä. Pohdinkin, saavatko vanhemmat riittävän monipuolisesti tukea vanhemmuuden eri osa-alueisiin?

Lapsi- ja perhepalvelut ovat tällä hetkellä muutoksessa ja ollaan menossa kohti perhekeskusmallia. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman tarkoituksena on vuosien 2016–2018 aikana muokata palvelut niin, että ne tukevat mahdollisimman hyvin lasten, nuorten ja perheiden tarpeita. Keskeisessä asemassa ovat lasten tarpeet, sekä vanhemmuuden tuki. (Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (LAPE) i.a.) Muutosten myötä ollaan siirtymässä perhekeskustoimintamalliin, missä seurakunnat, järjestöt, koulut ja kunnat tarjoavat matalan kynnyksen palveluita. Tällaisia palveluita ovat muun muassa neuvolapalvelut, perhetyön palvelut, digitaaliset palvelut, vanhemmuuden ja parisuhteen palvelut sekä eropalvelut. Pyrkimys on yhtenäistää palveluita lapsi- ja perhelähtöiseksi palvelukokonaisuudeksi sekä siirtää painopiste korvaavista palveluista kohti ehkäiseviä palveluita. (Kohti lapsi- ja perhelähtöisiä palveluita i.a.) Tämä vaatii eri viranomaistahoilta aktiivisuutta,

jotta tulevaisuudessa eri tahot voivat olla osana toteuttamassa tätä perhekeskusmallia. Seurakunta, jolle opinnäytetyöni tulokset menevät, on aikeissa kehittää toimintaa ensimmäistä lasta odottavien vanhempien tueksi. Opinnäytetyöni toimii apuna siihen, että he voivat tarjota tukea niihin vanhemmuuden osa-alueisiin, joihin vanhemmat kaipaavat tukea. Tarkoituksena on antaa välineitä kohti tulevaa vanhemmuutta, sekä tarjota verkostoitumisen mahdollisuus muihin samassa elämäntilanteessa oleviin vanhempiin. Lisäksi toiminnan kautta saa kuulla muista alueella tarjolla olevista palveluista, jotka on suunnattu lapsiperheille.

Ensimmäistä lasta odottaville vanhemmille kokeiltiin ensiodottajien ryhmää 2016 syksyllä. Silloin toiminta ei kerännyt runsaasti osanottajia ennakkoilmoittautumisissa. Toimintaa yritettiin uudestaan keväällä 2017. Neuvolan kautta lähetettiin kutsu kaikille ensimmäistä lasta odottaville vanhemmille, joiden laskettu aika oli noin touko–syyskuun välillä. Tähän tapaamiseen ei ollut etukäteisilmoittautumista. Maaliskuussa näiden kutsujen kautta tapaamiseen osallistui 12 vanhempaa. Tapaamisessa kartoitettiin, olisiko kysyntää tällaiselle ekavauva-toiminnalle ja vanhemmilta saatiin kannatusta toiminnan järjestämiseen ja suunnitteluun.

2 TUTKIMUKSEN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

2.1 Mikä on perhe?

Kuten edellä jo hieman avasin, perheen määritelmä on monimuotoinen ja muuttuva. Monimuotoisuutta havainnollistavat muun muassa seuraavat perhetyypit: monikulttuuriset perheet, sateenkaariperheet, yhden huoltajan perheet, adoptioperheet ja lapsettomat perheet. (Monimuotoiset perheet LAPE-muutosohjelmassa 2017.) Näitä perhemuotoja löytyy vielä enemmän, mutta kaikkia ei ole tarpeen luetella tässä. Perheiden ollessa näin monimuotoisia, on perheen määrittely haastavaa. Yksi tapa määritellä perhe, on käyttää Tilastokeskuksen määritelmää. Tilastokeskus on määritellyt perheen käsitteen seuraavasti:

Perheen muodostavat yhdessä asuvat avio- tai avoliitossa olevat tai parisuhteensa rekisteröineet henkilöt ja heidän lapsensa, jompikumpi vanhemmista lapsineen sekä avio- ja avopuolisot sekä parisuhteensa rekisteröineet henkilöt, joilla ei ole lapsia. -- Perheessä voi olla korkeintaan kaksi perättäistä sukupolvea. Jos asutokunnassa on useampia sukupolvia, perhe muodostetaan nuorimmasta sukupolvesta lähtien. Näin esim. lapsensa perheen kanssa asuva anoppi tai appi jää perheeseen kuulumattomaksi, ellei yhdessä asu myös puoliso, jolloin vanha pariskunta muodostaa oman erillisen perheen. Lapsiperheitä ovat perheet, joissa kotona asuu vähintään yksi alle 18-vuotias lapsi. (Perhe i.a.)

Lainsäädännöllisestä näkökulmasta katsottuna perhettä katsotaan enemmän oikeudellisesta näkökulmasta sekä sukulaisuuden ja yhteisen talouden näkökulmasta (Hämäläinen & Kangas 2010, 29). Kun perhe on määritely, voidaan helpommin katsoa, mitä etuuksia kullekin kuuluu. Kelan sivuilta esimerkiksi löytyvät erilaiset menettelyperiaatteet, riippuen minkälaisesta perhemuodosta on kysymys. Kelan tukia on sovellettu, mikäli kyseessä on monikkoperhe, uusperhe, yhden vanhemman perhe, adoptioperhe tai sateenkaariperhe. Soveltaessaan eri perhe-etuuksia Kela pyrkii huomioimaan kunkin perhetyypin yksilöllisiä tarpeita. (Kela 2017a.) Toisaalta voidaan miettiä, vastaako tukien erilaisuus ja niiden myöntämisen erilaisuus perustuslain yhdenvertaisuutta, jossa ketään ei saa asettaa eriarvoiseen asemaan

sukupuolen, iän, etnisen taustan tai muiden piirteiden takia. (Perustuslaki 1999.) Ajaako etuuksien erilaisuus sitä, että se parantaa yhteiskunnassa eri asemassa olevien perheiden olosuhteita? Lisääkö siis tukien ja menettelyperiaatteiden erilaisuus yhdenvertaisuutta vai korostaako se poikkeavuutta? Samalla kun lainsäädäntö katsoo perheitä oikeudellisesta näkökulmasta, se myös antaa tietynlaisen kuvan perheestä. Vaikka suoraan ei puhuttaisi tai määriteltäisi laissa sitä, mikä on perhe, niin etuuksien kautta voimme nähdä mikä katsotaan perheeksi ja mikä ei. (Hämäläinen & Kangas 2010, 29.)

Lain ja yhteiskunnallisten rakenteiden lisäksi perhettä määrittelevät myös ihmiset itse. Moni ajattelee, että ihmisellä itsellään on oikeus määritellä oma perheensä. Perhe voidaan nähdä ryhmittymänä, jossa kaksi tai useampi yksilö määrittelevät itsensä perheeksi. Perhe voidaan määritellä yhteisöksi, jossa sen jäsenet tuntevat vastuuta ja velvollisuutta toisistaan. (Hämäläinen & Kangas 2010, 28.) Monesti ensisijainen kuva perheestä muodostuu myös sen kautta, että kyseessä on yksi tai useampi vanhempi, joilla on emotionaalinen suhde keskenään ja he jakavat fyysisen tilan, kodin (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2012, 31). On kuitenkin muistettava, että aina perheenjäsenet eivät eri elämäntilanteissa välttämättä voi asua samassa kodissa, mutta voivat joka tapauksessa kokea vahvaa perheyhteyttä.

2.2 Moniulotteinen vanhemmuus

Vanhemmuutta voidaan katsoa monelta eri taholta. Toisaalta se voidaan nähdä vanhemmuuteen liittyvien tehtävien kautta, mutta sitä voidaan katsoa myös lapsen ja aikuisen tunnesiteen kautta. On hyvä huomata, että lapselle vanhempi voi tarkoittaa muutakin kuin biologista vanhempaa. Hän voi olla biologinen vanhempi, isä- tai äitipuoli, sijaisvanhempi tai jokin muu hyvin paljon elämässä läsnä ollut aikuinen (Hermanson & Martsola 2006, 94–95.) Tässä kappaleessa keskityn kuitenkin siihen, mitä vanhemmuus itsessään on.

Yksinkertaisimmillaan vanhemmuudessa on kysymys lapsesta tai nuoresta huolehtimisesta, mutta millaista huolenpidon tulisi olla, siihen on jo vaikeampi

vastata. Vanhemmuudessa voidaan ajatella olevan erilaisia piirteitä. Se on lapsesta huolehtimista hänen fyysisten tarpeidensa suhteen, yhteisen ajan löytämisestä, ohjausta ja kurinpitoa sekä kiittämistä. Vanhempien vastuulla on tunteiden ilmaisu, niin perheen sisällä, kuin lapsen ja vanhemman välillä. Lisäksi vanhempien toimintaa ohjaa heidän omat asenteensa, arvonsa, tavoitteensa sekä oma tietämyksensä. (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen & Ruoppila 2015, 214.) Vanhemmuus on eräänlainen kaksisuuntainen prosessi, joka käynnistyy yhdessä lapsen kanssa. Tässä kaksisuuntaisessa prosessissa sekä lapsi että vanhempi vaikuttavat toisiinsa. Erityisesti lapsen kehityksen kannalta on olennaista vanhemman sensitiivisyys ja responsiivisuus. Sensitiivisyydellä tarkoitetaan sitä, että vanhempi osaa tunnistaa lapsen tarpeen, esimerkiksi tilanteessa, kun pieni vauva alkaa itkeä. Responsiivisuudella taas tarkoitetaan sitä, miten oikea-aikaisesti vanhempi vastaa lapsen tarpeeseen. Vanhemman kykyihin vaikuttaa se, mikäli vanhempi on esimerkiksi kovin uupunut, sairastunut synnytyksen jälkeiseen masennukseen tai on muiden elinolosuhteiden rasittama. Tällaisessa tilanteessa hän ei välttämättä pysty vastaamaan niin herkästi lapsen tarpeisiin. (Nurmi ym. 2015, 34–35, 214–215.)

Vanhemmuutta voidaan myös katsoa joko lapsilähtöisyyden kautta tai aikuislähtöisyyden kautta. Lapsilähtöisellä vanhemmuudella pyritään tukemaan lapsen itsehallinnallista asemaa kuitenkin niin, että asiat eivät tapahdu lapsen ehdoilla vaan vanhemmat ottavat viimekädessä vastuun. Lapsilähtöiset vanhemmat kuuntelevat lasta, rohkaisevat häntä esimerkiksi koulunkäynnissä ja ovat kiinnostuneita lapsen kokemuksista. Heidän toimintansa on johdonmukaista ja oikeudenmukaista. He antavat lapselleen asteittain vastuuta tehtävistä, joista lapsi voi kokea selviytyvänsä. Tämän avulla he vahvistavat lapsen itseluottamusta. Toinen ääripää taas on aikuislähtöinen vanhemmuus, jossa päinvastoin kasvatus ohjautuu aikuisten ajankäytöstä, tarpeista ja elämäntavoista. Tässä tilanteessa lapsen kehitystarpeet jäävät vähemmälle huomiolle. Vanhemmat kyllä yhtä lailla yleensä haluavat toimia sen mukaan, mikä on lapselle hyväksi, mutta syystä tai toisesta eivät siihen kykene. Yksi syy voi olla esimerkiksi vanhempien oma kiire. Kun vanhemmuus on aikuislähtöistä, ei lapsen itsehallinnan kehitys pääse etenemään. Siitä saattaa seurata lapsen käytökseen jonkinlaista oireilua. Aikuislähtöisessä vanhemmuudessa saatetaan

laiminlyödä lasta esimerkiksi epäjohdonmukaisella käytöksellä. Vanhemmat harvoin kuitenkaan kuuluvat kumpaankaan edellä mainittuun ääripäähän, vaan ovat enemmänkin välimaastossa. Joissain asioissa saatetaan olla enemmän lapsilähtöisiä kuin toisessa. Eri elämänvaiheissa toimintamallit saattavat olla erilaisia olosuhteista riippuen. (Nurmi ym. 2015, 215–217.)

Odotusaikana, jolloin vanhemmuuteen aletaan valmistautua, vanhemmat käsittelevät paljon myös omaa lapsuuttaan sekä suhdettaan omiin vanhempiinsa. Odotusaikaisessa työskentelyssä vanhempien kanssa pohditaan vanhemman omia kokemuksia kiintymyssuhteesta ja hoivasta. Tämän pohdinnan avulla kehitetään myös vanhemmuuden taitoja. Omien varhaisten kokemusten ymmärtäminen vanhemmuudesta oman lapsuuden kautta on tärkeää, koska se vaikuttaa omiin tapoihin toteuttaa vanhemmuutta. (Järvinen 2012, 123–124.) Maaret Kallio (2017) kirjoittaa, kuinka vanhemmuudessa on myös kyse siitä, millainen oma lapsuus on ollut. Pystyykö vanhempi näkemään ne olosuhteet, joista itse on ponnistanut? Oma lapsuus heijastaa paljon niitä malleja, joita tietoisesti tai tiedostamatta siirrämme eteenpäin.

Vanhemmuutta tarkastellaan paljon esimerkiksi mediassa. Monesti pohditaan sitä, mitä on hyvä vanhemmuus. Toisaalta tuodaan esille vanhemmuuden haasteita urakehitykselle, etenkin lapsen synnyttäneiden äitien kohdalla. Joskus unohdetaan kuitenkin vanhemmuuden ainutlaatuisuus ja erityisyys. (Sinkkonen 2016.) Laurisen mukaan nykypäivän keskustelu, jossa puhutaan siitä, kuinka vanhemmuus on hukassa, voi aiheuttaa pelon ilmapiiriä. Laurisen mukaan kirjoitukset lasten ja nuorten ongelmista niin sanotuissa hyvissä perheissä vahvistavat tällaisen ilmapiirin syntymistä. Kirjoitukset luovat ajatusta siitä, että kuka vain voi kohdata jotain pahaa. Tämä luo pelon kulttuuria, jossa asiat nähdään riskeinä. Se taas osaltaan lisää sitä, että vanhemmuus saattaa näyttäytyä ahdistavana ja vaikeana. Pelko epäonnistumisesta vanhempana vahvistuu. (Valtonen & Sutinen 2016, 162.) Yogaswara ja Vähämaa näkevät perheiden kanssa työskennellessä seurakunnan vahvuuden olevan, että se ei kohtaa vanhempia ja perheitä ongelmälähtöisesti. Toiminnan epävirallisuus ja osallistumisen leimaamattomuus mahdollistavat sen, että perheitä voidaan toiminnan yhteydessä kohdata ja tukea. Ainoa pelkona on leimautuminen

nimenomaan seurakunnan toimintaan osallistumisesta. (Valtonen & Sutinen 2016,108.)

Tärkeää kuitenkin vanhemmuutta katsoessa on ymmärtää sen jatkuva kehittyminen ja keskeneräisyys. Sellaista vanhemmuutta, jonka voitaisiin sanoa olevan täydellistä, ei ole. Tärkeäksi muodostuu lapsen elämänehtojen turvaaminen lapsen turvallisen kehityksen takaamiseksi. (Järvinen ym. 2012, 125.)

2.3 Vanhemmuuden roolikartta

Opinnäytetyöni kyselylomakkeiden pohjana toimii vanhemmuuden roolikartta. Vanhemmuuden roolikartan avulla lähdän myös tarkastelemaan tuloksia. Roolikartta on yksi malli siitä, miten vanhemmuutta voidaan tarkastella ja minkälaisia rooleja vanhempana olemiseen liittyy. Vanhemmuuden roolikartan käsitteet ovat Jacob Levy Morenon (1889–1979) rooliteoriasta. Hän näki vanhemmuuden ensisijaisesti sosiaalisena roolina. Lisäksi vanhemmuuden rooli hänen mukaansa on yksilöllinen koska se on aina sidoksissa yksilön persoonaan. Hän näkee, että vanhemmuuden rooleja voi kehittää ja että ne kypsyvät vanhemmuuden myötä. Roolikartan keskeisin näkökulma on se, mitä lapsi hyvinvointinsa ja kehityksensä tueksi tarvitsee. (Ylitalo 2011, 9–10.)

Vanhemmuuden roolikartassa on kolme eri tasoa joita ovat motivaatoroolit, tavoiteroolit ja tekoroolit. Motivaatoroolit ovat koko roolikartan viisi eri pääroolia, jotka kuvaavat vanhemman perusmotiiveja lapsen tarpeiden näkökulmasta. Roolikartan päärooleja ovat huoltaja, rakkauden antaja, rajojen asettaja, elämän opettaja ja ihmissuhdeosaaja. (Ylitalo 2011, 9-11.)

Tavoiteroolit taas ovat ikään kuin näiden motivaatoroolien alarooleja. Otetaan esimerkiksi huoltajan rooli. Vanhemman motiivi voi huoltajan roolissa olla halu taata lapselle hyvä terveys. Tällöin hän huolehtii omassa toiminnassaan siitä, että kiinnittää huomiota esimerkiksi riittävään lepoon ja monipuoliseen ruokaan, sekä mahdollisten sairauksien hoitamiseen. Toisena esimerkkinä rakkauden antajan

roolissa tavoiterooli voi olla lapsessa hyvän huomaaminen ja positiivisen palautteen antaminen niin sanoin kuin teoin. (Ylitalo 2011, 11–13.)

Kolmas taso roolikartassa on tekoroolit, eli mitä vanhempi tekee ja kuinka hän käyttäytyy suhteessa lapseensa. Voidaan sanoa, että tekojen kautta vanhempi toteuttaa motivaatoroolia tavoiteroolien kautta. Yksinkertaisemmin siis, jos motivaatoroolina on rakkauden antaja ja tavoiteroolina tähän on hyvän huomaaminen lapsessa, niin tekoroolissa vanhempi osoittaa rakkautta ja positiivista palautetta ilmeillä, eleillä, sanoilla tai kosketuksella. Toisena esimerkkinä motivaatoroleihin kuuluu rajojen asettaja. Tavoiteroolina tässä voi olla turvallisuuden luominen niin, että lapsi ei vahingoita itseään. Tekoroolissa vanhempi esimerkiksi rajaa lapsen leikkialueen niin, että isojen teiden ylitse ei saa mennä tai puihin kiivetä. Tällä hän takaa sen, että lapsi ei vahingoita itseään. (Ylitalo 2011, 11–13.)

Nämä vanhemmuuden roolit eivät ole omaksuttavissa heti lapsen synnyttyä vaan ne muokkautuvat pikkuhiljaa vanhemmuuteen kasvettaessa. On normaalia, että aluksi monet näistä rooleista haastavat vanhempia eivätkä ne tunnu luontevilta ja helpoilta. Roolit kehittyvät sen myötä, mitä enemmän kokemusta vanhempana olemisesta kertyy sekä muovautuvat vuorovaikutussuhteessa pienen lapsen kanssa. Roolit voivat muovautua erilaisiksi. Niistä voi tulla sopivasti kehittyneitä, ylikehittyneitä, alikehittyneitä tai ne voivat olla puutteellisia tai vääristyneitä. Kun vanhempi kokee roolissaan toimimisen helpoksi ja luontevaksi, on yleensä kyse siitä, että hän on omaksunut roolinsa tällä alueella. Yleensä rooli on tällöin myös sopivasti kehittynyt. Ylikehittyneessä roolissa taas jokin vanhemmuuden rooleista on saattanut jäädä päälle niin, että se on ehkä vastannut pienemmän lapsen tarvetta. Vanhempi ei ole osannut muokata toimintaansa niin, että se vastaisi lapsen tämänhetkistä tarvetta. Alikehittyneessä roolissa taas vanhempi ei ehkä osaa ottaa asemaansa, vaan kokee olevansa epävarma ja kantaa kenties siitä syyllisyyttä ja häpeää. Lapsen tarpeeseen nähden vanhemman toiminta saattaa olla liian vähäistä. Puuttuvassa roolissa on kyse siitä, että vanhempi ei omaksu jotain roolia ollenkaan tai omaksuminen on erittäin puutteellista. Tällainen puutteellinen rooli voi olla pahimmillaan uhka lapsen kehitykselle. Teorian mukaan rooli saattaa olla myös vääristynyt. Tällöin roolia saatetaan toteuttaa

vanhemman omista motiiveista käsin eikä lapsen tarpeista käsin. Toiminnassa saattaa olla voimakkaita tunnelatauksia, joiden kautta pahimmillaan saattaa seurata esimerkiksi väkivaltaa kurinpidollisena keinona. (Ylitalo 2011, 14.)

Kokonaisuudessaan vanhemmuuden roolikartta toimii hyvänä työvälineenä esimerkiksi perhetyössä, kun vanhemmuutta halutaan tarkastella teemoittain. Kartan avulla voidaan päästä keskustelemaan lapsen tarpeiden kannalta tärkeistä kysymyksistä sekä siitä, millaisia ajatuksia ja kokemuksia vanhemmilla itsellään on vanhempana olemiseen liittyen. Näitä rooleja ei kuitenkaan kannata käyttää suoraan jokaisessa tilanteessa vaan enemmänkin soveltaen. Esimerkiksi ensimmäisen lapsen kohdalla on täysin luonnollista, etteivät vanhemmuuden roolit ole vielä kehittyneet tai tunnu luontevilta. Jos silloin lyödään tällainen roolikartta käteen, voi paineet suoriutumisesta nousta liian koviksi ja vanhemmuus voi näyttäytyä suorituksena. Tarkoituksenmukaista olisi havainnollistaa esimerkiksi sitä, minkälaisia asioita on tulossa nyt, kun vanhemmat saavat ensimmäisen lapsensa. Roolikartta toimii työvälineenä niin yksilö- kuin ryhmämuotoisessa työskentelyssä, sekä kertaluontoisena että pidempijänteisenä työskentelymuotona. (Ylitalo 2011, 15–20.)

2.4 Vanhemmuuden roolikartan sisällöt

Ihmissuhdeosaajan rooli kostuu vanhemman kyvystä kuunnella lasta ja keskustella lapsen kanssa. Vanhempi hyväksyy lapsen tunteet sellaisenaan ja auttaa lasta ristiriitojen kohdatessa. Hänen tehtävänä on pyytää ja antaa anteeksi ja tätä kautta välittää mallia myös lapselle. Vanhempi kohtelee lasta tasapuolisesti suhteessa muihin perheenjäseniin. Lisäksi vanhempi tukee lapsen itsenäisyyttä ja kannustaa lasta. Toiminnan tasolla tarkoitetaan sitä, että vanhempi on riittävästi vuorovaikutuksessa oman lapsensa kanssa ja osaa puhua lapselle lapsen kehitykseen sopivalla kielellä. Jos kyseessä on esimerkiksi pieni vauva, niin silloin iso merkitys on vanhemman eleillä ja ilmeillä, kun taas vanhemman lapsen kohdalla keskusteleva vuorovaikutus on tärkeä. (Ylitalo 2011, 41.)

Vanhemman on tärkeää ymmärtää, että keskustelussa keskeisenä osana on kuunteleminen. Kuuntelemisessa etenkin aito läsnäolo ja sen kuuleminen, mitä lapsi sanoo ilman omia tulkintoja, on tärkeää. Vanhemman on hyvä tunnistaa myös sanattomia viestejä lapsesta. Kun kohdataan ristiriitoja, vanhemman tehtävänä on pystyä vastaanottamaan lapsen erilaisia tapoja ilmaista itseään sanoin ja tuntein. Oli kyse sitten myönteisistä tai kielteisistä tunteista, on vanhemman tehtävänä sallia ne lapselle. Vanhempi sanallisesta auttaa lasta tunnistamaan omia tunteitaan. Hän auttaa lasta tekemään päätöksiä sekä tukee lapsen itse tekemiä päätöksiä. Kannustava vanhempi sanoittaa ja osoittaa omien tunteiden ja eleidensä kautta sen, että on lapsen tukena. Lisäksi vanhempi kannustaa lasta kertomalla lapselle myönteistä palautetta. Hän rohkaisee lasta ottamaan kontaktia rohkeasti uusiin ihmisiin. (Ylitalo 2011, 47.)

Rakkauden antajan rooli pitää sisällään vanhemman rakkauden lastaan sekä itseään kohtaan. Itsensä rakastajana vanhempi huolehtii omasta jaksamisestaan sekä tunnistaa omien voimavarojensa rajat. Hän myös tietää milloin tarvitsee ulkopuolisten apua. (Ylitalo 2011, 12.) Itsensä lisäksi vanhempi osoittaa rakkautta ja hellyyttä lasta kohtaan. Läheisyyttä tulee osoittaa lapselle niin, että se kunnioittaa lasta ja on lapsen kehitysvaiheen mukainen. Pientä vauvaa ja yhdeksän vuotiasta lasta ei voida kohdella samalla tavoin. Tähän rooliin kuuluu myös lohduttajan näkökulma, jossa vanhempi kannustaa lasta ilmaisemaan tunteitaan ja kuvailee lapselle näitä tunteita. Hän pyrkii omalla kohdallaan eläytymään lapsen tunteisiin ja koittaa ymmärtää sitä, mitä lapsen tunnekokemukseen sisältyy. Rakkauden antajan rooliin tärkeänä kuuluu myös vanhemman lasta suojeleva toiminta. Vanhemman tehtävänä on huolehtia, että lapsi ei altistu väkivallalle tai väkivaltaiselle materiaalille. On tärkeää, että vanhempi opettaa lapselle riittävästi tietoa ja taitoja siitä, miten huolehtia omasta turvallisuudestaan. (Ylitalo 2011, 45.)

Lapsen turvallisuuden kannalta on tärkeää, että vanhempi asettaa rajat sekä turvaa lapsen edunmukaisen kasvuympäristön. Vanhemman on hyvä hallita omat voimakkaat tunnereaktionsa. On tärkeää, että vanhempi hyväksyy itse itsensä sekä oman lapsensa sellaisena kuin he kumpikin yksilöinä ovat. Se tarkoittaa lapsen arvostamista hänen kaikkine piirteinensä. Tärkeää on, että vaikka lapsen

toiminta ja käyttäytyminen ei aina ole hyväksyttävää, niin lapsi voi siltikin kokea olevansa hyväksytty vanhempansa silmissä. Rakkauden antajan roolissa vanhempi huomaa ja huomioi lapsessa olevan hyvän. Se tarkoittaa myönteisen palautteen antamista ja lapsen hyviin puoliin huomion kiinnittämistä. Tärkeää on, että vanhempi ymmärtää, että lapsen arvo ei ole sidoksissa hänen taitoihinsa ja kykyihinsä. (Ylitalo 2011, 45.)

Rajojen asettajan rooli käsittelee rajoja ja lapsen turvallisuutta hyvin laajasti. Roolissa vanhempi huolehtii lapsen fyysisestä turvallisuudesta. Hän huolehtii omasta toiminnastaan niin, että se ei vahingoita lasta. Lisäksi vanhempi pitää huolta siitä, että muiden ihmisten toiminnasta ei ole lapselle henkistä tai fyysistä vahinkoa. (Ylitalo 2011, 46.)

Jotta vanhempi voi luoda lapselle turvallisuutta, tulee hänen olla toiminnassaan johdonmukainen. Tällä tarkoitetaan sitä, että vanhempi lupaa lapselle vain sellaisia asioita, jotka ovat mahdollista toteuttaa. Vanhempi ei aiheuta lapselle hylkäämistä tai jätä lasta yksin. Yksin jättämisellä tarkoitetaan tilannetta, jossa lapsi joutuu tilanteeseen, jossa hän ei vielä kehitystasonsa takia pysty olemaan yksin. Vanhemman tehtävä on myös auttaa lasta toimimaan tilanteissa, jotka ovat lapselle ennestään tuntemattomia tai yllättäviä. (Ylitalo 2011, 46.)

Tärkeä turvallisuuden luoja on sääntöjen ja sopimusten noudattaminen, jonka toteutumisesta vastaa vanhempi. Sääntöjä voi olla vaikkapa kotiintuloajat tai muut kotona olevat aikataululliset sopimukset. Esimerkiksi nukkumaanmenoajat ja lapsen vuorokausirytmistä huolehtiminen ovat lapsen terveyden kannalta tärkeitä. Vuorokausirytmii ja rajat tarjoavat lapselle rutiineja sisältävää ja säännöllistä elämänrytmii. Vanhemman vastuulla on asettaa seuraukset sille, mitä tapahtuu, jos rajoista kotona ei pidetä kiinni. On tärkeää, että tälläkin alueella vanhempi säilyttää johdonmukaisuutensa. Johdonmukaisuudessa on kuitenkin vanhemman muistettava lapsen yksilölliset tarpeet. Vanhempi voi rajata lapsen toimintaa niin sanallisesti kuin puuttamalla siihen myös konkreettisesti, ei kuitenkaan koskaan väkivallan keinoin. Vanhemman on tärkeää kestää lapsen pettymyksen kokemukset. Jotta vanhempi voi olla turvallinen aikuinen lapselle, tulee hänen tunnistaa omat rajansa. (Ylitalo 2011, 46.)

Elämän opettajan roolissa vanhempi opettaa lapselle käytännön asioita, arvoja sekä toimimiseen liittyviä asioita. Arjessa vanhempi opettaa siisteyteen ja hygieniaan liittyviä asioita. Vanhempi opettaa lasta pukeutumaan tilanteisiin sopivilla tavoilla. Lisäksi hän ohjaa lasta toimimaan esimerkiksi liikenteessä. Vanhempi opettaa lapselle oikean ja väärän erottamista. Lapselle opetetaan tärkeitä arvoja kuten rehellisyyttä ja luottamuksellisuutta sekä ohjataan tunnistamaan arvojen vastaista toimintaa. (Ylitalo 2011, 48–49.)

Vanhempi opettaa lapselle sosiaalisia taitoja, kuten ryhmätilanteissa toimimista tai mielipiteiden esilletuomista niin, että se ei loukkaa muita. On tärkeää, että vanhempi opettaa lasta tunnistamaan kiusaamisen ja toimimaan tilanteissa, joissa sellaista tapahtuu. Elämän opettajana vanhempi opettaa käytöstapoja, mikä on kohteliasta ja sopivaa missäkin tilanteissa. Lapselle opetetaan perinteiden merkitystä, kuten juhlapäivien merkitystä. Kun lapsi ymmärtää perinteitä ja niiden merkityksiä, hän paremmin pystyy käsittämään omia juuriaan ja sukuaan sekä sitä kautta hahmottamaan itseään. Arvojen välittäminen auttaa lasta toimimaan yhteiskunnassa yleisesti hyväksyttävien arvojen ja periaatteiden mukaan. Toisaalta vanhempi rohkaisee lasta myös omiin mielipiteisiin ja niiden ilmaisemiseen ja tukee oikeudenmukaisuutta. Elämän opettajan rooliin kuuluu lisäksi kauneuden arvostamisen opettaminen. Tällaista on esimerkiksi lapsen huomion kiinnittäminen luonnossa oleviin kauniisiin asioihin. Vanhempi tukee lapsen luovuutta ja kiinnittää lapsen toiminnassa huomiota kauniisiin ja merkityksellisiin asioihin eikä niinkään suorituksen onnistuneisuuteen. Tärkeää on, että vanhempi huolehtii oman esimerkin antamisesta ja siitä, että toimii itse sen mukaan, mitä odottaa lapsiltaan. (Ylitalo 2011, 48–49.)

Huoltajan roolin voidaan sanoa olevan käytännön huolehtimisen rooli. Vanhempi huolehtii riittävästä ja monipuolisesta ravinnosta sekä huolehtii ruoka-aikojen säännöllisyydestä. Vanhempi tekee ja ostaa ruokaa yhdessä lapsen kanssa. Hän huolehtii lapsen vaatetuksen olevan asianmukaista tilanteet ja sääolosuhteet huomioon ottaen. Aikuisen tehtävänä on huolehtia, että lapsella on puhtaat vaatteet yllään. Vanhempi tukee lapsen omaa tyyliä sekä ohjaa lasta myös vaatteiden kunnossapitoon, kun lapsi on riittävän vanha. Vanhemman tehtävänä

on tarjota lapselle riittävästi virikkeitä. Pienellä lapsella se tarkoittaa leluja ja kirjoja sekä erilaisia elämyksiä kuten musiikkia. Vauvankohdalla painotetaan aistien kautta tulevia virikkeitä, kuten näkö- tai kuulovirikkeitä. Vanhempi viettää lapsen kanssa aikaa ulkoillen ja rohkaisee lasta ulkoilemaan. Lisäksi vanhempi tarjoaa lapselle mahdollisuuden harrastamiseen ja tukee lasta hänen harrastuksissaan. Vanhempi huolehtii lapsen hygieniasta sekä riittävästä levosta. Hän huolehtii, että lapsen sairauden hoitoa ei laiminlyödä vaan se hoidetaan asianmukaisella tavalla. Raha-asioissa vanhempi kiinnittää huomiota, että rahaa on riittävästi käytettävissä lapsen perustarpeisiin, joita muun muassa ruoka ja puhtaus ovat. Vanhempi opastaa lasta käyttämään rahaa oikein ja opettaa, mikä rahan arvo on. Vanhempi opastaa lasta huolehtimaan ympäristöstä niin sisä- kuin ulkotiloissa. Vanhempi antaa lapselle hänen kehityksenmukaisia vastuita kotitöistä. (Ylitalo 2011, 44.)

2.5 Varhainen kiintymyssuhde

Vanhempien kiintymyssuhteen luominen lapseen alkaa jo raskausaikana. Se alkaa ensin prosessina siitä, että halutaan sitoutua hoitamaan ja kantamaan vastuuta uudesta ihmisestä. Raskausaika on odottavalle vanhemmalle niin fyysinen kuin psyykinen prosessi ja rinnalla olevalle vanhemmalle psyykinen prosessi. Odottavan vanhemman ensimmäinen kommunikaatio vauvan kanssa alkaa jo siinä kohtaa, kun hän tuntee vauvan liikkeitä vatsassa. Pikkuhiljaa lapsesta nousevat mielikuvat realisoituvat ja mitä pidemmällä raskautta ollaan, vahvistuu halu kohdata tämä lapsi. Molempia vanhempia yhdistää tässä kohtaa itsetutkiskelu ja pohdinta erityisesti siitä, kuka minä olen. Oma uutta tulevaa roolia peilataan omiin vanhempiin liittyvien suhteiden kautta. Keskeisenä on odottavien vanhempien mielikuvat lapsesta. Mielikuvilla on merkittävä vaikutus siihen, miten vuorovaikutussuhde vauvan kanssa kehittyy. Vauvan syntyessä vanhemmilla täytyy olla kyky irrottautua osittain omista mielikuvistaan, jotta he voivat ymmärtää vauvan viestejä. (Sinkkonen 2003, 48–51.) Ensimmäiset tutustumiset vauvaan alkavat jo raskausaikana molemmilla vanhemmilla. Lasta odottavan rinnalla oleva vanhempi ottaa ensikontaktit kokeilemalla vauvan liikkeitä odottavan äidin vatsalta ja kuuntelemalla. Odottava äiti pystyy

tunnistamaan sikiön mielialoja liikkeiden perusteella. Liikkeiden perusteella voidaan myös havaita vauvan hyvinvointia. Odotusaikana niin mielikuvat lapsesta sekä vanhempien kokemat tunteet vaikuttavat kiintymyssuhteen syntyyn. (Sinkkonen & Kalland 2011, 99–100.)

Kiintymyssuhdeteorian mukaan lapsi kiintyy niihin aikuisiin, jotka hoivaavat lasta ja täyttävät tietyt hoivan ehdot. Kiintymyssuhdeteorია on John Bowlbyn luoma teoria, jonka ajatus on, että lapsen riittävän hyvän kehityksen takaamiseen tarvitaan aikuisten pysyvyyttä ja aitoa läsnäoloa päivittäin. Kiintymyksellä tarkoitetaan sitä tunnesidettä, joka muodostuu lapsen ja hänen turvalliseksi kokemansa aikuisen välille. (Rusanen 2011, 27–28.) Kiintymyssuhteen kautta lapsi vastaa itselleen kysymyksiin onko hän rakastamisen arvoinen ja vastataanko hänen tarpeisiin hädän hetkellä. Hän havainnoi sitä, kuka tarpeisiin vastaa sekä voiko muihin ihmisiin luottaa. Turvallisen kiintymyssuhteen saanut lapsi kokee voivansa luottaa vanhempiensa herkkyyteen vastata hänen tarpeisiinsa. Hän kokee olevansa rakastettu sellaisenaan. Lapsi luottavaisin mielin tutkii ympäristöään tietäen, että voi tarvittaessa turvautua vanhempaan. Vanhemmalta vauva kokee herkkyyttä, läsnäoloa sekä hyvyyttä ja rakastetuksi tulemistä. Turvalliseen kiintymyssuhteen syntymiseen vaikuttavat vanhempien kyky ja halu vastata lapsen viestimiin tunteisiin oikea-aikaisesti ja oikein tavoin. Sensitiivinen, eli herkkä vanhempi osaa havaita lapsen tarpeet sekä tunteet ja reflektoida niitä omien tunteiden ja tarpeidensa kanssa. Keskeisenä tekijänä kiintymyssuhteen muodostumiseen vaikuttaa se, miten vanhempi on läsnä emotionaalisella tasolla ja miten herkästi hän reagoi lapsen viestiin. Mitä herkempi vanhempi näille viesteille on, sitä rikkaampi vuorovaikutussuhde on. (Sinkkonen & Kalland 2011, 111–112.)

2.6 Ylisukupolvisuus

Ylisukupolvisuutta tarkastellaan paljon sosiaalialalla huono-osaisuuden kautta. Huono-osaisuuden ylisukupolvisuudesta puhuttaessa tarkoitetaan sitä, että huono-osaisuus siirtyy sukupolvelta toiselle. Sosiaalialan keskeisenä tehtävänä

on ollutkin pyrkimys katkaista tämä huono-osaisuuden ylisukupolvisuuden ketju. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016.)

Huono-osaisuuden siirtymiseen sukupolvien välillä vaikuttavat perheiden sosioekonominen asema, biologiset tekijät, geneettiset tekijät sekä psykososiaaliset tekijät. Huono-osaisuus voi näyttäytyä perheissä muun muassa taloudellisina vaikeuksina, päihdeongelmina, mielenterveysongelmina tai perheen sisäisinä riitoina. Lisäksi vanhempien koulutuksella on todettu olevan vaikutuksia siihen, millainen koulutuspolku lapselle tulee kehittymään. Ylisukupolvisen huono-osaisuuden voidaan nähdä olevan koko yhteiskunnan ongelma, eikä ainoastaan yksittäisten perheiden ongelma. Erilaiset pitkäaikaiset vaikeudet, joita perheessä ilmenee, vaikuttavat eri tavoin perheiden ihmissuhteisiin, elämään, sosiaalisiin verkostoihin ja vanhemmuuteen. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016a.)

Ylisukupolvisuudesta on havaittu, että esimerkiksi vanhemmuuden mallit periytyvät. Niin positiiviset kuin negatiivisetkin vanhemmuuden mallit siirtyvät sukupolvelta toiselle. Tällöin vanhemmuudesta muodostuu joko ylisukupolvisesti suojaava tai mahdollisesti riskejä lisäävä vaikutte lapsen kehitykselle. (Viljanen 2014, 6.) Jos vanhemmat kärsivät ylisukupolvisesta huono-osaisuudesta, kärsii silloin vanhempien omat kyvyt hoivata ja kasvattaa lasta. Sosiaalisten ja taloudellisten voimavarojen puute perheessä heijastuu myös lapsiin ja lasten elinoloihin. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016a.)

Jotta ylisukupolvisuutta voitaisiin ehkäistä, on vanhemmille tarjottava riittävä tuki heidän vanhemmuuteensa. Tuen tarve tulisi huomata riittävän ajoissa sekä nähdä palvelut niin, että ne muodostavat perheille toimivan kokonaisuuden. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016a.) Me-säätiö julkaisi hetki sitten selvityksen nuorten syrjäytyneiden määrästä. Suomessa on tällä hetkellä 69 000 alle 30-vuotiasta syrjäytynyttä nuorta. Tampereen yliopiston sosiaali- ja terveystieteiden professori Juho Saari listasi viisi asiaa, jolla syrjäytymistä voitaisiin ehkäistä. Hän mainitsee listassaan, että Suomessa ei tällä hetkellä ole toimivaa mallia siihen, miten ylisukupolvista huono-osaisuutta voitaisiin ennalta ehkäistä. Hänen mielestään tukea tulisi antaa vanhemmille jo syntymästä lähtien

tai aiemminkin, mikäli on havaittu vanhemmilla olleen aiemmin pidempiaikaista sosiaalihuollon asiakkuutta. (Teittinen 2017.)

3 PERHETYÖ

3.1 Perhetyö

Perhetyö itsessään on perheiden arjen tukemista. Perheitä voidaan tukea monin tavoin. Se voi olla ennaltaehkäisevää tukea kuten perhekerhot, perheiden tapahtumat tai perheiden harrastetoimintaa. Joskus voidaan joutua puuttumaan perheiden elämään laajemmin ja joutua tekemään väliintulo, interventio, perheen arkeen. Tällöin saatetaan tarvita esimerkiksi lastensuojelun palveluita. Oli palvelu mikä tahansa, perhetyö on aina ammatillista ja sillä on oltava jotkin tavoitteet, jotka palvelevat perheiden yksilöllisiä tarpeita. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2012, 12.)

Perhetyötä ohjaavat lastensuojelu- ja sosiaalihuoltolaki. Sosiaalihuoltolaissa perhetyö määritellään sosiaaliohjauksen ja muiden apujen kautta annettavana hyvinvoinnin tukemisena. Ohjausta ja tukea annetaan perheisiin, missä niitä tarvitaan perheen voimavarojen vahvistamiseksi ja vuorovaikutuksen parantamiseksi. Sosiaalihuoltolain mukaan perhetyötä annetaan erityistä tukea tarvitsevan lapsen tai nuoren kehityksen ja terveyden takaamiseksi. Kasvatus- ja perheneuvontaa taas annetaan lapsen kasvun, hyvinvoinnin ja kehityksen edistämiseksi. Neuvontaa annetaan tueksi vanhemmuuteen, perheiden omien voimavarojen lisäämiseen sekä lapsiperheiden suoriutumiseen. Tukea annetaan muun muassa arvioinnin, ohjauksen ja asiantuntijaneuvonnan keinoin. Tukeen sisältyy lapsen kasvuun ja kehitykseen, ihmissuhteisiin, perhe-elämään sekä sosiaalisiin taitoihin liittyvää arviointia. Työtä toteutetaan monialaisesti ja siinä on mukana sosiaalityön, psykologian ja lääketieteen asiantuntijoita. Lisäksi työtä voidaan toteuttaa myös muiden ammattikuntien edustajien kanssa. (Sosiaalihuoltolaki 2014.) Lastensuojelulaki taas puolestaan takaa lapsen turvallisen kasvuympäristön, jossa lapsi voi saada tasapainoisen ja monipuolisen kehityksen sekä erityistä suojelua. Laissa määritellään muun muassa lastensuojelun tukitoimia sekä lastensuojelun järjestämisestä. (Lastensuojelulaki 2007).

Palveluiden kokonaisuuden kunnassa muodostavat sosiaali-, terveys-, kulttuuri-, liikunta- ja opetusalojen palvelut. Lisäksi palveluita täydentävät seurakunnan, yksityisen sektorin palvelut ja järjestöt. (Peruspalvelut i.a.) Kuntien tehtävänä on huolehtia, että tarvittavia palveluita perhetyön osalta on saatavilla. Kunnissa perhepalveluita järjestävät muun muassa sosiaalitoimi, neuvolat sekä päiväkodit. Perhetyötä tekeviksi voidaan kuitenkin katsoa kaikkia perheiden kanssa työskenteleviä ammattikuntia, oli kyseessä sitten diakoni, lastentarhanopettaja, lääkäri tai mikä tahansa muu ala. Silti sosiaali- ja terveysalalla perhetyö työmuotona on tärkeä määritellä, jotta se voi olla tavoitteellista ja sille voidaan asettaa selkeät suuntaviivat. Perhetyössä lähtökohtana on perheen tarpeet. Perhettä tuetaan lapsen kehitykseen ja kasvatukseen liittyvissä kysymyksissä sekä vanhemmuuteen liittyvissä kysymyksissä. Lisäksi ohjataan siihen, miten elinolosuhteet lapselle tulisi järjestää ja pyritään toimimaan perheiden hyvinvointia ja voimavaroja lisäten. (Rönkkö & Rytönen 2010, 27–28.)

Perhetyötä voidaan tarkastella kahdesta eri näkökulmasta. Sitä voidaan katsoa kaikille avoimien perhepalveluiden kautta sekä sen perhetyön kautta, jota tehdään suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti. Avoimissa perhepalveluissa kyse on palvelusta, johon perheet voivat hakeutua vapaaehtoisesti ja voivat määrittää itse palvelun käyttöä omien tarpeidensa mukaan. Keskiössä tällaisessa palvelussa on kasvatusyhteistyön ja yhdessä tekemisen ajatus sekä vertaistuen muodot. Perhepalvelu toimii ikään kuin lisänä jo perheen olemassa olevaan hyvinvointiin samalla sitä edistäen. Avointen perhepalveluiden lisäksi perhetyössä on toimintaa, jossa on selkeä suunnitelma sille asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Perheen elämään vaikutetaan tietoisesti siten, että työntekijällä on aktiivinen rooli. Tällaisessa perhetyön työmuodossa ei ole kyse kaikille avoimesta toiminnasta, vaan siinä pyritään määrittämään ja rajaamaan perheelle tarvittava tuki ja toimenpiteet. Perheen kanssa yhdessä määritellään se, miten heitä tullaan tukemaan. Työntekijöillä saattaa kuitenkin olla joitakin velvoitteita, joiden mukaan toimia, vaikka ne eivät aina vastaisi perheen omaa toivetta. Perheiden tarpeet ovat usein erilaiset ja siksi yksilöllinen tarpeiden kartoitus on tärkeää. Jollekin perheelle voivat riittää ehkäisevän perhetyön muodot, toinen perhe taas tarvitsee hetkellisesti tukea esimerkiksi jonkun kriisin myötä. Lisäksi on perheitä, joissa ongelmat ovat jatkuneet jo pitkään. Tämän

esimerkin kautta voidaan siis nähdä perhetyön kolme erilaista muotoa, joita ovat ehkäisevä perhetyö, kriisityö ja korjaava perhetyö. (Rönkkö & Rytönen 2010, 29, 31.)

Kriisinä perheessä voidaan pitää äkillisiä muutoksia. Tällaisia voivat olla jonkun perheenjäsenen sairastuminen, taloudellisen tilanteen muuttuminen kuten työttömyys tai jokin onnettomuus. Tämän myötä niin perhe yhdessä kuin yksilöinä voivat tarvita tukea perhetyöltä. Tuen ja avun sisällöstä ja kestosta päätetään perheen tarpeiden mukaan. Kriisityöllä pyritään siihen, että perhe voidaan palauttaa tilanteeseen, jossa se pärjää ja pystyy käsittelemään elämäänsä kriisistä ja sen mahdollisesti aiheuttamista muutoksista huolimatta. (Rönkkö & Rytönen 2010, 33–34.)

Korjaavasta työstä puhutaan silloin kun kyseessä on suunnitelmallinen ja tavoitteellinen perheen tilanteen korjaaminen. Syynä on perheen ja lasten tilanteesta syntynyt huoli, joka vaatii viranomaisia puuttumaan. Puuttuminen voi olla perheessä havaittavan ongelman keskeyttämistä, perheen kontrollointia sekä perheen tilanteen arviointia. Korjaavassa perhetyössä lähdetään ensin kartoittamaan perheen tarpeet ja sen mukaan katsotaan, minkälaisia toimenpiteitä viranomaistaholta vaaditaan. (Rönkkö & Rytönen 2010, 34.)

Palvelutarpeen arviointi on aloitettava seitsemän päivän kuluessa, kun ilmoitus perheen huolesta on tuotu viranomaisen tietoon (Sosiaalihuoltolaki 2014). Palvelutarpeen arvioinnista vastaa sosiaalityöntekijä. Asiakkaan luvalla muodostetaan tarvittaessa monialainen yhteistyöverkosto, joka vastaa perheen tarpeisiin parhaiten. Tietyissä sosiaalihuoltolain antamissa puitteissa voidaan kuitenkin ottaa yhteyttä muihin viranomaisiin, vaikka asiakkaan lupaa ei oltaisi saatu. Tällainen poikkeus voidaan tehdä esimerkiksi silloin, jos sen katsotaan olevan lapsen edun mukaista. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2015a.) Perheiden tukemisessa toimivat yleensä avohuollon tukitoimet, sillä ne ovat ensisijaisia tukitoimia suhteessa sijaishuoltoon tai huostaanottoon (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2015b).

Oli kyseessä sitten korjaava perhetyö tai kriisityö, niin tavoite on aina se, että perhetyön kautta voidaan lisätä perheen itsenäistä toimintakykyä ja heidän elämänhallintaansa. Perhetyössä keskeisenä ovat vanhemmuuden vahvistaminen sekä lapsen tasapainoisen kasvun ja kehityksen tukeminen. Pyrkimys on se, että tukea tarjotaan ehkäisevän perhetyön kautta mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Mikäli huoli perheen hyvinvoinnista syntyy, pyritään tarttumaan perheen tilanteeseen mahdollisimman nopeasti. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015c.)

3.2 Ennaltaehkäisevä perhetyö

Ennaltaehkäisevän perhetyön tavoitteena on olla perheen hyvinvointia lisäämässä ja ylläpitämässä. Ennaltaehkäisevässä perhetyössä pyritään ehkäisemään mahdolliset riskit perheen elämässä tapahtuvissa muutoksissa. Ehkäisevän perhetyön tehtävänä on auttaa perhettä löytämään ja ylläpitämään omia voimavarojaan sekä tukea perheitä heidän arjessaan. Asiakkaina ovat usein lasta odottavat vanhemmat tai alle kouluikäisten lasten perheet. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2012, 73.)

Odotusaikana vanhemman kohtaamisessa on hyvä, että kartoitetaan vanhemman omaa hoivajärjestelmää. Hoivajärjestelmän pohjana on se, millaiset vanhemman omat hoivan saannin kokemukset ovat olleet ja minkälainen kiintymyssuhde hänellä on ollut suhteessa vanhempiansa. Vanhemman hoivajärjestelmä, eli kyky huolehtia vauvasta, kehittyy odotuksen aikana. Sitä voidaan perhetyössä vahvistaa kannustamalla vanhempaa mielikuviin itsestä vanhempana hoivan ja turvan antajana. Odottavien vanhempien hoivaamisen kykyjä voidaan odotusaikana vahvistaa sosiaalisen tuen kautta. (Järvinen ym. 2012, 123.)

Yhtenä työmuotona ennaltaehkäisevässä työssä on vauvaperhetyö. Tätä voidaan toteuttaa myös vaativana perhetyönä perheen tarpeista riippuen. Sen tarkoitus on tukea vanhemman ja vauvan varhaista vuorovaikutusta sekä kiintymyssuhteen muodostumista. Lisäksi sen tarkoitus on antaa välineitä

vanhemmuuteen. Kotikäyntien avulla pyritään antamaan tietoa lapsen hoidosta, kehitykselle suotuisan hoivaympäristön luomisesta sekä rakentaa perheelle tarpeenmukaisia palveluita. (Järvinen ym.2012, 89.)

Ennaltaehkäisevissä palveluissa on siirrytty kohti perhekeskusmallia. Tässä mallissa palvelut on sovitettu yhteen ja niistä on tehty matalan kynnyksen palveluita. Perhekeskustoimintamallissa seurakunnat, järjestöt ja kunnat toimivat palveluntarjoajana. Palvelut eivät ole ikään kuin hajautettuina vaan muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden, joka helpottaa ja tukee asiakkaan asemaa palveluiden kentällä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2016.) Ne on järjestetty joko saman katon alle tai yhdeksi palvelujen verkoksi (Haikara & Nieminen 2012). Matalan kynnyksen palveluihin, joita siis ennaltaehkäisevät palvelut ovat, kuuluu perhekeskusmallin alla olevien palvelujen lisäksi koulujen palvelut. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2016.) Perhekeskusmalli pitää sisällään neuvolapalvelut, perhetyön palvelut, varhaiskasvatuksen ja digitaaliset palvelumahdollisuudet. Se tarjoaa tukea vanhemmuuteen ja parisuhteeseen sekä erotilanteisiin. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2016.)

Perhekeskustoimintamallin tavoitteena on lisätä lasten hyvinvointia tukemalla vanhempia vanhemmuudessa ja vahvistamalla perheiden osallisuutta. Tavoitteena on lisäksi pyrkiä tukemaan lapsen kehitystä suojaavia tekijöitä ja lapsen kasvua. Mallin kautta halutaan tarjota kyseisellä perhekeskustoiminnan alueella asuville perheille kohtaamisen paikka ja vahvistaa perheenjäsenten sosiaalisia verkostoja. Perhekeskusmallin kautta halutaan kehittää monialaista yhteistyötä ja madaltaa palveluihin tuleminen kynnystä. Keskeisenä tavoitteena on havaita varhaisessa vaiheessa perheiden tuen tarve sekä mahdolliset riskitekijät lasten ja perheiden elämässä. (Tavoitteet i.a.) Mallin avulla voidaan siirtää painopistettä enemmän ehkäisevään perhetyöhön ja varhaiseen tukeen, millä voidaan säästää kuluja sekä keskittyä myös tuen tarpeen havaitsemiseen ja oikea aikaan puuttumiseen perheissä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2016.)

3.3 Perhepalvelut

Kuten yllä kuvailin, perhepalvelut voidaan jakaa ennaltaehkäiseviin palveluihin, kriisityöhön ja korjaaviin palveluihin. Tässä opinnäytetyön kappaleessa pyrin

käytännöntasolla kuvaamaan sitä, minkälaisia palveluita löytyy aloittaen ennaltaehkäisevästä työstä. Painopisteen pidän ennaltaehkäisevässä työssä, koska se on tärkein opinnäytetyön kannalta. Erityisesti ennaltaehkäisevistä palveluista kirjoittaessani kiinnitin huomiota palveluihin, joita vanhemmilla on saatavilla jo odotusvaiheessa.

Ennaltaehkäiseviä palveluita on monenlaisia ja niitä järjestävät monet eri tahot. Ensimmäisenä nostettakoon äitiys- ja raskausneuvolan toiminta, jotka tarjoavat määräaikaista ja vapaaehtoista terveysneuvontaa sekä terveystarkastuksia huomioiden perheen yksilölliset tarpeet. Neuvolapalvelut ovat ilmaisia ja kunnilla on velvollisuus tarjota niitä asukkailleen. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015d.) Tavoitteena on turvata odottavan äidin ja sikiön terveys sekä edistää tulevien vanhempien hyvinvointia. Pyrkimyksenä on antaa vanhemmille mahdollisimman hyvät valmiudet perheen ja parisuhteen ylläpitoon sekä tarjota riittävästi tietoa raskauteen ja vanhemmuuteen liittyvistä asioista. Neuvolassa pyritään myös samanaikaisesti kartoittamaan perheen tilannetta. Neuvola tarjoaa lasta odottaville vanhemmille perhevalmennusta. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017a.). Osa käynneistä on raskausaikana ja yleensä käyntejä on vielä synnytyksen jälkeen. Perhevalmennus alkaa yleensä raskausviikoilla 20–30. Vanhempainvalmennuksessa käsitellään eri teemoja, joita ovat synnytys, lapsen hoito, lapsiperheille tarkoitetut etuudet ja palvelut, vanhemmuus ja parisuhde. Monesti tehdään myös vierailu synnytyssairaalaan. Teemat voivat kerroilla vaihdella sen mukaan mistä vanhemmat itse kokevat tarvetta keskustella. Lisäksi neuvoloissa tehdään raskaudenaikaista terveydenhoitoa, laaja terveystarkastus kummallekin vanhemmalle ja muita säännöllisiä tarkastuksia, joissa seurataan äidin ja sikiön vointia. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017b, 24–27.)

Neuvolassa käymisen lisäksi ensimmäistä lasta odottaville vanhemmille löytyy paljon verkkosivuja, joista saa hyvää neuvontaa ja ohjausta kohti vanhemmuutta. Oppaita lapsen turvallisen kasvuympäristön tarjoamiseen löytyy muun muassa Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen sivuilta, Väestöliiton sivuilta ja Mannerheimin lastensuojeluliiton Vanhempainnetin sivulta. Tämän lisäksi monien kuntien omilta sivuilta löytyy myös paljon neuvoja ja ohjausta. Esimerkiksi joidenkin kaupunkien nettisivuilta löytyy omia nettineuvoloita, jotka tarjoavat matalankynnyksen

tukipalveluita. Mannerheimin Lastensuojeluliitto on tehnyt materiaalipaketin, jonka avulla jokainen kunta voi laittaa oman nettineuvolan pystyyn. Nettineuvolan tarkoituksena on lisätä neuvoloiden tavoitettavuutta sekä tarjota matalankynnyksen palveluita. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2013, 5, 7.) Verkossa on paljon tarvittavaa informaatiota tukemaan vanhempia ja opastamaan siihen, kuinka ottaa yhteyttä neuvolaan ja milloin ottaa yhteyttä. Monilta sivustoilta löytyy myös tukipuhelin ja chat-palvelu. Näen, että verkko on hyvä ja tehokas tapa tavoittaa tänä päivänä, sillä se löytyy lähes jokaisen kotoa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos on tehnyt Meille tulee vauva -oppaan lasta odottaville vanhemmille. Oppaasta löytyy runsaasti tietoa odotusvaiheesta, millaisia fyysisiä muutoksia se saa aikaan sekä neuvoja, miten toimia ja edetä eri raskausvaiheissa. Lisäksi löytyy tietoa siitä, mitä tulee ottaa huomioon eri raskausvaiheissa, mitä sikiölle tapahtuu eri raskausviikkoina sekä milloin sopia perhevalmennuksesta neuvolassa. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2017b, 8–9.)

Toiminnan osalta löytyy laaja kattaus ensimmäisen lapsen saaneille suunnattua toimintaa. Mannerheimin lastensuojeluliitto tarjoaa vertaisryhmää, perhekahvilaista sekä vahvuutta vanhemmuuteen perheryhmää. Sivustolta löytyy paljon informaatiota siitä, mitä vauva tuo tullessaan vanhempien arkeen. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2017b.) Lisäksi on olemassa erilaisia toimintaryhmiä, joiden järjestäjinä voi toimia niin seurakunnat, neuvolat kuin järjestöt. Eri toimijat voivat järjestää näitä myös yhdessä. Tällaisia toimintaryhmiä ovat esimerkiksi äiti-lapsikahvila, perhekerhot, vertaisryhmätoiminnat, harrastetoiminnat sekä erilaiset lastenryhmät (Rönkkö & Rytönen 2010, 33). Kouluissa tarjottavat ennaltaehkäisevät palvelut liittyvät oppilashuoltoon, tukioppilastoimintaan sekä KiVa koulu -ohjelmaan. (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2016.) Ehkäisevää perhetyötä on haastava määritellä täysin käytännössä. Se, miten ehkäisevät palvelut näyttäytyvät kunnissa, vaihtelee jokseenkin alueittain.

Kun kriisi kohtaa perhettä, voidaan ensisijaisesti ottaa yhteyttä kunnan terveyskeskukseen. Terveyskeskuksesta osataan ohjata perhettä eteenpäin tarpeenmukaisesti palveluihin. Terveyskeskuksen yhteydessä työskentelevät neuvolapalvelut, kouluterveyden huolto sekä mielenterveyspalvelut, joista voi

tilanteesta riippuen olla apua. Lisäksi on olemassa erilaisia kriisipuhelimia, joihin voi akuutin keskusteluavun tarpeessa soittaa ja ottaa yhteyttä. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2017a.) Esimerkiksi Helsingissä toimii sosiaalipäivystys ja kriisipäivystys, joiden puhelin on avoinna vuorokauden ympäri (Helsingin kaupunki 2017). Perheneuvoloissa tarjotaan terapiapalveluita sekä kriisiapua perheiden tarpeisiin. Myös kirkon perheasiainneuvottelukeskukset tarjoavat kriisitilanteessa apua. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2017a).

Korjaava työ voidaan jakaa avohuollon ja sijaishuollon palveluihin. Avohuollon tukitoimet voidaan jakaa vielä avohuoltoon ja kiireelliseen avohuoltoon. Kiireellinen avohuollon tuki voi olla kiireellinen sijoitus tilanteessa, jossa lapsi on välittömässä vaarassa (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016). Mikäli avohuollon kautta tehdään sijoitus, on kyseessä jakso, joka on rajattu. Tämän aikana tehdään tuen tarpeiden arviointia. Sijoituksen tulisi tapahtua ensisijaisesti niin, että lapsi sijoitetaan yhdessä huoltajan, vanhemman tai muun hoidosta vastaavan henkilön kanssa. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016.) Avohuollon tukitoimia ovat muun muassa tukiperhetoiminta, perhekuntoutus, vertaisryhmätoiminta, kotiin tehtävät tukipalvelut ja tuki lomaviettoon sekä lomaviettopalvelut (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015c). Mikäli avohuollon tukitoimien kautta ei pystytä tarjoamaan lapselle turvallista kasvu ympäristöä, on viimeisenä vaihtoehtona huostaanotto. Tähän päädytään siinä tilanteessa, jos avohuollon tukitoimet eivät riitä lapsen kasvun ja kehityksen turvaamiseen tai tilanteessa, jossa sijaishuolto on kaiken kaikkiaan lapsen edun mukaista. (Huostaanotto i.a.)

3.4 Perheiden tuet

Taloudellisia tukimuotoja perheille voidaan hakea Kelasta. Äitiysavustus tulee hakea viimeistään kahta kuukautta ennen kuin lapsi syntyy. Avustuksen voi saada joko rahana, joka on 140 euroa tai äitiyspakkauksen muodossa. Äitiys vapaalle voi jäädä raskauden loppupuolella noin 5-8 viikkoa ennen laskettua aikaa. Äitiysrahaa maksetaan noin neljä kuukautta äitiysvapaan aikana, tarkalleen 105 arkipäivältä. (Kela i.a.) Äitiysrahan määrä perustuu tuloihin (Kela

2017b). Lapsen syntymän jälkeen isällä on oikeusisyyssvapaaseen, joka tarkoittaa 54 arkipäivää eli noin yhdeksää viikkoa. Näistä viikoista 18 päivää voidaan pitää niin, että molemmat vanhemmat ovat kotona samanaikaisesti. (Kela i.a.) Myös isä on jaksojen aikana oikeutettu isyyssrahaan, joka määritellään tulojen mukaan. Isyyssraha tulee hakea viimeistään kahden kuukauden kuluessa, kun lapsi täyttää kahden. Sateenkaariperheissä haetaan toiselle vanhemmalle isyyssrahaa vastaavaa etuutta. (Kela 2017c.)

Kela maksaa alle 17-vuotiaista lapsista lapsilisää. Lapsilisä alkaa syntymän jälkeen seuraavana alkavana kuukautena. Kun lapsi on saanut nimen, hänelle lähetetään Kelakortti kotiin. Kun äitiysvapaa on pidetty, alkaa vanhempainvapaa. Tämä vaatii Kelaan todistuksen siitä, että äiti on käynyt synnytyksen jälkeisessä jälkitarkastuksessa viiden ja kahdentoista viikon välillä synnytyksen jälkeen. Vanhempainvapaa alkaa, kun lapsi on kolme kuukautta ja sitä maksetaan noin puolivuotta, 158 arkipäivää. Vanhempainvapaa mahdollistaa sen, että vanhemmat voivat keskenään sopia, miten vapaat käyttävät. Kun lapsi on noin yhdeksän kuukauden ikäinen ja vanhempainvapaa päättyy, vanhemmat voivat jäädä palkattomalle hoitovapaalle. Hoitovapaan myöntää työnantaja ja sitä voidaan pitää, kunnes lapsi täyttää kolme vuotta. Jos toinen vanhemmista jää kotiin hoitamaan lasta, hänen on mahdollista hakea kotihoidon tukea. (Kela i.a.)

Yksityistä hoidon tukea voidaan hakea, jos perheessä alle kolmevuotiaista hoitaa yksityinen päivähoiton tuottaja tai perheeseen palkattu hoitaja. Joustavaa hoitorahaa voidaan myöntää, jos perheessä toinen vanhemmista tekee työtä keskimäärin enintään 30 tuntia. Jos lapsen hoidon vuoksi perheessä vanhempi tekee töitä enintään edellä mainitun tuntimäärän verran, voidaan hakea osittaista hoitorahaa. Osittaista hoitorahaa maksetaan lapsesta, joka on ensimmäisellä ja toisella luokalla. (Kela i.a.) Lisäksi perheet, joissa on erityistä tukea tarvitsevia, on huomioitu muiden tukien kautta.

3.5 Uudelleen organisoidut perhepalvelut

Tällä hetkellä on käynnissä sote- ja maakuntauudistukset, joissa tarkoituksena on uudistaa sosiaali- ja terveystalouden rakenne, palvelut ja rahoitus. Uudistusten on määrä astua voimaan vuonna 2020. Sote-uudistuksessa palveluiden järjestämisvastuu siirtyy maakunnille, joita on 18. Tavoitteena on, että uudistusten myötä palvelut ovat paremmin johdettavissa ja muodostavat tasapainoisen kokonaisuuden. Pyrkimyksenä on tarjota yhdenvertaisempia palveluja sekä vähentää eriarvoisuutta palvelujen saatavuudessa hyvinvointi- ja terveysaloilla. Uudistusten myötä pyritään hillitsemään kustannuksia. Muun muassa sosiaalihuolto siirtyy sote- ja maakuntauudistusten myötä maakuntien organisoitavaksi. Tämä tarkoittaa sitä, että jokainen yksittäinen kunta ei enää vastaa yksin kaikkien palveluiden järjestämisestä vaan yhden maakunnan alueella vastataan siitä, että palvelut ovat saatavilla. (Sote- ja maakuntauudistuksen yleisesittely i.a.) Tarkoituksena on luoda sellainen palvelukokonaisuus, jossa yhteistyö on sujuvaa palvelualojen välillä ja asiakkaan on helppo siirtyä palveluiden välillä ilman perusteltuja viiveitä tai katkoja. (Alueuudistus 2016, 3). Sote-uudistuksessa pyritään siihen, että palvelut olisivat yksilöityjä asiakkaiden tarpeisiin, eikä tehottomia palveluita olisi. Näin pyritään myös kustannustehokkaisiin palveluihin haastavassa taloudellisessa tilanteessa. Uudistusten avulla halutaan tarjota yhdenvertaiset palvelut asiakkaan taustoista riippumatta. (Mikä on sote-uudistus? i.a.) Näiden uudistusten myötä myös erilaiset yksittäiset palvelut vaativat uudistusta. Uudistusten käytäntöön panemiseksi on käynnistetty erilaisia hallituksen kärkihankkeita, joista yksi on Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma, LAPE.

Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmaa johtavat sosiaali- ja terveysministeriö sekä opetus- ja kulttuuriministeriö, lisäksi toimeenpanon tuesta vastaa Terveystalouden ja hyvinvoinnin laitos (Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (LAPE) i.a). Muutosta ohjaa kaksi kokonaisuutta, joita ovat lapsi- ja perhelähtöiset palvelut sekä lapsen tietoperustaisuutta ja oikeuksia vahvistava toimintakulttuuri. Tavoitteena on toimintakulttuurin uudistaminen, jossa palvelut ovat vaikuttavampia, paremmin yhteen sovitettuja ja kustannustehokkaampia. Tavoitteena on luoda lapsi- ja perhelähtöisemmät palvelut, joissa etusijalla

muutosohjelmassa on lapsen etu ja vanhemmuuden tuki. Peruspalveluja tullaan vahvistamaan ja painopistettä siirtämään ehkäiseviin palveluihin. Muutosta ohjaavat neljä periaatetta, joita ovat lapsen oikeudet ja etu, lapsi- ja perhelähtöisyys, voimavarojen vahvistaminen sekä perheiden monimuotoisuus. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017c.)

Palvelut tullaan organisoimaan ja jakamaan uudelleen matalan kynnyksen palveluihin, erityistason palveluihin sekä vaativiin palveluihin. Matalan kynnyksen palveluihin kuuluu perhekeskustoimintamalli sekä koulun tarjoama tuki. Erityistason palveluihin sisältyy lastensuojelu, erikoissairaanhoido sekä vammaispalvelut. Vaativiin palveluihin sisällytetään lastensuojelun vaativat erityispalvelut, vaativat lasten- ja nuorisopsykiatrian palvelut, rikosseuraamuksen palvelut, vaativat maahanmuuttajien- ja turvapaikanhakijoiden palvelut sekä vaativat päihdepalvelut. Uudelleen organisointi tapahtuu aikavälillä 2016–2018. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2016.)

Perhekeskustoimintamallin kautta, josta olen selittänyt jo aiemmin kappaleessa Perhepalvelut, pyritään tarjoamaan varhaista ja ehkäisevää tukea laajalla palvelukokonaisuuksien verkostolla. Uuden mallin avulla pyritään myös lisäämään lasten ja perheiden osallisuutta omien palvelujensa suunnitteluun. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2016.) Tällä tavoin voidaan vahvistaa ajatusta perhelähtöisemmistä palveluista sekä kasvatusyhteistyötä. Perhekeskustoimintamallin kautta haetaan myös ratkaisua hajanaisten palveluiden yhtenäistämiseen. Sen avulla voidaan tarjota perheille arjen tukea ja palveluja sekä monipuolista uutta toimintaa. Palvelut pystytään koordinoimaan ja kohdistamaan asiakkaan tarpeisiin paremmin. Perhekeskusmallin alla olevan palveluverkoston avulla voidaan vanhemmuuden tueksi järjestää monipuolisempaa ammattilaisten ja vapaaehtoisten tarjoamaa tukea ja apua sekä vertaistoimintaa. (Pelkonen & Hastrup i.a., 1–3.) Kun painopistettä siirretään ehkäiseviin palveluihin, voidaan parantaa palveluiden oikea-aikaisuutta. Työntekijöiden yhteinen suunnittelu auttaa parantamaan palveluiden laatua ja yhtenäistää toimintatapoja mikä myös vähentää päällekkäisyyttä palveluissa. Kun työskennellään yhteistyössä muiden ammattitahojen kanssa, ammattilaiset oppivat tuntemaan toisten työtä ja ottamaan paremmin kokonaisvaltaista

vastuuta omasta työstään. Työntekijöiden yhteistyössä voidaan nähdä myös työhyvinvointia parantavia tekijöitä. (Pelkonen & Hastrup i.a., 3–4.)

Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman myötä odotetaan, että vuoteen 2025 mennessä yhdenvertaisuus erilaisten lasten ja monimuotoisten perheiden suhteen on lisääntynyt ja eriarvoisuus vähentynyt. Lisäksi odotetaan, että lasten, nuorten ja perheiden omanelämäntilanteen ja voimavarat ovat lisääntyneet. Odotetaan myös, että perheet kokisivat vahvemmin osallisuuden roolin sekä kokisivat tullessa kuulluiksi palveluverkostossa. (. LAPE: ohjelma: Sirpaleisesta kehittämisestä kokonaisvaltaiseen uudistukseen ja pysyvään muutokseen i.a.) Jokaiseen kärkihankkeeseen on kustannettu 1 miljardi (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2016).

3.6 Kasvatusyhteistyö tukemassa perheen arkea

Seurakunnan, kunnan, järjestön ja yksityisen sektorin työntekijät, jotka työskentelevät yhdessä perheen kanssa, toteuttavat kasvatusyhteistyötä vanhempien kanssa. Kasvatusyhteistyössä vanhempien vastuu lapsesta on ensisijainen ja esimerkiksi varhaiskasvatuksen kautta tuetaan ja täydennetään kotien kasvatustehtävää (Opetushallitus 2016, 8). Kasvatusyhteistyö tukee kotien kasvatusta ja pyrkii tarjoamaan emotionaalista tukea vanhemmille. Kasvatusyhteistyössä halutaan ohjata vanhempaa syvempään ymmärrykseen lapsesta sekä lapsen käyttäytymisestä. Vanhempia pyritään osallistamaan osaksi suunnittelemaan varhaiskasvatusta. Kasvatusyhteistyön avulla voidaan tukea perheen keskinäistä vuorovaikutusta. Kasvatusyhteistyössä on läsnä kaksi asiaa, jotka yhdistyvät. Nämä asiat ovat vanhempien yksilöllinen tieto omasta lapsestaan sekä ammattilaisten yleistieto lapsen kehityksestä ja kasvusta sekä niihin vaikuttavista tekijöistä. Vanhempien osallistaminen kasvatusyhteistyöhön on tärkeää, sillä se vahvistaa sitä, että vanhemmat tulevat kuulluiksi ja arvostetuiksi. Osallistaminen voi tapahtua vanhempien ottamisena mukaan osaksi toiminnan suunnitteluun, käytännön toteutukseen sekä toiminnan arviointiin. (Kekkonen 2012, 34–35, 30.) Kasvatusyhteistyössä vanhempien ja työntekijöiden yhteistyö luo jatkumoa ja täten myös turvaa lapsen elämään.

Yhteistyössä vanhempien kanssa on tärkeää, että kohtaaminen on tasavertainen ja molempia osapuolia arvostetaan. Luottamus ja avoimuus ovat tärkeitä kasvatusyhteistyön onnistumisen kannalta. Yhteistyössä on myös tärkeää ammattilaisten ja lasten tunteminen ja luottamus. Lapsen omia suhteita perheeseen halutaan tukea, jotta lapsi voi nähdä perheensä arvokkaana. (Opetushallitus 2016, 18–19.)

Kasvatusyhteistyössä pyritään siihen, että sekä ammattilaiset ja vanhemmat sitoutuvat lapsen kasvun, oppimisen ja kehityksen edistämiseen. Kasvatusyhteistyö tapahtuu vuorovaikutussuhteessa vanhempien kanssa, jossa moninaisuus, yksilölliset tarpeet sekä vanhemmuuteen liittyvät kysymykset tulevat huomioiduiksi. Yhteistyössä huomioidaan myös monialaisuus. (Opetushallitus 2016, 33.)

Käsite kasvatuskumppanuus, joka on tutumpi pidemmältä ajalta, on jätetty pois ja lähes samat elementit esiintyvät kokonaisuutena kasvatusyhteistyön alla. Kasvatusyhteistyöstä on haastava löytää vielä lähteitä, koska muutos on tullut voimaan vasta hiljattain. Siitä johtuen tuon vanhemmista lähteistä kasvatusyhteistyön merkitystä myös kasvatuskumppanuuden näkökulmasta. Nämä asiat ovat osa kasvatusyhteistyötä ja tärkeitä toimivan yhteistyön muodostamisessa ammattilaisten ja vanhempien välille. Vanhemmuuden tukemisen ollessa painopisteenä työssäni koen tarpeelliseksi avata lisää tätä käsitettä työn tueksi.

Jotta voidaan luoda hyvä suhde ammattilaisen ja vanhemman välille, perustana toimii kuuleminen, kunnioitus, luottamus ja toimiva dialogi. Aito kuuleminen sisältää läsnäolon vaatimuksen, jossa toisen asiasta ollaan aidosti kiinnostuneita sekä osoitetaan empaattisuutta. Kuuntelemisen ehtona on luottamuksellinen ja turvallinen ilmapiiri. Luottamusta kuitenkin rakennetaan myös kuulemisen ja kunnioituksen kautta. Kunnioituksen viestimisessä vaaditaan avointa ja hyväksyvää asennetta vanhempaa kohtaan, jossa hän saa tulla hyväksytyksi sellaisena kuin on. Kun ammattilainen osoittaa kunnioitusta vanhempaa kohtaan se luo turvallisuutta puhua vaikealtakin tuntuvista asioista. Tämä on tärkeä osa erilaisten perheiden ja erilaisuuden kohtaamisessa. Joissakin perheissä

saatetaan jakaa arvoja, jotka ehkä työntekijälle eivät tunnu tutuilta. Silloin on tärkeää antaa tilaa toisen ajatuksille. Vaikka vanhempien toimintaa ei hyväksyisikään on silti osoitettava vanhemmalle hyväksymistä. Kun vanhempi kokee tullessa kuulluksi ja kunnioitetuksi, on hänen myös helpompi rakentaa luottamustaan ammattilaiseen. Kun kunnioitus, kuuleminen ja luottamus toimivat, syntyy aitoa dialogia, jossa kaikki osapuolet voivat tulla näkyviksi ajatuksineen. Dialogilla tarkoitetaan taitoa puhua, ajatella sekä toimia yhdessä, vaikka oltaisiinkin eri mieltä asioista. Tällaisen vuorovaikutuksen luominen vaatii ammattilaiselta sensitiivisyyttä, eli herkkyyttä, niin vanhempia kuin lasta kohtaan. (Kaskela & Kekkonen 2006, 32–38.)

Perhetyössä yhteistyöhön vanhempien kanssa tulee mukaan keskustelun ja vuorovaikutuksen lisäksi toiminnan taso. Perhetyössä työntekijän ohjaus ja tuki vanhemmille on tärkeää. Se voi olla hyvin konkreettistakin joissain tilanteissa. Voidaan esimerkiksi ohjata käytännössä lapsen pesemistä tai vaipanvaihtoa, mikäli vanhemmat eivät sitä osaa tehdä. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2007, 97.) Yhteistyö on sidottu tietyllä tapaa siihen rooliin, jossa työntekijä toimii. Seurakunnan työntekijän, perhetyöntekijän, neuvolantyyöntekijän tai varhaiskasvatuksen työntekijöiden roolit vanhempien kanssa ovat erilaiset ja näin muodostavatkin vahvan tukensa vanhempien kasvatustehtävässä. Tärkeää on, että vanhemman kokemus on se, että tuki on ollut voimaannuttavaa eikä alistavaa. Eli vanhempi kokee, että hänen oma osallisuutensa on keskeisessä roolissa ja hän on suhteessa lapseen pääasiallisena toimijana. Ammattilainen antaa tukensa, ohjauksensa ja rohkaisunsa lapsen kanssa toimimiseen. (Järvinen ym. 2007, 96–99; Järvinen ym. 2012,12, 133–135.)

4 KIRKON PERHETYÖ

4.1 Kirkon perhetyö

Kirkon lapsi-, nuoriso- ja perhetyö kaikkienensa ovat avainasemassa, kun puhutaan ennaltaehkäisevästä perhetyöstä. On hyvä huomata, että seurakunnan sisällä perhetyöstä vastaavat työntekijät tai diakonit eivät ole ainoita, jotka tekevät työtä perheiden parissa. Perhetyöstä vastaa yhdessä jokainen eri työalan työntekijä. (Kirkkohallitus 2009, 3.) Useat seurakunnat pitävät kuitenkin varhaiskasvatustyötä keskeisimpänä perhetyön muotona. Varhaiskasvatus tarjoaa mahdollisuuden kohdata pikkulapsiperheitä ja tukea pikkulapsiperheiden vanhemmuutta. (Sutinen & Valtonen 2016, 15.)

Varhaiskasvatuksesta puhuttaessa kirkolle on tärkeää kasvatuskumppanuus perheiden kanssa (Kirkkohallitus 2013, 24). Uudessa varhaiskasvatussuunnitelmassa puhutaan nykyään käsitteellä kasvatusyhteistyö mutta kirkon Lapset seurakuntalaisina -kehittämisasiakirjassa puhutaan yhä kasvatuskumppanuudesta. Tämä johtuu siitä, että kehittämisasiakirja on hyväksytty kirkkohallituksessa vuonna 2013 kun taas varhaiskasvatussuunnitelma on julkaistu vuonna 2016 (Lapset seurakuntalaisin -kehittämisasiakirja i.a; Opetushallitus 2016, 33). Valtonen toteaa, että sosiaali- ja terveystieteiden julkaisema Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on myös ohjaamassa kirkon varhaiskasvatusta (Valtonen & Sutinen 2016, 24). Kirjoittaessani vanhempien kanssa tehtävästä yhteistyöstä, käytän käsitettä kasvatusyhteistyö, vaikka teoria pohjaakin lähteeseen, jossa käsitettä ei vielä käytetä.

Kirkon varhaiskasvatuksen päätehtäväksi on määritelty kehittämisasiakirjassa kastekäskyyn pohjautuen auttaa vanhempia ja kummeja kristillisessä kasvatustehtävässä (Kirkkohallitus 2013, 29). Kirkon kasvatusyhteistyön lähtökohdaksi määritellään luottamus sekä perheiden että työntekijöiden taholta, toimiva vuorovaikutus ja erilaisten arjen tilanteiden jakaminen lasta koskettavissa asioissa. Työntekijän ammatillisuuden osana nähdään pedagoginen osaaminen,

joustava työote, toimivat vuorovaikutustaidot sekä kyky tietoisesti kuulla lapsen ja perheiden tarpeita. Perheiden yksilöllinen ja yksilöiden kohtaaminen nähdään tärkeänä. Kirkon jokaisen työntekijän tulisi huomioida perhelähtöisyys omassa työotteessaan. Tavoitteena on, että lapset ja perheet voisivat olla osallisina seurakunnan toiminnassa, sen suunnittelussa sekä toteutuksessa. Kehittämissasiakirja nostaa esiin perheiden kaipaavan nykyään yhä enemmän mahdollisuutta keskusteluihin sekä sielunhoidolliseen tukeen. Diakonian ja varhaiskasvatuksen yhteistyötä korostetaan. Perheiden kanssa pitäisi olla mahdollisuus matalankynnyksen kohtaamisille ja tukea pitäisi tarjota heidän arkeensa. (Kirkkohallitus 2013, 24.)

Kehittämissasiakirjaan on nostettu neljä näkökulmaa siitä, mitä halutaan kehittää. Yksi näistä näkökulmista on toiminnan jatkuva kehittäminen niin, että se vastaa perheiden tarpeita. Kokoontuvassa toiminnassa huolehditaan siitä, että se vastaa niitä toiveita ja tarpeita, joita perheillä on. Lisäksi toiminnan on vastattava yhteiskunnan muutoksiin ja haasteisiin. Kokoontuvalla toiminnalla tarkoitetaan muun muassa erilaisia perhekerhoja, pyhäkouluja, perheiden jumalanpalveluksia, lapselle ja hänen läheisille suunnattuja tapahtumia, retki- ja leiritoimintaa sekä musiikkikerhoja, eli muskareita. Toimintaa pyritään kehittämään niin, että toimitaan yhä enemmän yhteistyössä muiden paikallisten toimijoiden kanssa kuten neuvoloiden ja koulujen. Tärkeää on, että seurakunnan tarjoama varhaiskasvatuksen toiminta on näkyvissä myös muiden palveluntarjoajien kanssa. Tämän avulla välttyttäisiin siltä, että samaa toimintaa ei tarjota toistuvasti eri toimijoilla. Seurakunnat ovat mukana perhekeskustoimintamallissa, jossa useat toimijat toimivat saman katon alla. Yhteistyöstä huolehditaan niin muihin toimijoihin kuin myös seurakunnan sisällä toimivien työmuotojen välillä. Verkkotyöhön panostetaan, jotta vuorovaikutusta perheiden ja työntekijöiden kesken voidaan vahvistaa ja lisätä. Tähän on ollut apuna muun muassa Hengellinen elämä verkossa -hanke. Erilaisten innovaatioiden kautta pyritään vastaamaan ajan tuomiin haasteisiin. Uusien toimintamallien kautta voidaan kirkkona olla läsnä perheen arjessa niin, että se ei välttämättä tarkoita perheen fyysistä liikkuvuutta kirkolle. Kirkko haluaa tarjota tukensa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, jotta voitaisiin estää perheissä ongelmien kasautumista. (Kirkkohallitus 2013, 26–33.)

Sutinen toteaa, että perhe nähdään seurakunnan tärkeimpänä yhteistyökumppanina. (Valtonen & Sutinen 2016, 71). Hän tiivistää Minäkö perhetyöntekijä? -kirkkohallituksen julkaisun ajatuksen siitä, mihin perhetyö pohjautuu. Se pohjautuu Raamatun ihmiskuvaan ja elämäntähtäykseen. Lisäksi se pohjautuu myös Luterilaisen kirkon tärkeinä pitämiin asioihin, joita ovat ajatus siitä, että ihminen on luotu yhteyteen ja hän on arvokas. Vanhemmuus nähdään tehtävänä, joka on saatu lahjaksi ja lähimmäisen rakkaus tulee näkyväksi perheissä ja lähipiirissä. (Sutinen & Valtonen 2016, 60.) Perheen tukeminen nähdään laaja-alaisesti ja sen tukeminen eri elämänvaiheissa on tärkeää. (Valtonen & Sutinen 2016, 71).

Sutinen oli tehnyt tutkimuksen, jossa hän oli käsitellyt sitä, miten seurakunnan työntekijät käsittävät sen, mitä perhetyö on seurakunnassa. Haastattelussa oli ollut osallisina seurakunnan eri työalojen edustajia viidestä eri seurakunnasta. (Valtonen & Sutinen 2016, 73–74.)

Vastausten perusteella perhetyö on perhettä tukevaa toimintaa, rinnalla kulkemista, perhekerhoja, varhaiskasvatusta, kristillistä kasvatusta ja vanhemmuuden tukemista, tapahtumia, leirejä, messuja, diakoniaa, vanhempainiltoja ja taloudellista avustamista (Valtonen & Sutinen 2016, 75).

Yllä mainitussa lainauksessa asiat oli järjestetty sen mukaan, että ensimmäisenä tulevat vastauksissa toistuneesti nostetut asiat. Haastateltavien mielestä perhetyö on vahvimmin lapsi- ja perhetyön työalaa. Toisena oltiin nostettu diakoniatyö, leirityö sekä rippikoulutyö. (Valtonen & Sutinen 2016, 75.) Lopputuloksena johtopäätöksissä mainitaan, että haastateltavien kokemus oli se, että työalojen yhteistyötä olisi lisättävä entisestään, jotta perheille voitaisiin tarjota monipuoliset palvelut. Sutinen toteaa, että voidakseen toteuttaa perhelähtöistä työtä, seurakuntien työalojen yhteistyö on välttämätöntä. Perhelähtöinen työote toteutuu, kun perhe tulee kuulluksi ja perheen tarpeet tulee huomioitua kaikessa seurakunnan toiminnassa. (Valtonen & Sutinen 2016, 84–85.)

Mäntynen kuvaa kuinka Säskylän kunnassa toteutettiin vuosina 2011–2013 Pesue-hanke. Hankkeen keskiössä oli perheyhteyden vahvistaminen ja ennaltaehkäisevän työn kehittäminen. Tavoitteena oli luoda malli, joka parantaisi eri toimijoiden yhteistyötä, jotka työskentelevät perheiden parissa. Palveluita sekä uudistettiin että toimivia palveluita vahvistettiin. Eri toimijoiden avoimet perhekerhot laitettiin yhteen pisteeseen perhekeskustoimintamalliin pohjaten. (Valtonen & Sutien 2016, 118–121.)

Perhevalmennuksen suunnitteluun ja toteutukseen osallistui moniammatillinen tiimi, johon kuului sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten lisäksi myös seurakunnan ja kolmannen sektorin työntekijöitä. Painopiste tietopohjaisesta informoinnista siirtyi enemmän kohti vertaistukea. Uusi tavoite, joka koettiin tärkeäksi, oli lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen tukeminen lapsen ensimmäisen elinvuoden aikana. Lähellä vauvan syntymää seurakunnan työntekijä piti kastetta käsittelevän perhevalmennuskerran, jossa kastetta käsiteltiin sekä käytännön että hengellisyyden kautta. Lisäksi seurakunnan työntekijä ja Mäntynen vetivät yhdessä Vanhemmuuden palikat -toimintaa, joka käsittelee vanhemmuuteen kuuluvia tunteita. Uutta toimintaa luotiin myös onnittelukäyntien kautta, kun uuden perheenjäsenen synnyttyä käytiin onnittelemassa perheitä heidän kotonaan. Kotikäynnin yhteydessä tuotiin pieni lahja sekä esiteltiin tarjolla olevia palveluita. (Valtonen & Sutinen 2016, 119–123.) Loppuun Mäntynen toteaa, että hankkeen kautta voitiin vahvistaa perhepalveluita uudistamalla yhteistyötä eri toimijoiden kesken. (Valtonen & Sutinen 2016, 130.)

4.2 Kirkon strategioista käytäntöön

Tässä kappaleessa pyrin käytännössä kuvaamaan sitä, mitä kirkon työ ja perhetyö ovat. Käytännössä se, miten perheitä kohdataan ja heidän kanssaan ollaan vuorovaikutuksessa, toteutuu keskusteluina ja kohtaamisina sekä perheitä ja vanhempia kokoavassa toiminnassa. Jumalanpalveluselämässä, kirkollisissa toimituksissa tai erityistä tukea lapselle tai perheelle annettaessa ollaan kohtaamisissa perheiden kanssa. Kasvatusyhteistyötä muodostetaan perheen ja seurakunnan välille pohtimalla ja jakamalla tietoa ja ymmärrystä lapsesta,

arvoista, kasvatuksellisista kysymyksistä sekä pohtimalla kristillisen kasvatuksen kysymyksiä. (Yhteistyö perheiden kanssa i.a.)

Jos otetaan näkökulmaksi elämänkaariajattelu, kaste on ensimmäinen hetki, jossa pieni vauva on kosketuksissa seurakunnan kanssa. Kasteessa vauva liitetään seurakuntaan. Varhaiskasvatuksen näkökulmasta katsottuna jatkumo alkaa jo kaste keskustelun kautta, joka käydään vanhempien kanssa. Pikkulapsiperheitä kohdataan eri tavoin erilaisissa tilanteissa. Erilaiset perhekerhot, kummikirkot, syntymäpäiväonnittelut ja -juhlat sekä muu toimintaan kutsuminen ovat tapoja kohdata perheitä. Jo odotusaikana monissa seurakunnissa ollaan mukana paikkakunnan neuvolatoiminnassa sekä ryhmätoiminnassa. (Kasteeseen liittyvä yhteistyö i.a.) Seurakunnat järjestävät perhekerhoja, joiden tarkoitus on olla matalankynnyksen paikkana perheiden kohtaamiselle. Perhekerhot tarjoavat vertaisuutta samassa elämäntilanteissa oleville ihmisille arjen keskellä. Kerhot voivat olla suunnattuja eri ryhmille tai niissä voi olla jokin teema, esimerkiksi ensimmäistä kertaa vanhemmiksi tulleille suunnattu perhekerho. Perhekerhojen lisäksi perheille suunnattuja palveluita ovat erilaiset leirit, retket ja tapahtumat. (Perhekerho i.a.) Lisäksi monissa seurakunnissa on tarjolla muun muassa pyhäkoulua, musiikkikerhoa eli muskaria sekä päiväkerhoa. (Varhaiskasvatus i.a.) Suuri osa seurakunnista tekee myös yhteistyötä paikallisen varhaiskasvatuksen kanssa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa seurakunta mainitaan myös varhaiskasvatuksen yhteistyökumppanina. (Yhteydet yhteiskunnan varhaiskasvatukseen i.a.)

Perheitä kohdataan varhaisnuorisotyön ja nuorisotyön kautta. Useat kohtaamiset saattavat olla välillisesti nuorten kautta mutta myös perheille on omia kohtaamisen paikkoja ja toimintamuotoja, joissa koko perhe otetaan mukaan. Kirkko tarjoaa laajaa kerho- ja harraste toimintaa sekä leirejä ja retkiä. (Ajankohtaista kirkon varhaiskasvatustyössä i.a.) Nuorisotyön puolelta keskeisin toimintamuoto, missä vanhemmat otetaan mukaan, on rippikoulutyö. Suunnittelussa pyritään ottamaan mukaan ja huomioon nuorten lisäksi nuorten vanhemmat. Vanhempia kohdataan erityisesti rippileirijaksoa ennen järjestettävässä vanhempainillassa. (Rippikoulun suunnittelu ja toteutus i.a.)

Nuorisotyö sisältää laajasti erilaista toimintaa nuorille, on isokoulutusta sekä kerhonojajakoulutusta, nuorteniltoja, erityisnuorisotyötä ja kouluyhteistyötä. (Nuorisotyö i.a.)

Nuorista aikuisista puhuttaessa puhutaan valtionhallinnossa 18-29 vuotiaista. Nuorten aikuisten ovat ikäryhmä, jota nuorisotyö ei enää tavoita. Elämän asettumattomuus ja identiteetin etsintä voivat olla eräitä vaikuttavia tekijöitä. Kuitenkin pienten lasten vanhemmat usein pitävät itseään nuorina aikuisina. (Nuoret aikuiset i.a.)

Perheille tarjotaan tukea ja neuvontaa perheneuvontakeskuksista ympäri Suomea. Perheneuvontakeskuksilla on sekä yhteistyö- että ostopalvelusopimuksia seurakuntien ja kuntien kanssa. Keskuksset tarjoavat perheille perheneuvontaa, perheasioiden sovittelua, ero-, parisuhde- ja uusperheryhmiä. (Perheneuvonta Suomen ev.lut. kirkko.) Perustehtävänä on tarjota apua parisuhteeseen ja perheeseen liittyvissä kysymyksissä sekä kriisitilanteissa. Tavoitteena on oikea-aikaisen palvelun tarjoaminen sekä kestoaltaan ja laadultaan riittävän tuen tarjoaminen. (Perheneuvonta i.a.) Perheneuvottelukeskusten lisäksi seurakunnan diakonia auttaa perheitä erilaisissa tilanteissa. Apua on mahdollista saada taloudellisiin, henkisiin kuin hengellisiin kysymyksiin riippuen tarpeesta. (Taloudellisen avustamisen periaatteet i.a.)

Kaiken kaikkiaan seurakunta tekee tärkeää ja merkittävää työtä perheiden parissa. Seurakunnassa jokaista perheenjäsentä, lapsia, nuoria ja perheitä, kohdataan eri toimintamuotojen kautta. Seurakunnassa kiinnitetään myös huomiota siihen, mikäli huoli perheen hyvinvoinnista herää. Seurakunta pyrkii niin varhaiseen puuttumiseen kuin varhaiseen tukemiseen huolen herätessä. (Lastensuojelu & varhainen puuttuminen ja tukeminen i.a.)

4.3 Kirkon nuorisotyö, nuoret aikuiset ja nuoret vanhemmat

Kun puhutaan nuorisotyöstä, se usein yhdistetään rippikouluikäisiin ja sen ikäluokan ympärillä oleviin nuoriin. Osittain syynä saattaa olla se, mitä edeltävässä kappaleessa mainittiin, että nuorten aikuisten tavoittaminen nuorisotyön kautta ei toteudu (Nuoret aikuiset i.a). Sutisen teettämässä tutkimuksessa eri seurakunnille nousi esiin myös se, että nuorisotyöntekijät eivät osanneet yhdistää seurakunnan perhetyötä omaan työalaansa. Työntekijät näkivät, että sitä tehdään enemmänkin välillisesti nuorten kautta. Perhetyötä liitettiin ainoastaan rippikouluun ja isostoimintaan. (Valtonen & Sutinen 2016, 76–78.)

On kuitenkin tärkeää huomioida, että yksi seurakunnan kohderyhmä ovat nuoret aikuiset. Nuoret aikuiset määritellään Aikuiset seurakunnassa - kehittämisasiakirjassa 18–29 vuotiaiksi. (Kirkkohallitus 2012, 40). Keskimääräinen ikä naisilla tulla äideiksi on 28 vuotta ja miehillä kyseinen ikä on noin kahta ikävuotta ylempänä (Miettinen 2015, 11). Tämä tarkoittaa keskimääräistä lukua, eikä poista sitä, etteikö tätä nuorempiakin ensisynnyttäjiä löytyisi. Siispä on tärkeää, että seurakunnan nuorten aikuisten toiminnassa huomioidaan se, miten nuorten aikuisten vanhemmuutta voidaan olla seurakunnan toiminnan kautta tukemassa. Nuorten aikuisten ikäryhmä on kuitenkin se, joka eroaa kirkosta tällä hetkellä. Vuonna 2006 yli 70 prosenttia kirkosta eroajista oli sillä hetkellä iältään 18–39 vuotiaita. He kokevat, että kirkolla ei ole heille henkilökohtaista merkitystä. (Niemelä 2006.) Prosentuaalisesti vuonna 2017 aikavälillä tammi–kesäkuu 50 prosenttia eroajista oli alle 30-vuotiaita (eroakirkosta.fi 2017). Tämän perusteella työtä heidän parissaan tulisikin tehostaa. Mäntynen kirjoittaa, että esimerkiksi Pesue-hankkeen kautta seurakunnat pystyisivät suunnitelmallisesti tavoittamaan perheitä ja nuoria aikuisia perhevalmennuksen myötä. (Valtonen & Sutinen 2016, 128–129.) Nuoret seurakuntalaisina kehittämisasiakirjassa todetaan, että nuoret aikuiset ovat nuorisotyön haaste. Rippikoulu ja isostoiminta vievät todella suuren osan nuorisotyöstä. Kuitenkin todetaan, että nuoret aikuiset ovat keskeisessä asemassa kirkon jäsenyyden kannalta. Jälleen nähdään työalojen yhteistyön merkitys siinä, että nuoret aikuiset tulisi huomioitua paremmin seurakunnassa.

(Kirkkohallitus 2012.) Seurakunnan tarjoamien perhekerhojen merkitys nuorten vanhempien kohdalla on koettu erityisen tärkeäksi, sillä sieltä saa kasvatukseen liittyviä neuvoja ja eväitä jaksamiseen (Perhekerho i.a).

5 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET

5.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli ottaa selvää siitä, minkälaisiin vanhemmuuteen liittyviin kysymyksiin ensimmäistä lasta odottavat vanhemmat tarvitsevat tukea. Lisäksi tarkastelun kohteeksi nousi se, millaisen merkityksen vanhemmat antavat vertaistuelle ensimmäistä lasta odottaessaan. Opinnäytetyössä tarkoitus on katsoa laajasti vanhemmuutta, eikä kohdentaa ainoastaan äiteihin tai isihin. Tähän ratkaisuun olen päätenyt koska vanhemmuus on koko ajan menossa enemmän kohti sitä, että vanhemmuus ei ole ainoastaan heteropareja koskeva asia. Opinnäytetyöni on rajattu nimenomaan vanhemmuuteen liittyviin kysymyksiin, eikä tarkoituksena ole tarkastella kaikkea raskauteen ja odottamiseen liittyvää.

Tässä opinnäytetyössä tutkimuskysymykset voidaan jakaa selkeästi kolmeen eri kysymykseen. Ensimmäisenä kysymyksenä on kysymys siitä, minkälaisiin asioihin vanhemmat kaipaisivat tukea ja ohjausta erityisesti odotusvaiheessa ensimmäisen lapsen kohdalla. Toisena tarkastelukohteena on se, millaisen merkityksen vanhemmat antavat vertaistuelle. Kolmantena tutkimuskysymyksenä on, mitä toiveita vanhemmilla liittyy siihen, mitä kirkko voisi tarjota ensimmäistä lasta odottaville vanhemmille. Kirkon mukana olon kautta pystyn myös osoittamaan kirkollisen pätevyyteni tässä opinnäytetyössä.

Tavoitteena on, että seurakunta, jonka kanssa olen tehnyt yhteistyötä opinnäytetyöhöni liittyen, voisi tämän opinnäytetyön pohjalta kehittää toimintaansa ensimmäistä lasta odottaville vanhemmille. Pyrkimys on, että seurakunta voisi tämän opinnäytetyön kautta löytää aiheita, teemoja ja toimintaideoita. Tavoite on, että he voivat kehittää toimintaansa ja tarjota tukea niihin asioihin, mitkä nousevat ensimmäistä lasta odottavilta vanhemmilta. Opinnäytetyössäni selkeä visio on alusta asti ollut se, että se olisi mahdollisimman asiakaslähtöinen. Perustelen tätä sillä, että siten voidaan oikeasti saada selville, mitä ensimmäistä lasta odottavat vanhemmat tarvitsevat.

Ensimmäistä lasta odottaville vanhemmille suunnattu toiminta on mielestäni tärkeää, sillä se toimii tukena kohti vanhemmuuteen kasvamista ja tarjoaa mahdollisuuden verkostoitua muihin samassa elämän tilanteessa oleviin vanhempiin. Toiminnalla on tärkeä rooli myös osana ennaltaehkäisevää perhetyötä. Toiminnan kautta on mahdollista saada matalan kynnyksen ohjausta ja tukea tulevaan vanhemmuuteen. Seurakunnan tuleva toiminta ensimmäistä lasta odottaville vanhemmille vastaa myös hyvin hallituksen Lapsi- ja perhepalveluiden tavoitteita yhdenmukaistaa palveluita sekä madaltaa palveluihin osallistumisen kynnyksiä. (LAPE: ohjelma: Sirpaleisesta kehittämisestä kokonaisvaltaiseen uudistukseen ja pysyvään muutokseen i.a.) Lisäksi opinnäytetyöni kautta seurakunnalla on mahdollisuus huolehtia siitä, että heidän tarjoamansa toiminta on tarpeenmukaista.

5.2 Opinnäytetyön ajankohtaisuus

Opinnäytetyöni ajankohtaisuutta voidaan perustella monista eri näkökulmista. Ensinnäkin näen oman opinnäytetyöni ajankohtaisena Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman kautta. Kyseessä on siis hallituksen kärkihanke, jonka tarkoituksena on vuosien 2016–2018 aikana uudistaa perhepalveluja niin, että ne vastaavat mahdollisimman hyvin lasten, nuorten ja perheiden tarpeisiin. Yhtenä tarkoituksena on luoda palveluita, jotka tukevat ja voimavaraistavat vanhemmuutta. Pyrkimyksenä on myös luoda mahdollisimman kustannustehokkaat palvelut. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2016, 12.) Uudistusten avulla pyritään vähentämään lasten, nuorten ja perheiden eriarvoisuutta (Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (LAPE) i.a). Suurimmalla osalla perheistä Suomessa menee hyvin, mutta silti esimerkiksi lastensuojelun sijoitusten suurimpana syynä on vanhempien uupumus ja jaksamattomuus, sopimaton kasvatustyyli lasten tarpeisiin nähden, sekä perheen sisäiset ristiriidat etenkin uusperheissä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2016, 10).

Uudistusten tavoitteena on muun muassa, että tuen saatavuus oikeaan aikaan paranisi ja perhekeskusmallin kautta kynnys osallistua palveluihin madaltuisi. Näin voitaisiin vähentää korjaavien palveluiden käyttöä, mikä vähentäisi

esimerkiksi huostaanottoja sekä laitoshoitoon sijoituksia. Näiden myötä painopistettä voitaisiin siirtää ennaltaehkäiseviin palveluihin. Tavoitteena on, että Kela, seurakunnat ja järjestöt sekä kunnat ja maakunnat muodostavat yhtenäisen palvelukokonaisuuden ja ovat vastaamassa näin lasten, nuorten ja perheiden tarpeisiin. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2016, 5–12.) Muutosten kautta pyritään kehittämään vuorovaikutustaitoja perheen sisällä sekä yhtenäistämään perheitä. Tavoitteena on huolehtia lasten ja nuorten kehitystä suojaavista tekijöistä, sekä pitää huolta heidän hyvinvointiaan suojaavista tekijöistä. Lisäksi halutaan taata se, että lapsi tulee kuulluksi. Palveluissa huolehditaan siitä, että se tukee koko perhettä ja huomioi perheiden monimuotoisuuden. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2016, 14–16.)

Miten huomioida perheiden monimuotoisuus ja mikä edes on perhe? Tätä on hyvä pohtia, sillä yhteiskunnastamme löytyy noin kymmenen erilaista perhetyyppiä (Monimuotoiset perheet LAPE-muutosohjelmassa 2017). Perhe ei enää ole se perinteisesti ajateltu ydinperhe, jossa on isä, äiti ja lapset. Kun palveluita uudistetaan, se vaatii viranomaisilta myös kykyä uudistaa ajatusta siitä, mitä perheellä oikein tarkoitetaan. Ajankohtaisimpana esimerkkinä on lakimuutos siitä, että samaa sukupuolta olevat parit voivat mennä naimisiin maistraatissa.

Naimisiin menon lisäksi kysymykseksi nousee se, miten samaa sukupuolta olevien parien mahdollisuutta tulla vanhemmiksi voidaan tukea. Miten yhteiskuntamme palvelukokonaisuus muodostuu heidän palveluidensa osalta niin, että se on mahdollisimman tasa-arvoinen suhteessa heteropareihin. Tällä hetkellä tilanne vanhemmuuden osalta on se, että samaa sukupuolta oleville pareille ei automaattisesti tule huoltajuutta molemmille vanhemmille, mikäli he ovat saaneet lapsen. Tästä hyvänä esimerkkinä oli Helsingin Sanomissa (2017) kirjoitus kun Laura ja Marjo Oksanen saivat hedelmöityshoitojen avulla lapsen. Teksti kuvaa prosessia, mikä vaadittiin, jotta vanhemmista se, joka ei synnyttänyt lasta, sai myös huoltajuuden lapsesta. Lapsesta tehtiin perheen sisäinen adoptio ja huoltajuuden saamiseksi vaadittiin tapaamisia sekä pohdintoja liittyen vanhemmuuteen sekä siihen olisiko hän kykeneväinen vanhemmaksi ja onko lapsella riittävän hyvät puitteet kotona. Adoptioprosessi kesti puolivuotta ja se voitiin aloittaa vasta lapsen syntymän jälkeen.

Tästä voidaan nähdä, että vielä yhteiskunnassamme ei olla päästy sille tasolle, että kaksi samaa sukupuolta olevaa vanhempaa voitaisiin nähdä yhtä kykeneväisinä huolehtimaan lapsesta kuin heteropariskuntakin. Toiseksi lapsi, joka syntyy kahden samaa sukupuolta olevan vanhemman perheeseen, joutuu olemaan jonkin aikaa juridisesti ilman toista huoltajaa. Jos lapsen huoltajalle sattuisi jotain, toisella vanhemmalla ei olisi mitään juridista asemaa suhteessa lapseen. Tämä ei ole lapsen etu, koska hän on silti saattanut jo kiintyä tähän toiseen vanhempaan. Uusi äitiyslaki on tällä hetkellä lakivaliokunnan mietinnön varassa. Lakivaliokunnan tulisi tehdä asiasta mietintö, jotta se voisi mennä eduskunnan päätettäväksi. (Äitiyslaki 2015.) Kysymykseksi nousee, että tehtiinkö päätös tasa-arvoisesta avioliitosta liian nopeasti sen suhteen, että ei oltu valmistauduttu siihen, että heidän kohdallaan pitää myös miettiä huoltajuuteen liittyviä näkökulmia vai laahaako päätöksenteko näissä asioissa. Kaikkien etu olisi kuitenkin se, että näistä asioista tehtäisiin päätöksiä ja palvelut ja rakenteet muutettaisiin niin, että ne huomioivat monimuotoiset perheet. Huomioimalla heidät parhaalla mahdollisella tavalla, voidaan myös tarjota parhaat puitteet lasten kasvuun ja kehitykseen. Yhteiskuntamme on valmis ja avoin muutokseen, mutta se ei tapahdu nopeasti. Toisaalta pitkälle kantavat päätökset ja palvelurakenteet eivät synny yhdessä yössä, joten kansalaisilta vaaditaan myös kärsivällisyyttä. Hätäisesti tehdyt päätökset eivät takaa parasta ja pitkälle tähtäävää tulosta.

5.3 Aiemmat tutkimukset

Aiempiä opinnäytetöitä käsittelemästäni aiheesta on tehty mutta hieman eri näkökulmasta kuin mitä omassa tutkimuksessani otan. Theseus-tietokannasta löytyy paljon erilaisia oppaita, joita on suunnattu esimerkiksi perhevalmennukseen, kunnalliseen perhetyöhön tai lastensuojelutyöhön. Löytyy myös kirjallisuuskatsaus siitä, millaista on vanhemmuus Suomessa. Vanhemmuutta on tarkasteltu opinnäytetöissä erilaisten erityisryhmien kautta ja erityisryhmille suunnattuja oppaita on tehty jonkin verran. Ensiodottajia käsitteleviä opinnäytetöitä on tehty jokunen, mutta ei kovin montaa. Lisäksi tietokannasta löytyy erilaisia produktioita ja pilotteja vanhemmuuteen ja

vanhemmuuden tukemiseen liittyen. Tutkimuspainotteisissa opinnäytetöissä kohde on rajattu johonkin tietyn palvelun tutkimiseen ja sen kehittämiseen.

Heidi Juuso oli opinnäytetyössään tutkinut vanhempien arkea ja sitä, minkälaisiin asioihin vanhemmat arjessa kaipaisivat tukea. Vanhemmat halusivat tukea arjen kotitöiden jakamiseen liittyviin asioihin sekä lastenhoitoon liittyviin asioihin. Erityisesti vastauksissa oli näiden kahden asian kohdalla liitetty tasapuolisuus. Tuoreilla vanhemmilla oli vastauksissa kuitenkin korostunut tuen tarve ajanhallintaan ja parisuhteessa yhteisen ajan hallintaan. Tässä tutkimuksessa vanhemmat olivat nostaneet etenkin läheisiltään saaman vertaistuen merkitykselliseksi. (Juuso 2017, 36,42.)

Noora Teittinen oli opinnäytetyössään tutkinut 20–23 vuotiaiden äitien kokemuksia vanhemmuuteen kasvamisesta ja siitä, millaista tukea he olivat saaneet. Vanhemmilta ja sukulaisilta oli saatu käytännön tukea ja apua. Heiltä oli uskallettu kysyä asioita, joita neuvolassa ei kehdannut kysyä. Ystäviltä haettu tuki oli ollut tarvetta saada kokea tulevansa hyväksytyksi omassa toiminnassaan liittyen lapsen kasvatukseen ja hoitoon. Erilaisia vinkkejä ja neuvoja oltiin haettu Facebookin äideille suunnattujen ryhmien kautta sekä vauva.fi sivuston kautta. Neuvolasta vanhemmat olivat hakeneet tukea vanhemmuuden kasvuun ja lasten hoitoon liittyviin kysymyksiin. Tutkimuksessa oli myös selvitetty, minkälaisia odotuksia äideillä oli liittyen tuen saamiseen. Äitiysneuvolasta olisi toivottu lisää tietoa ja tukea sekä herättelyä lapsen tuloon. Tutkimuksessa oli tullut myös esille vanhempien toive siitä, että vertaistuki jatkuisi läpi vanhemmuuden. Vertaistukiryhmistä toivottiin, että ne olisivat kohdennettu tietyille perhetyypeille tai elämänvaiheisiin kuten esimerkiksi ensimmäistä lasta odottaville vanhemmille. (Teittinen 2005, 25–32)

Jenni Koivisto oli tutkinut vastasyntyneiden lasten vanhempien kokemuksia tuen tarpeesta. Hän oli jakanut tuen tarpeet fyysisiin, psyykkisiin ja sosiaalisiin tarpeisiin. Fyysisessä tuessa nostettiin esille lapsenhoidollinen tuki, jonka merkitys oli vanhemmille suuri. Läheisten tarjoama lastenhoitoapu oli ollut todella tärkeää. Lapsiperheille suunnatut palvelut, esimerkiksi neuvola ja synnytyssairaala olivat näissä tuloksissa nousseet merkittäviksi vanhemmille.

Psyykkiseen tukeen liittyen vanhemmat kokivat, että etenkin vauvaan liittyvä informaatio ennen syntymää on todella tärkeää ja mieluiten sitä saisi olla liikaa kuin liian vähän. Puutteita oli koettu muun muassa informaatiossa vauvan sairauksiin liittyen. Tuloksista nousi esille myös, että tukijoilta toivottiin kannustavaa asennetta, sillä sen koettiin innostavan ja antavan voimaa. Myös läheisten kuten ystävien, omien vanhempien, sukulaisten ja puolison tuki koettiin merkittäväksi erityisesti psyykkisestä tuesta puhuttaessa. Heidän tukensa auttoi vanhempia selviämään arjesta vauvan kanssa. Tuloksissa nousi esille, että vanhempien omista voimavaroista ja niiden ylläpitämisestä ei puhuttu neuvolassa riittävästi. Tässäkin tutkimuksessa vanhemmat nostivat esille sen, että erityisesti parisuhteen ylläpitämiseen ja siihen kannustamiseen tulisi kiinnittää enemmän huomiota myös neuvolassa. Vanhemmat näkivät, että perheen toimivuuden kannalta olisi tärkeää, että parisuhteen hoitamisesta puhuttaisiin enemmän. (Koivisto 2010,28–31.)

Seurakuntakontekstissa samasta aiheesta oli tehnyt opinnäytetyön Johanna Laurinen. Hän oli tutkinut vanhempien kokemuksia saadusta sosiaalisesta tuesta Malmin seurakunnan avoimista perhekerhoista. Tuloksista näki, että omaan vanhemmuuteen oltiin saatu tukea niin työntekijöiltä kuin muilta vanhemmilta. Lähes kaikki vastaajat olivat kokeneet, että toisten vanhempien kanssa käydyt keskustelut olivat olleet tärkeitä. Vanhemmat olivat kokeneet perhekerhon myös tukena lapsen kristilliselle kasvatukselle. Eräs vanhemmista oli vastauksessa kertonut, että perhekerho tarjoaa tukea vanhemmuuteen nimenomaan vertaistuen kautta, eikä hän hakenutkaan kerhosta esimerkiksi kasvatustunteja. Johtopäätöksissä Laurinen toteaa, että vanhemmat saavat tunnetukea, mikä perustuu nimenomaan aitoon kohtaamiseen, välittämiseen ja tukemiseen. Vertaistuki tarjoaa vanhemmille laajan sosiaalisen tuen kaikilla sen osa-alueilla. Vertaisuuden kokemus perustuu yhteisöllisyyden kokemukseen, sekä samassa elämäntilanteessa olevien ihmisten kohtaamiseen. Keskustelut ja yhteinen kokemus vanhemmuudesta mahdollistavat vuorovaikutuksen ja tuen saamisen. (Laurinen 2013, 41–49.)

Tutkimusta, joka vastaisi täysin sellaista, millainen tämä opinnäytetyö on, ei löytynyt. Kyselyitä liittyen vanhempien kokemuksiin on tehty paljon tiettyjen

palvelujen kohdalla, esimerkiksi perhevalmennukseen osallistumisesta. Lisäksi tutkimuksia liittyen eroperheisiin ja sen merkityksestä vanhemmuuteen on tehty. Omassa tutkimuksessani olen käsitellyt puhtaasti vain vanhemmuutta ja siihen liittyviä ajatuksia ja kysymyksiä ilman, että olen liittänyt näitä kokemuksia erikseen johonkin tiettyyn palveluun. Toki olen sitten ottanut seurakunnan näkökulman siihen, miten he voisivat olla tukemassa vanhempia. Opinnäytetyössä ei kuitenkaan kartoiteta sitä, miten he ovat esimerkiksi kokeneet seurakunnan tai neuvolan mukana olon vaan työni keskittyy juuri siihen ajatukseen, että missä asioissa ensiodottajat kaipaisivat tukea, mitä eivät ole vielä kenties saaneet.

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

6.1 Seurakunta tutkimusympäristönä

Opinnäytetyöni on toteutettu yhteistyössä erään Uudenmaan alueen seurakunnan kanssa ja siellä yhteyshenkilönäni on ollut toiminnasta vastaava pappi. Seurakunnan alue on kohtalaisen laaja ja yhteistyökumppaninani on toiminut yksi seurakunnan alueella sijaitseva kirkon toimintapiste. Kyseisellä kirkolla työskentelee papin lisäksi yksi diakoni ja yksi nuorisotyönohjaaja. Tämän alueen toiminta on suunnattu erityisesti lapsiperheille, sillä se sijaitsee alueella, jossa asukkaista suurin osa on lapsiperheitä. Alue on kasvava ja sinne rakennetaan paljon, jonka myötä seurakunnassakin ollaan varautumassa siihen, että lapsiperheiden määrä tulee tulevana vuosina lisääntymään. Seurakunnalla on useita tiloja ja toimintapaikkoja eri puolella seurakunnan aluetta, mutta oma opinnäytetyöni on toteutettu tällä vahvasti lapsiperhealueella sijaitsevalla kirkolla.

Seurakunta tavoittaa ensimmäistä lasta odottavia vanhempia ensiodottajien ryhmän kautta. Lisäksi he ovat mukana neuvoloiden perhevalmennuksessa. Lisäksi ensimmäistä lasta odottavia vanhempia tavataan muun toiminnan kautta sekä alueella järjestettävien eri tapahtumien kautta, joissa seurakunta on mukana. Kokonaisuudessaan perheitä tavoitetaan perhekahviloilla, päiväkerhoilla, iltapäiväkerhoilla, Lastenkirkoilla eli entisillä pyhäkouluilla, ekavauva-kerhoilla ja perhemuskareilla. Lisäksi erilaiset perhetapahtumat, lastenkirkot, perhemessut ja lapsille suunnatut kirkkohetket toimivat hyvinä tapoina kohdata ja tavoittaa perheitä. Kirkollisten toimitusten yhteydessä työntekijät omalta osaltaan tavoittavat ja kohtaavat perheitä.

Seurakunnassa on myös perhetyön diakoni, jonka luokse ohjataan perheitä tarvittaessa. Lapsiperheitä avustetaan tarpeen mukaan taloudellisesti. Perheille voidaan lisäksi tarvittaessa myöntää maksuvapautusta seurakunnan leireille, kerhoihin tai muihin maksullisiin toimintamuotoihin. Perheitä tavoitetaan diakonian kautta muun muassa kotikäyntien avulla, perhekerhoissa, perheleireillä sekä isovanhempi-lapsi -leireillä. Diakonia on mukana erilaisissa kerhoissa ja

tapahtumissa, joissa seurakunnan työntekijät ovat mukana. Seurakunnassa nähdään, että kaikki työntekijät ovat osaltaan vastuussa perheiden kohtaamisesta. Diakoniatoimiston vastaanotto on aktiivinen perheiden kanssa toimija. Lisäksi diakonian vapaaehtoistyön kautta perheitä kohdataan varamummojen ja kerhomummojen kautta.

Seurakunnassa huomioidaan pariskunnat ja heille tarjotaan pariskunnille kohdennettua toimintaa. Seurakunta yhdessä perheneuvonnan kanssa järjestää erilaista parisuhteisiin liittyvää toimintaa, joita ovat esimerkiksi parisuhdeleirit sekä parisuhdepäivät ja -tapahtumat.

Kuten huomata voi, perheet ovat hyvin keskeisessä asemassa seurakunnan toiminnassa. Toimintaa pyritään suuntaamaan erityisesti perheille, jotka ovat olleet hieman etäämmällä kirkosta. Toimintaa pyritään kehittämään niin, että perheiden olisi helppo ottaa osaa siihen. Ajatus on se, että kaiken toiminnan pitäisi olla suunniteltu niin, että perheet voivat ottaa siihen osaa. Tärkeänä seurakunnassa pidetään sitä, että lapselle voisi jo pienestä pitäen tulla kirkko tutuksi ja seurakunnasta voisi tulla merkityksellinen jo lapsuudesta alkaen.

6.2 Aineistonkeruumenetelmät

Opinnäytetyöprosessin aluksi tapasimme yhdessä toiminnasta vastaavan papin kanssa ja sovimme kerrat, jolloin ensimmäistä lasta odottavia vanhempia kutsuttaisiin koolle. Sovimme, että ensimmäistä lasta odottaville järjestettäisiin keväällä kolme tapaamista, jonka yhteydessä saisin toteuttaa omaan opinnäytetyöhöni liittyvää tiedonhankintaa. He vastaisivat toteutuksesta ja minä opinnäytetyöhön liittyvästä tiedonkeruusta. Ensimmäisellä kerralla en vielä toteuttanut tiedonhankintaa, sillä tutkimussuunnitelmani ei ollut vielä niin pitkällä, että sitä olisi voinut siinä vaiheessa toteuttaa.

Kyseessä oli avoin toiminta, johon ei tarvinnut ilmoittautua. Tämä tietenkin toi haasteen sille, etten etukäteen voinut tietää kuinka paljon tulisin saamaan odottavilta vanhemmilta materiaalia tutkimustani varten. Kyseessä on kuitenkin

kvalitatiivinen, eli laadullinen, tutkimus, joten määrällä ei ollut niin suurta painoarvoa. Minulla olisi ollut mahdollisuus ottaa mukaan tutkimukseeni myös jo lapsen saaneita vanhempia, mutta olin rajannut tutkimuksen siten, että se käsittelisi vielä lasta odottavia vanhempia ja heidän tarpeitaan. Kvalitatiiviseen tutkimukseen päädyin siksi, että tarkoitus oli ymmärtää millaista tuen tarvetta odottavat vanhemmat kaipaavat. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2007, 176).

Kun selveni, millainen toiminta on kyseessä ja miten oma opinnäytetyöni istuisi näihin kolmeen kertaan parhaiten niin, että se ei veisi kuitenkaan aikaa liikaa itse asialta, päädyin toteuttamaan aineistonkeruun kyselyiden avulla. Tiesin riskit, joita tällaiseen aineistonkeruunmenetelmään voi liittyä. Olisi mahdollista, että kyselyä ei otettaisi riittävän vakavasti, se voisi olla vaikeasti ymmärrettävissä tai vastaajat eivät olisi riittävän tietoisia aiheesta. Päädyin toteuttamaan kyselyn kontrolloidusti, mikä tarkoitti sitä, että olin itse paikalla, kun kyselyihin vastattiin. Kerroin ja pohjustin aiheen ja olin läsnä, mikäli kysymyksiä kyselyn täyttämisestä nousi. Tämä oli erityisen tärkeää myös siksi, että valitettavasti kyselyitä ei testattu etukäteen. (Hirsijärvi ym. 2007, 190–192.) Kysely vaati vastaajiltaan paljon kuvailuja siitä, millaisena he annettujen kysymysten kautta tulleet aiheet näkivät. Edellä mainitun takia kyselyn laatimisessakin vaadittiin hyvää muotoilua, jotta kysymykset olisivat selkeitä. Suurin osa kysymyksistä olivat avoimia kysymyksiä, joihin vastaajilla oli tilaa vastata omin sanoin. Kysely sisälsi vain kaksi monivalintakysymystä, joilla sain tarkemman rajauksen tiettyihin kysymyksiin. (Hirsijärvi ym. 2007, 193–194.)

Koska tutkin ensimmäistä lasta odottavien vanhempien omia käsityksiä ja ajatuksia, koin parhaaksi avoimet kysymykset. Ne antoivat vastaajalle tilaa vastata annettuun kysymykseen omin sanoin. Kysymyksien muotoilussa oli kiinnitetty huomiota siihen, etteivät ne johdattele vastaajaa tietyn tyyppiseen vastaamiseen. (Hirsijärvi & Remes 2007, 196.) Kyselyä laatiessani kiinnitin myös huomiota, että sanavalinnat olivat mahdollisimman ymmärrettäviä eikä ammattisanastoa käytetty (Hirsijärvi ym. 2007, 198). Kyselyyn sain vastaajia yhteensä viisi kappaletta. Saatujen vastausten perusteella kyselylomake itsessään osoittautui onnistuneeksi.

Ensimmäinen kysymys, joka käsitteli ajatuksia vanhemmaksi tulemisesta, oli aiheeseen herättelyä eikä niitä vastauksia tarkemmin käsitelty tuloksissa. Yksi tutkimuskysymykseni oli, että minkälaista tukea ja ohjausta ensiodottajat kaipaivat vanhemmuuteen liittyviin kysymyksiin. Vanhemmuus on käsitteenä kovin laaja, joten päätin, että vanhemmuuden roolikartta toimisi hyvänä mallina jäsentämään vanhemmuutta. Erilaisten roolien avulla pystyin myös tekemään rajausta siihen, että vastauksia voitaisiin jäsentää teemojen alle. Roolikartan avulla tehty kysymys oli tueksi vanhemmuuden hahmottamisessa, rajasi kysymystä, mutta jätti kuitenkin vastaajalle tilaa vastata avoimesti kysymykseen. Lisäksi halusin mahdollistaa vanhemmille sen, että he saisivat mahdollisimman hyvin äänensä kuuluviin kyselyn avulla. Niinpä yhtenä kysymyksenä nousi, että oliko jokin muu teema vielä, jota vanhemmuuden roolikarttaan ei voinut yhdistää, mutta johon kaivattiin tukea. Tämä kysymys oli siksi, että halusin pyrkiä löytämään mahdollisimman hyvin ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni vastauksia. Kysymys toikin yhden teeman esille, jota vanhemmuuden roolikartasta ei löytynyt. Teema, joka kysymyksen avulla nousi, ei suoraan liittynyt vanhemmuuteen. Kuitenkin se, että kaksi vanhemmista toi teeman esille, osoitti että se oli kuitenkin aiheena tärkeä odotusvaiheeseen ja ensimmäisen lapsen saamiseen liittyen. Koen, että seurakunta voi hyötyä siitä.

Kysyin, mistä vanhemmat olivat kokeneet jo saaneensa tukea ja minkälaista. Tällä hahmotin itselleni, että minkälaista tukea vanhemmat olivat saaneet. Tämä kysymys ei sinänsä vastannut suoraan tutkimuskysymyksiin vaan toimi hyvänä taustatietona. Toinen tutkimuskysymys oli vertaistuen merkitys vanhemmuuden tukemisessa. Koska vertaistuki on käsitteenä aika yleisesti ymmärretty, olin tätä kysynyt suoraan kyselyssä. Kysymystä olisi jälkeinpäin mietittynä voinut täsmentää nimenomaan raskausaikaan viittaavaksi vertaistueksi. Sain kuitenkin vastauksista paljon hyvää materiaalia mutta osittain myös ehkä laajemmin kuin odotin. Kolmas tutkimuskysymys oli, minkälaista toimintaa seurakunta voisi tarjota odottaville vanhemmille. Tätäkin oli kysytty hyvin suoraan, koska aihe on yleisesti ymmärrettävissä. Oli hyvä, että kysymys vertaistuesta oli ennen tätä koska se myös auttoi vanhempia pohtimaan erilaisia toimintamuotoja, joille voisi olla tarve.

6.3 Aineiston analysointimenetelmät

Aiheeseeni päädyttyä halusin lähteä liikkeelle siitä, että odottavien vanhempien kokemukset tulisivat mahdollisimman hyvin esille. Kyselyissä painotettiin avoimia kysymyksiä, mikä antoi vanhemmille laajasti tilaa kuvailla heidän kokemuksiaan ja ajatuksiaan. Tämän perusteella päädyin kvalitatiiviseen, eli laadulliseen, tutkimukseen. Sen avulla pyritään usein kuvaamaan ihmisen kokemuksia ja tuoda kokemukset näkyviksi ilman ennalta asetettuja teoreettisia olemassa olevia totuuksia. Lähtökohtana ei siis ollut minkään hypoteesin testaaminen vaan pyrittiin saamaan aiheeseen liittyvää kokonaisvaltaista tietoa. (Hirsijärvi ym.2007, 157, 160.)

Kvalitatiivisen tutkimuksen tästä teki myös se, että tutkimuskohteeni oli valittu tarkoituksen mukaisesti ja rajattu ensimmäistä lasta odottaviin vanhempiin (Hirsijärvi 2007, 160). Halusin tuoda nimenomaan tämän joukon kokemuksia ja näkemyksiä esille. Vaikka minulle tarjottiin mahdollisuutta ottaa jo ensimmäisen lapsen saaneet vanhemmat kohderyhmäksi, en sitä kuitenkaan valinnut. Heidän tavoittamisensa olisi ollut helpompaa. Mielestäni se, että heidän löytämisensä olisi ollut helpompaa viesti jo sitä, että heidät on huomioitu toiminnassa eri tavoin kuin odottavat. Tämä oikeastaan vain vahvisti omaa käsitystä siitä, että odottavat vanhemmat olisivat tutkimukseni kohde.

Kyselyssäni oli esillä kolme selkeää teemaa, jotka olivat odottavien vanhempien kokemukset vanhemmuuteen liittyvästä sosiaalisen tuen tarpeesta, vertaistuen merkitys sekä seurakunnan rooli odottavien vanhempien tukena. Kyselyssä kattoteemat olivat teemoiteltu valmiiksi, mikä helpotti analyysivaiheen teemoittelua. Vastauksista näiden teemojen alta voitiin havaita, että tietyissä vastauksissa samat teemat nousivat esille. Kyselyissä oli kuitenkin kysymyksiä, jotka johdattelivat vastaajaa aiheeseen mutta tutkimuksen kannalta niillä ei ole painoarvoa. Nämä kysymykset jätän teemoittelun ja tarkastelun ulkopuolelle. Toisin sanoen aineisto pelkistetään, eli redusoidaan niin, että epäolennainen informaatio jätetään pois. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 92–93, 109.)

Aion jakaa saatujen vastausten käsittelyn kahteen osaan, joista ensimmäiseksi tiivistän saadut tulokset ja toiseksi saaduista tuloksista siirryn siihen, minkälaisia johtopäätöksiä näistä voidaan tehdä. Perustelen tätä sillä, että tuloksista voidaan nähdä selkeämmin se, mitä vastaajat ovat sanoneet, eivätkä ne sekoitu johtopäätösten kanssa.

7 TUTKIMUSTULOKSET

7.1 Odottajien tuen tarve vanhemmuuteen liittyvissä kysymyksissä

Odottavilta vanhemmilta kysyttiin, mihin viidestä eri vanhemmuuden roolikartan roolista he kaipaisivat tukea ja tietoa. Roolit olivat huoltaja, rakkauden antaja, rajojen asettaja, ihmissuhdeosaaja ja elämänopettaja. Nämä roolit olivat kyselyssä selitetty lyhyesti auki. Monet vastaajista olivat nostaneet esiin useamman kuin yhden roolin. Neljä viidestä vastaajasta oli sitä mieltä, että kaipaisivat vanhemmuuden tueksi ohjausta erityisesti ihmissuhdetaidoista. Ihmissuhdetaidot oli kuvattu kyselylomakkeessa tunteiden ja vuorovaikutustaitojen opettamisena. Vastaajat nostivat ihmissuhdeosaamisen kohdalla esille tunteiden säätelyn ja tunteiden ilmaisun opettamiseen liittyvät haasteet. Eräs vastaaja muotoili vastauksessaan ajatuksensa niin, että osaako antaa riittävät eväät ihmissuhdetaitoihin. Näkökulmina nousi sekä tunteiden näyttämisen taidot että ymmärrys tunteiden hillitsemisestä. Lisäksi tästä aiheesta nostettiin esille se, miten opettaa vuorovaikutustaitoja suhteessa toisiin ihmisiin. Eräs vastaaja muotoili asian näin:

Toivon osaavani opettaa omalla esimerkillä tunteiden näyttämistä ja sitä, milloin on parempi hillitä esimerkiksi vihan ja ärsytyksen tunteita sekä miten ihmisten kanssa toimitaan; mikä on soveliasta ja kohteliasta ja mikä taas ei.

Ihmissuhdeosaajan lisäksi vastaajien yksittäisinä nostoina tuli esille myös rajojen asettamisen, rakkauden antajan ja elämänopettajan roolit. Rajojen asettamista oli kyselyssä avattu lapsen fyysisestä turvallisuudesta huolehtimisena. Rakkauden antajan roolia kyselyssä avattiin hyvän huomioimisena lapsessa sekä rohkaisevan ja positiivisen palautteen antamisena. Eräs vastaajista kirjoitti:

Eniten jännittää, että osaako ja muistaako arjessa tukea lapsen positiivista käyttäytymistä (rakkauden antajan rooli).

Elämän opettajan rooli avattiin kyselyssä oikean ja väärän opettamisena. Yksi vastaajista mainitsi rakkauden antajan roolin. Lisäksi esille tuotiin haasteita liittyen rajojen asettamiseen. Vastauksista nousi myös elämän opettajan roolista esille oikean ja väärän opettaminen. Kysyttäessä, mihin vastaajat kaipasivat tukea ja ohjausta, eräs vastaajista muotoili asian näin:

Ihmissuhde osaamiseen ja oikean ja väärän opettamiseen. Valtava vastuu toisen ihmisen ”hyvästä kasvattamisesta. Toisaalta rajojen asettamisen haasteet, ettei tule kaikkea annettua periksi.

Lisäksi kyselyssä kysyttiin, oliko joitain muita aihe-alueita, joita näistä viidestä ei löytynyt, joihin ensimmäistä lasta odottavat vanhemmat kaipaisivat tukea. Kahdesta vastauksista nousi selkeästi esille, että tukea kaivattiin siihen, miten vauvaperheen arjessa voidaan ylläpitää ja huolehtia myös parisuhteesta sekä parisuhteen läheisyydestä. Esille nostettiin osittain ihmissuhdetaitoihin liittyen se, miten oppia hillitsemään omia, joskus äkkipikaiseksikin koettuja, tunteiden ilmaisutapoja. Yksi vastaaja jätti kohdan tyhjäksi ja yksi totesi, että luottaa asioiden menevän omalla painollaan.

7.2 Odottajien kokemukset tuen saamisesta odotusvaiheessa

Kyselyssä selvitin myös, mistä ja keneltä vastaajat olivat tähän mennessä saaneet tukea vanhemmuuteen ja millaista se on ollut. Lähes jokaisesta vastauksesta nousi esille se, että omat vanhemmat ja perheenjäsenet ovat olleet tukemassa heitä. Vastaajat mainitsivat lisäksi, että vanhempien kanssa käydyt keskustelut ovat olleet todella tärkeitä. Lisäksi tukea on saatu neuvolasta, omilta ystäviltä, puolison vanhemmilta ja sukulaisilta. Yksi vastaajista muotoili asian näin:

Suurimmaksi osaksi omilta vanhemmiltani, jonkin verran myös mieheni vanhemmilta sekä neuvolasta. Olemme esimerkiksi äitini kanssa jutelleet paljon nykyisestä tilanteesta ja tulevasta, olen voinut puhua kaikesta mieltä askarruttavasta ajatuksesta ja asiasta. Äitini kanssa käydyt keskustelut ovat olleet erittäin tärkeitä minulle tässä matkan varrella, enkä koe saaneeni mistään muualta yhtä hyvin tukea, varsinkaan vertaistukea, jota äidiltäni olen saanut.

Tukea oli saatu omien sekä negatiivisten että positiivisten tunteiden käsittelyyn, joita raskausaikana on noussut. Lisäksi tukea oli saatu käytännön asioihin esimerkiksi siihen, mitä kotiin olisi hyvä hankkia vauvaa varten. Oli koettu, että esimerkiksi vanhempien kanssa oli mahdollisuus puhua todella laajasti siitä, mitkä asiat mieltä askarruttivat raskauden aikana. Lisäksi vastaajat olivat saaneet tukea vanhemmuuteen liittyvissä asioissa. Monesta vastauksesta nousi esille se, että henkinen tuki oli ollut kaikista tärkein. Henkisellä tuella tässä kohtaa viitataan sosiaaliseen tukeen, jota on saatu esimerkiksi mielenpäällä oleviin asioihin. Yhdestä vastauksesta nousi esille neuvolan perhetyöntekijän antaman tuen tärkeys:

Neuvolan perheohjaajalta, sekä kaikkien omien ajatusten ja negatiivistenkin tunteiden hyväksymisessä, että käytännön asioiden ja erilaisten hankintojen huomioimisessa (mitä kaikkea pitää ja kannattaa hankkia kotiin vauvaa varten). Henkinen tuki on ollut kaikista tärkeintä ja tarpeellista.

Muissa vastauksissa oman lähipiirin tuen merkitys oli koettu tärkeimmäksi. Yhdellä vastaajista oli kokemus siitä, että omalla kohdalla neuvolan tuki ei olisi ollut riittävä, jos hänellä ei olisi ollut omaa vanhempaa jonka kanssa jakaa asioita. Hän koki, että neuvolassa asiat oli käsitelty pintapuolisesti.

7.3 Vertaistuen merkitys

Vastaajilta kysyttiin, näkivätkö he, että vertaistuesta voisi olla apua vanhemmuuteen kasvamisessa. Tämän lisäksi heitä pyydettiin perustelemaan lyhyesti kantansa aiheeseen. Jokainen vastaajista oli sitä mieltä, että vertaistuesta voisi olla apua. Monissa vastauksissa koettiin, että rehellinen ja aito kohtaaminen, jossa asioita voisi jakaa niin kuin ne koetaan, olisi todella tärkeää. Tällöin asioita ei tarvitsisi pohtia yksin. Yksi vastaajista tiivistä asian näin:

Kyllä. Rehellinen ja aito kohtaaminen, missä saa olla ja jakaa asioita juuri niin kuin ne kokee olevan.

Vastaajat nostivat, että myös hankalien tilanteiden ja negatiivisten tunteiden avoin jakaminen voisi antaa uutta perspektiivejä asioihin sekä luoda kokemusta

siitä, että ei olekaan yksin näiden asioiden kanssa vaan joku toinen kokee sen samalla tavoin. Muilta samassa elämäntilanteessa olevilta voisi saada hyviä näkökulmia ja oivalluksia asioihin. Asiaa oli ilmaistu muun muassa näin:

Vertaistuen avulla voi olla helpompi käsitellä tunteitaan liittyen lapsen kasvatukseen, kun tietää, ettei ole yksin tunteittensa kanssa. Jos ja kun lapsen kanssa tulee kausia, kun on hankalaa, vertaistuen avulla voi saada uutta perspektiiviä tilanteeseen ja vinkkejä, joiden avulla tilanteesta selviää tai miten tilanteesta voisi saada vähemmän hankalan.

Saadaan enemmän näkökantoja samaan asiaan joka voi herättää ihmisessä uusia ajatuksia ja oivalluksia.

Lisäksi eräässä vastauksessa oli mietityttänyt etenkin äitien kohdalla se, että ollessaan vauvan kanssa kahden kotona, saattaa kokea toisinaan yksinäisyyttä. Koettiin, että muiden samassa tilanteessa olevien tapaaminen olisi tärkeää, sillä saisi seuraa varsinkin silloin, jos kokisi olon yksinäiseksi tai että päivät vauvan kanssa kahdestaan kävisivät pitkäksi. Yksi vastaajista mainitsi, että koska odotusvaiheenkin vertaistuki oli koettu niin tärkeäksi, niin miksei siis myös lapsen synnyttyä.

7.4 Seurakunta vanhemmuuden tukena

Vastaajilta kysyttiin, minkälaista tukea he kokivat, että seurakunta voisi antaa ensimmäistä lasta odottaville vanhemmille. Vastaajat nostivat esille erilaisen kerhotoiminnan kuten esikoiskerho, vauvakerho, perhekerho tai perhekahvila. Lisäksi toiminnan osalta ehdotettiin myös kahvihetkiä. Yhdessä vastauksessa ehdotettiin, että voisi olla perhekahvilan tyylisiä treffejä, johon voisi tulla jo odotusvaiheessa sekä lapsen saaneena. Hän kuvaili asiaa näin:

Olisin ehdottomasti kiinnostunut osallistumaan, jos lähiseurakuntamme järjestäisi perhekahvilan tyylisiä ”treffejä”, joihin olisi tervetulleita kaikki lasta odottavat, tulevat vanhemmat ja jo lapsen saaneet pikkulapsi-perheet. Haluaisin tutustua enemmän pariskuntiin, jotka ovat samanlaisessa tilanteessa meidän kanssa, sekä jotka omaisivat samankaltaisia arvoja kuin me. Siten voisi myös saada ja antaa vertaistukea sekä saisi syyn lähteä ja nähdä ihmisiä, eikä vain jämähtää kotiin.

Eli ei vain eriytettyä toimintaa lapsen saaneille ja lasta odottavilla vaan että toiminta voisi olla suunnattua yhteisesti kummallekin.

Vastauksissa nousi myös esille toive siitä, että olisi erilaisille perhemuodoille kuten yksin odottaville/-huoltajille tai sateenkaariperheille suunnattua toimintaa. Ehdotuksena nousi, että seurakunta järjestäisi kävelyretkiä niihin tiloihin mistä tulevaisuudessa toimintaa tulisi löytymään. Siitä, miten hengellisyys esiintyisi tässä toiminnassa, oli kahta mielipidettä. Yksi vastaajista toivoi, että uskonnollisuutta ei korostettaisi liikaa. Yllä mainitussa vastauksessa koettiin tärkeäksi se, että pääsisi kohtaamaan ihmisiä jotka jakavat samat arvot tällä osaluueella.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

8.1 Johtopäätökset ensimmäistä lasta odottavien tuen tarpeesta

Kuten tämän työn teoreettisesta osasta on ilmennyt, niin painopiste perhetyössä on siirtymässä ehkäisevään ja varhaiseen tukeen. On siis tärkeää tietää, minkälaisille palveluille on tarvetta sekä missä asioissa tukea tarvitaan. Kun uudistusten tavoitteeksi on asetettu vanhempien ja perheiden osallisuuden lisääminen, on hyvä kysyä, mitä kohderyhmä itse kaipaa.

Vanhempien vastatessa kysymykseen siitä, mihin osa-alueeseen vanhemmuuden roolikartan pohjalta vanhemmat haluaisivat tukea, neljä viidestä vastaajasta nostivat esille ihmissuhdeosaajan taidot. Ihmissuhdeosaajan rooliin vanhemmat kyselyissä liittivät tunteiden säätelyn opettamisen, hyvän kasvattamisen, sekä kohteliaan käytöksen. Eräässä vastauksessa nousi esille toive pystyä omalla esimerkillä opettamaan tunteiden ilmaisua ja sitä, milloin olisi hyvä osata hillitä tunteitaan, esimerkiksi vihaiisuutta. Rooliin yhdistettiin myös se, miten ohjata lasta muiden kanssa toimimiseen: mikä on soveliasta ja kohteliasta ja mikä taas ei. Teoriaa katsoessa, voidaan todeta, että vanhemmat ovat hyvin ymmärtäneet sen, mitä tällä osa-alueella tarkoitetaan. Onko kenties niin, että tällaisia asioita on haastavampi opettaa lapselle, koska siinä vanhemman oma esimerkki ja oman itsen tietoisuus omista tunteistaan ja niiden ilmaisemisesta on tärkeää? Esimerkiksi jos verrataan tätä osa-aluetta huoltajan rooliin, jossa puhutaan lapsen konkreettisten perustarpeiden ylläpitämisestä, on niiden konkreettinen havaitseminen ja säätely vanhemmalle ehkä helpompaa. (Ylitalo 2011, 44).

Tunteiden ilmaisu ja vauvan tunteisiin vastaaminen on myös tärkeä osa kiintymyssuhteen muodostumista. Herkkä vanhempi osaa vastata vauvan tunteisiin ja reflektoida näitä suhteessa omiin tunteisiinsa. Mitä herkempi vanhempi tunteille on, sitä vahvempi vuorovaikutussuhde lapsen ja vanhemmat välille syntyy. (Sinkkonen & Kalland 2011, 111.) On kuitenkin tärkeää muistaa, että vuorovaikutus syntyy vauvan kanssa ja se on kaksisuuntaista. Etukäteen on

siis vaikeaa edes määrittää sitä, miten vuorovaikutus vauvan kanssa lähtee kehittymään tai millainen temperamentti vauvalla on. Sekä vanhempi että vauva vaikuttavat toisiinsa. (Nurmi ym. 2015, 34–35.) Kenties näistä asioista voisi ehkä puhua enemmän. Aihetta tunnetaitoihin liittyen voitaisiin omana teemana käsitellä myös palveluiden kautta. Toisaalta taas on tärkeää, että vanhemmat saisivat kuulla, että näiden taitojen opettaminen ja kehittyminen tulee myös sen myötä, kun vauvan kanssa ollaan tekemisissä.

Yhdessä vastauksessa nousi esille rakkauden antajan rooli. Vastaja oli itse hahmottanut oman pohdintansa liittyen siihen, että muistaako ja osaako arjessa antaa riittävästi positiivista palautetta lapsen käyttäytymisestä. Tärkeintä kuitenkin rakkauden antajan roolissa on se, että huomataan lapsen hyvä niin, että se ei ole sidoksissa lapsen suorituksiin ja toimintaan. Rakkauden ja hyväksynnän hetket voivat olla arkisia hellyyden osoituksia ja eleitä, jolla vanhempi osoittaa lapselle hyväksyntää. (Ylitalo 2011, 45.) Tällä vanhempi vahvistaa myös lapsen positiivista käsitystä itsestä. Lapsilähtöisestä vanhemmuudesta mainitsin, että siinä vanhempi rohkaisee lasta. Vastajan ajatuksesta päätellen hän haluaa toimia lapsilähtöisesti, mutta samaan aikaan hän pohtii muistaako ja osaako tukea lapsen positiivista käyttäytymistä.

Voisiko muistamiseen liittyä osittain arjen muiden töiden ja aikataulujen kiire, joka ehkä toisinaan voi viedä vanhempien huomion toisaalle. Voidaankin ehkä kysyä, ajaako yhteiskuntamme kiireellisyys vanhempia aikuislähtöiseen vanhemmuuteen, jossa kiire ja aikuisen aikataulut määrittävät sen, millaiset mahdollisuudet vanhemmilla on vanhempana. Onko tilanne se, että väistämättä painopiste saattaa siirtyä aikuislähtöiseen vanhemmuuteen, jota aikuisen omat aikataulut määrittävät, vaikka vanhemmat eivät sitä haluaisikaan. Tarjoaako yhteiskuntamme riittävät puitteet vanhemmuuteen? (Nurmi ym. 2015, 215–216.) Toisaalta taas erilaiset vanhemmille tarjotut etuudet ja vapaat mahdollistavat sen, että vanhemmat voivat olla läsnä lapsen elämässä täysipäiväisesti. Kun katsomme tukia, ne mahdollistavat toisen vanhemman kotonaolon aina lapsen kolmanteen ikävuoteen asti. (Kela i.a.)

Kolmansina asioina, mitkä kyselyistä nousivat, olivat elämän opettajan rooli ja rajojen asettajan rooli. Näihin rooleihin vastaajat yhdistivät valtavan vastuun lapsen hyvästä kasvatuksesta sekä rajojen asettamisen haasteet. Ehkä nämä ajatukset sivuavatkin sitä pohdintaa, että miten onnistun asettamaan rajat sekä miten onnistun vastaamaan lapsen hyvästä kasvatuksesta. Voisiko juuri tällaiseen pohdintaan normaalin jännityksen lisäksi vaikuttaa se, miten mediassa puhutaan vanhemmuudesta? Onko näkökulma vanhemmuuteen toisinaan turhan ahdistava niin kuin Laurinen toi esille? Luoko se pelkoa siitä, että entä jos en onnistukaan vanhempana? Ehkä vanhemmuudesta pitäisi puhua enemmän siitä näkökulmasta, miten erityinen tehtävä ja etuoikeus vanhemmuus on kuin siitä, minkälaisia haasteita siihen liittyy. (Valtonen & Sutinen 2016, 161; Sinkkonen 2016.)

Kyselyissä kysyttiin lisäksi sitä, että oliko näiden vanhemmuuden roolikartan lisäksi muita asioita, mihin vanhemmat tarvitsevat tukea. Vastaajista kaksi koki, että kaipaisi tukea ja ohjausta myös parisuhteen hoitoon ja ylläpitoon pikkuvauvaperheissä. Tämä oli mielenkiintoinen seikka, sillä aiemmissa tutkimuksissakin vanhemmat nostivat tämän teeman esiin. (Juuso 2017, 36; Koivisto 2010, 31.) Tämän noustessa esille niin monessa kohtaa, ajattelen sen olevan palveluissa vielä kehittämisen kohteena. Palveluissa ilmeisesti painotetaan nimenomaan odottavien vanhempien asioita suhteessa odotukseen ja vauvaan. Ymmärrettävää onkin, että parisuhteen ohjaus saattaa jäädä vähemmälle. Jos vanhempien kanssa ei puhuta parisuhteen hoitamisesta pikkulapsiperheissä, niin miten vanhemmat itsekään osaisivat kiinnittää tähän huomiota? Vanhempien huolehtiminen itsestä ja parisuhteesta ei saisi jäädä huomiotta. Toimiva kommunikaatio parisuhteessa ja hyvinvoivat vanhemmat vaikuttavat keskeisesti sekä lapsen että koko perheen hyvinvointiin. Saamista vastauksista voidaan todeta se, että ainakin oman yhteistyökumppanini järjestämällä parisuhde -toiminnalla on varmasti paikkansa myös ensiodottajia ajatellen.

Vastauksista päätellen voidaan nähdä, että ensimmäistä lasta odottavilla vanhemmille tuen tarve oli erityisesti sosiaalisissa ja emotionaalisissa vanhemmuuteen liittyvissä osa-alueissa. Lukiessa aiempia tutkimuksia lapsen

saaneiden osalta, oli tukea toivottu vielä enemmän informatiivisiin asioihin, kuten vauvan sairauksiin liittyen. Syntymän jälkeen lastenhoidollinen apu ja käytännön tuki olivat koettu merkittäväksi. (Teittinen 2005, 25–28; Koivisto 2010, 29.) Voidaan siis todeta, että vanhempien tuen tarpeet raskausaikana ja vauvan syntymän jälkeen ovat erilaisia.

Tehdessäni työhöni teoreettista osuutta perhepalveluista sosiaali- ja terveysalan palveluista sekä seurakunnan palveluista, voitiin selkeästi nähdä se, että painopiste palveluissa on lapsen syntymän jälkeen. Jotkin seurakunnat järjestävät syntymää edeltävää toimintaa lasten vanhemmille (Kasteeseen liittyvä yhteistyö i.a). Netistä löytyvää materiaalia ja neuvontaa odottaville vanhemmille on runsaasti. Sosiaali- ja terveysalalla etenkin neuvolapalvelut ja perhevalmennus ovat keskeisessä osassa jo ennen syntymää. Perhevalmennuksessa yhtenä käsiteltävänä teemana on vanhemmuus ja parisuhde (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017b, 27). Lisäksi neuvolatyön yhtenä tavoitteena on antaa vanhemmille riittävästi valmiuksia perheen ja parisuhteen ylläpitoon sekä tulevaan vanhemmuuteen (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017a). Jostain syystä kuitenkin vanhemmat kokevat, että tukea pitäisi vielä enemmän saada juuri näille osa-alueille. Voiko syynä tähän olla se, että vanhemmat eivät tapaamisten yhteydessä tuo riittävän rohkeasti omia kysymyksiään esille? Teittisen (2005, 26) tutkimuksessa oli sanottu, että neuvolassa ei aina kehtaa kysyä kaikkea. Kyselyssä ei kerrottu, mistä tällainen johtui. Onko kenties pelkona se, että leimautuu vanhempana? Onko asetelma käynneillä ja valmennuksessa asiantuntija ja asiakaslähtöinen, ja jos on, voiko tällä olla negatiivisia vaikutuksia positiivisten vaikutusten lisäksi. Voidaan myös pohtia, onko painopiste palveluissa se, että annetaan informaatiota käytännön hoitamiseen ja lapsen kasvattamiseen. Jääkö vanhemmuuden sosiaalisten osa-alueiden tukeminen vähemmälle huomiolle? Oma tutkimukseni osittain puoltaisi tätä ajatusta, mutta toisaalta taas katsottaessa aiempia tutkimuksia, ne eivät tue tätä väittämää.

Osittain vanhempien kokemuksiin vaikuttaa myös se, miten palvelut ja niiden sisällöt toteutetaan aluekohtaisesti. Olisiko syytä esimerkiksi perhevalmennuksen sisällöissä kiinnittää enemmän huomiota lapsen

sosiaalisten taitojen kehittymiseen ja niiden tukemiseen? Tulisiko neuvolassa ja perhevalmennuksessa keskittyä vielä enemmän myös vanhempien omaan elämäntilanteeseen, taustoihin ja niiden vaikuttaviin tekijöihin? Omat taustat vaikuttavat kuitenkin paljon siihen, minkälaisia vanhemmuuden malleja tulevilla vanhemmilla on. (Järvinen 2012, 124.) Kallio (2017) toteaaakin, että ne mallit, joita lapsuudessa olemme saaneet, siirtyvät sekä tietoisesti että tiedostamatta omiin tapoihimme toimia vanhempana. Koska vanhemmuuden mallit siirtyvät sukupolvelta toiselle, olisi hyvä, jos palveluiden kautta voitaisiin vahvistaa niitä lapsen kehitystä suojaavia tekijöitä, joita vanhemmat siirtävät. Tärkeää on myös hahmottaa ne tekijät, jotka eivät tue lapsen kehitystä, jotta niiden vaikutuksia voidaan ehkäistä. (Viljanen 2014, 6.)

Uuden perhekeskusmallin sekä kokonaisvaltaisten lapsi- ja perhepalveluiden uudistusten myötä voidaan toivottavasti tulevaisuudessa kiinnittää enemmän huomiota jo raskausaikana annettavan tuen määrään, muotoihin ja laatuun. Muutosten myötä tarkoitus on siirtää palveluita varhaiseen ja ennalta ehkäisevään tukeen (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017c). Siksi mielestäni toimivat palvelut jo raskausaikana sekä tuen painopisteen lisääminen odotusvaiheeseen olisi tärkeää. Monialaisen yhteistyön merkitys on mielestäni tärkeää, jotta voidaan tarjota laadukkaita ja tarpeeseen vastaavia palveluita. Kun painopistettä siirretään ehkäiseviin palveluihin, ei vaadita sitä, että palveluihin olisi oikeutettuja vain perheet ja vanhemmat, joilla on haasteita. Yhteinen vertaistoiminta kaikkien samassa elämäntilanteessa olevien kesken voisi vahvistaa myös mahdollisten riskiperheiden voimavaroja. Voisiko tällaisen toimintamuodon kautta myös ehkäistä perheiden eriarvoisuuden kokemista?

8.2 Seurakunta ensimmäistä lasta odottavia vanhempia tukemassa

Kysyttäessä vanhemmilta siitä, minkälaista tukea seurakunta voisi olla tarjoamassa, heillä oli paljon ideoita ja ehdotuksia tähän. Toiveet liittyivät nimenomaan ryhmätoimintaan, jossa samassa elämäntilanteessa olevia pääsisi kohtaamaan. Aiemmista tutkimuksista löysin tutkimuksen, joka oli tehty myös seurakuntakontekstiin. Tässä tutkimuksessa seurakunnan tarjoaman

vertaistoiminnan merkitys koettiin tärkeänä. Tämän tutkimusten tuloksista nousi jopa ajatus siitä, että seurakunnalta ei niinkään haeta kasvatustunteita vaan nimenomaan sitä mahdollisuutta päästä kohtaamaan muita samassa elämäntilanteessa olevia ihmisiä. (Laurinen 2013, 43, 45–46.) Teettämäni kyselyn vastauksista voidaan mielestäni havaita, että tällaisen vertaistoiminnan järjestäminen, olisi tarpeen. Kyselyssäni vanhemmat olivat nostaneet esiin sen, että muiden samassa tilanteessa olevien tapaaminen olisi hyväksi. Etenkin silloin, jos kokee olonsa kovin yksinäiseksi, voisi tapaamiset olla todella tarpeen. Lisäksi toisilta voisi saada hyviä vinkkejä ja uutta perspektiiviä asioihin. Rehellisen ja aidon jakamisen merkitys, jossa omat tunteensa ja ajatuksensa saisi ilmaista sellaisena kuin ne ovat, koettiin tärkeäksi. Vertaistuen tarkoituksena onkin tarjota paikka, jossa samassa elämäntilanteessa olevat ihmiset voivat jakaa kokemuksiaan tasavertaisina. Tärkein kokemus vertaisuudessa on se, että syntyy kokemus siitä, että ei ole yksin. Vanhemmuuden vahvistamisessa vertaistoiminta on nähty toimivaksi. Vertaistuen lisäksi se tarjoaa mahdollisuuden verkostoitumiseen ja tukee vanhempien osallisuutta. (Vuorilehti, Larri, Kurki & Hätönen 2014, 243; Halme, Kekkonen & Perälä 2012, 57.)

Osa vastaajista oli vastannut kysymykseen vertaistuesta siitä näkökulmasta, millaista toimintaa voisi olla syntymän jälkeen. Jotkut vastaajista toivat ehdotuksia toimintamuodoista, joita voisi olla ennen lapsen syntymää. Näitä toiveita olivat yhteiset kahvihetket ja retket paikkoihin joissa tulevaisuudessa olisi palveluita tarjolla. Lisäksi yksi vanhempi nosti idean, että olisi perhekahvila tyyppisiä treffejä, joissa mukana olisi sekä odottavia että jo lapsen saaneita pariskuntia. Näin voisi tutustua muihin pariskuntiin, jotka ovat samassa tilanteessa ja jakaisivat samanlaisia arvoja. Lisäksi eräs vanhempi ehdotti, että olisi myös eri perhetyypeille kohdennettua toimintaa, joista esimerkkeinä olivat sateenkaaripariskunnille ja yksin odottaville suunnattu toiminta. Mielestäni vastauksista voi saada kattavasti ideoita siitä, minkälaista toimintaa tulevaisuudessa voisi järjestää. Koen, että yksilöidyt, kuten sateenkaariperheille suunnattu toiminta, tarjoaisi seurakunnalle ja kirkolle mahdollisuutta viestiä sitä, että kaikki ovat tervetulleita. Kyseinen aihe on ollut viime aikoina jännitteinen ja siksi toiminnassa tulisi näkyä, että seurakunta on muutoksessa mukana ja kutsuu myös heitä toimintaan. Sakastin sivuilla tuodaankin tähän asiaan kirkon viestiä

siitä, että sukupuoli ja seksuaalisuus ei ole ihmisen arvoon sidottua vaan on osa meitä kaikkia. Tällä osa-alueella kirkko haluaa kohdata kaikki arvostavasti ja kunnioittavasti, ketään syrjimättä. (Sukupuoli ja seksuaalisuus kirkon kasvatustyössä i.a.) Yleisesti ottaen eri perhetyypeille suunnattu toiminta voisi vahvistaa myös opinnäytetyöni yhteistyökumppania ylläpitämään ajatusta siitä, että heidän toimintaansa voisi helposti osallistua ja se tavoittaisi myös kohderyhmät, jotka saattavat jäädä etäisemmiksi.

Monissa seurakunnissa järjestetään perhekerhoja ja muskareita sekä muuta perheille suunnattua toimintaa. Uuden perhekeskusmallin kautta seurakunnilla olisi hyvä mahdollisuus uudistaa toimintaa niin, että se tarjoaisi yksilöllisempiä palveluita sekä palveluita myös odotusajalle. Tämä palvelisi myös perhekeskusmallin ajatusta siitä, että voitaisiin tarjota perhelähtöisempiä palveluita, joissa vanhemmat voisivat kokea olevansa osallisia (Sosiaali- ja terveysministeriö 2016). Seurakunnissa halutaan olla vastaamassa perheiden tarpeisiin ja toiveisiin. Olisikin tärkeää, että palvelut vastaisivat niitä toiveita, joita seurakuntalaisilla on. Seurakunnassa korostetaan sitä, että työtteen tulisi jokaisella työalalla olla perhelähtöinen. (Kirkkohallitus 2013, 24.)

Mäntysen kuvaamasta Pesue -hankkeen toimintamallista, jossa seurakunnan työntekijät kohtasivat vanhempia perhevalmennuksen kautta, voisi olla hyötyä perheiden tavoittamisessa. (Valtonen & Sutinen 2016,122–123.) Monissa seurakunnissa tällaista yhteistyötä tehdäänkin, missä seurakunta on mukana neuvolatoiminnassa (Kasteeseen liittyvä yhteistyö i.a). Perhevalmennuksen kautta perheitä voitaisiin kutsua seurakunnan toimintaan mukaan. Perhevalmennuksessa voitaisiin kuvailla palvelun tarjoavan mahdollisuutta kohdata muita samassa elämäntilanteessa olevia sekä jakaa ja vaihtaa kokemuksia heidän kanssaan. Toiminta palvelisi näin suunnitelmallista perheiden tavoittamista.

Seurakunnan toiminnan ehdottomana vahvuutena Yogswara ja Vähämaa sanovat olevan, että se ei ole ongelmalähtöistä. Jos vanhempi osallistuu toimintaan, hänen ei tarvitse pelätä leimautuvansa tämän kautta. Kuitenkin seurakunnan haasteena on se, että osa ei halua leimautua nimenomaan

osallistuessaan seurakunnan toimintaan. (Valtonen & Sutinen 2016, 108.) Saamissani vastauksissa tuli esille puolestaan ristiriitaista näkökulmaa. Eräs vastaajista sanoi, että ei haluaisi mitään uskonnollista paasausta, kun taas toinen vastaajista koki, että nimenomaan yhtenä tekijänä sama arvomaailma olisi se mikä toimintaan vetäisi. Toki sama arvomaailma ei viittaa suoraan siihen, että vastaaja saattaisi haluta toiminnan sisältävän selkeästi hengellisiä elementtejä. Joka tapauksessa tämä mielestäni on seurakunnan haaste. Miten tasapainoilla hengellisen ulottuvuuden alueella niin, että toinen ei koe sitä liian voimakkaana tai luotaantyöntävänä mutta taas toinen voisi saada jotain hengellistä antia sitä halutessaan. Toisaalta työntekijänä voisi tuoda hengellistä sisältöä arkisiin tilanteisiin, joissa vanhemmat nostavat omia tilanteitaan ja kokemuksiaan esille. Kristillisen näkökulman esille tuominen olisi tällöin luonteva osa keskustelua ja kommunikaatiota.

Yhtenä kehitysehdotuksena näkisin, että vanhemmuuden roolikarttaa voitaisiin muokata seurakuntakontekstiin. Vanhemmuuden rooleihin voitaisiin tällöin lisätä vielä kristillisen kasvatuksen rooli. Roolia voisi muotoilla sopivammaksi mutta näin se antaisi seurakunnalle mahdollisuuden käsitellä kristillisen maailmankuvan välittämistä osana vanhemmuutta. Niin kuin kaikki roolit ilmenevät vanhemmilla eri tavoin, olisi kristillisen kasvatuksenkin rooli kussakin perheessä eri tavoin esillä. Tämä loisi myös ymmärrystä siitä, että kristillisen kasvatuksen välittäminen perheessä eteenpäin voi näkyä monilla eri tavoin eikä siihen ole yhtä mallia. Vanhempien kanssa voitaisiinkin pohtia luontevia tapoja ilmentää kristillisiä elämäntapoja osana omaa arkea.

Yksi pohdinnan aiheeni kuitenkin on, että miten seurakunta voisi tavoittaa myös ne vanhemmat, jotka kuuluvat riskiryhmiin? Tällaiset vanhemmat harvoin lähtevät oma-aloitteisesti mukaan toimintaan. Kuinka tavoittaa heidät ja saada heidät mukaan toimintaan? Tämä pohdintani ei kohdistu ainoastaan seurakunnan toimintaan vaan myös kunnalliselle puolelle. Tämän työn teoria osuudesta palveluiden osalta nähtiin, että etenkin odottajien kohdalla luotetaan heidän omaan aktiivisuuteen ottaa yhteyttä neuvolaan. Luotetaan vahvasti siihen, että he selaavat ohjeita netistä ja etsivät tapahtumia. Mutta miten näiden palveluiden

kautta tulee huomioiduiksi ne vanhemmat, joilla ei ole kykyä oma-aloitteisesti lähteä etsimään tietoa ja toimintaa?

Yhtenä mahdollisuutena näkisin, että seurakunnan toiminnassa voitaisiin huomioida koko raskauden kirjo. Raskaus ei aina mene loppuun asti ilman haasteita ja ongelmia. Voisiko seurakunta olla läsnä niin, että se huomioisi koko raskauden kirjon? Esimerkiksi, miten toiminnassa huomioidaan sellaiset ihmiset, joilla on takanaan keskenmeno, kohtukuolema tai vaikka raskausmyrkytys. On hyvä, että raskauden kohdalla tunnustetaan ja tunnistetaan se, että kaikki ei suju aina niin kuin toivoisi. Tällaisten kokemusten jakamiselle ja käsittelylle voisi olla mahdollisuus esimerkiksi seurakunnan vertaistoiminnan kautta.

Työtä tehdessäni kiinnitin huomion siihen, miten väljästi nuorisotoiminta on ottamassa osaa nuorten aikuisten elämään. Tämän havainnon tein teorian pohjalta. Olisiko kuitenkin mahdollista, että seurakunnan työalojen yhteistyöllä voitaisiin nähdä mahdollisuus siihen, että myös nuorisotyö voisi olla läsnä nuorten aikuisten ja nuorten vanhempien elämässä. Jos ajateltaisiin, että nuorisotyö voisi olla perhekerhojen tai odottavien vanhempien ryhmässä mukana ja sitä kautta esittelemässä heille kohdennettua toimintaa. Tällaisen kautta olisi mahdollisuutta saada selville, mikä saisi heidät mukaan muunlaiseenkin toimintaan. He taas osaltaan voisivat olla kutsumassa muita ikäisiään. Itse olen huolissani siitä, että niin moni nuori aikuinen eroaa kirkosta. Mielestäni se ei ole asia, joka seurakunnissa pitäisi hyväksyä vaan asia, jossa ehdottomasti vaaditaan uudistumista. Oli se sitten toimintamuoto, jossa tuetaan nuoria odottajia kohti vanhemmuutta tai muuta toimintaa, on työtä heidän parissaan tehtävä.

8.3 Työn eettisyys ja luotettavuus

Tässä työssä tutkimuskysymyksiä oli kolme: Millaista tukea vanhemmat kaipaavat vanhemmuuteen? Millaisen merkityksen vanhemmat antavat vertaistuelle? Miten kirkko voi olla mukana tukemassa odottavia vanhempia? Kolmeen kysymykseen lähdettiin etsimään vastauksia kysymällä kyselyn avulla

vanhemmilta heidän näkemyksiä näihin kolmeen asiaan. Kyselyn avulla koin saaneeni vastauksia juuri näihin haettuihin kysymyksiin. Se, millaista tukea vanhemmat toivoisivat vielä saavansa, voi antaa sisällöllisiä ideoita seurakunnalle, kun he suunnittelevat toimintaa ensimmäistä lasta odottaville vanhemmille. Tutkimukseni osoittaa, että vertaistuella on ehdottomasti paikka seurakunnan toiminnassa. Vanhemmilta saaduista vastauksista löytyy paljon ideoita ja ehdotuksia siihen, millaisia toimintamuotoja seurakunta voisi kehittää vastaamaan seurakuntalaisten toiveita ja tarpeita. Uskon seurakunnan hyötyvän tästä opinnäytetyöstä.

Teorian tasolla tutkimus auttaa hahmottamaan sitä, minkälaisia tarpeita ja toiveita vanhemmilla on. Lisäksi se havainnollistaa sitä, minkälaisia kehittämiskohteita sosiaalialla on puhuttaessa raskausajan tuen saannista. Tutkimus osoittaa mielestäni sen, että yhteiskunnassa edelleen painopiste on niissä palveluissa, jotka on suunnattu jo lapsen saaneille. Perhepalveluiden uudistusten myötä voitaisiin ehkä huomioida tämä asia palveluita suunniteltaessa niin, etteivät ne rakentuisi ainoastaan neuvolapalveluiden ympärille vaan moniammatillisen yhteistyön varaan. Tämän avulla palvelut voisi tuottaa monipuolisina ja laadukkaina.

Tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa osallistujien määrä. Ennalta odotin, että vastauksia olisi ollut mahdollista saada enemmän. Odotus syntyi siitä, että keväällä ensimmäisessä tapaamisessa, jossa vanhemmat olivat paikalla, oli osallistujia 12. Valitettavasti kahdella seuraavalla kerralla osallistujamäärä oli vähäinen. Tähän vaikutti ehkä se, että osa ensimmäisen kerran osallistujista oli jo aivan viimeisillä raskausviikoilla. Yksi vaikuttava tekijä saattoi olla myös, että ensimmäisen ja toisen tapaamisen välillä oli vähän pidempi ajanjakso. Mainonta oli jäänyt hieman myöhäiseksi, joten se ei ehkä tavoittanut kaikkia tai osa ei pystynyt järjestämään omia menojaan enää siinä kohtaa.

Vastaajien vähäinen määrä vaikuttaa siihen, etteivät ne varmasti vastaa kaikkien alueella olevien tarpeita ja toiveita. Siksi tutkimuksen kattavuus ei ole ihanteellisin. Koen kuitenkin, että laadullisessa tutkimuksessa saavutettiin ne tavoitteet, joiden avulla tutkimuskysymyksiin itsessään pystyttiin vastaamaan.

Tutkimuksen rehabiliteetti vastaa kyseisen seurakunnan tietyn alueen tarpeisiin mutta laajasti esimerkiksi koko Uudenmaan aluetta koskevaksi tutkimukseksi sitä ei voida nimittää. Tutkimuksen tarkoitus olikin suunnata se pienelle alueelle eikä vastaamaan koko Uudenmaan tarpeisiin.

Tiedonhankintamenetelmäksi valittu kysely mielestäni vastasi tässä tutkimuksessa hyvin sitä, mihin kysymyksiin haluttiin saada vastaus. Mielestäni kyselyn käyttäminen aineistonhankintamenetelmänä oli toimiva tässä tutkimuksessa. Etukäteen suunniteltu kysely mahdollisti sen, että kysymykset olivat mietityt vastaamaan tutkimuskysymyksiä. Olin pohtinut vaihtoehtoina myös haastattelua tai havainnointia. Koen, että haastattelu olisi varmasti antanut vielä laajempaa tietoa ja mahdollistanut tarvittaessa jatkokysymysten tekemisen. Kuitenkin kysely oli suunniteltu mahdollisimman avoimeksi, joten se tarjosi vastaajilleen mahdollisuuden tuoda omia ajatuksia esille. Kysely istui myös parhaiten aineistonkeruumenetelmäksi tapaamisten yhteyteen.

Jälkeenpäin tiedän, että monen asian olisi voinut tehdä toisin ja sen avulla työstä olisi ehkä saanut vieläkin paremman. Tulevaisuudessa kyselyn testaaminen on ainakin yksi asia, johon aion kiinnittää huomiota. Omassa tutkimuksessani esimerkiksi moni vastaajista oli vastannut vertaistukeen liittyen myös siihen, millainen rooli sillä voisi olla lapsen synnyttyä. Jos kyselyäni olisi testattu aiemmin, olisin ehkä havainnut kysymyksen sanoittamisen ja voinut ehkä vielä vahvistaa tämän kysymyksen painopistettä raskausaikaan. Jälkeenpäin ajattelen, että olisin itse halunnut olla vielä vahvemmin läsnä tapaamisten suunnittelussa. Sen kautta olisi voitu vielä vahvistaa vanhemmille tutkimuksen kytkeytymistä osana seurakunnan toiminnan kehittämiseen. Tätä tutkimusta tehdessä ja kyselyä suunnitellessa huomasin, että olin kerännyt paljon teoriaa liittyen vanhemmuuteen ja perhekäsitykseen sekä ajankohtaisiin hankkeisiin liittyen. Olisi ollut viisasta vahvistaa teoriapohjaa vielä vahvemmin seurakunnan kontekstista käsin, vaikka moni teoria soveltuu toki myös seurakunnan ympäristöön. Jäin pohtimaan, että jos minulla olisi ollut vahvemmin tietoa vielä siitä, miten seurakunta on omalta paikaltaan tukemassa perheitä, olisin ehkä voinut saada lisää syvyyttä jo kyselyn laatimiseen tältä osin. Kenties

seurakunnan erityispiirteitä perheiden tukena olisi pystynyt tuomaan esiin vahvemmin.

8.4 Opinnäytetyön hyödyntäminen tulevaisuudessa

Tätä opinnäytetyötä apuna käyttäen voitaisiin luoda produktio, jossa olisi toteutuskerrat seurakunnan odottajien ryhmälle. Aiheina voisi olla juuri niitä aiheita, joita vanhemmat ovat tässä tutkimuksessa nostaneet esille. Tässä olisi mahdollisuus lähteä suunnittelemaan ryhmiä kahdella tavoin. Ensimmäinen tapa voisi olla, että vanhemmuuden roolikarttaa apuna käyttäen ja saatuja tutkimustuloksia hyödyntäen lähtisi suunnittelemaan toteutuskertoja ensimmäistä lasta odottavien vanhempien ryhmälle. Toisena tapana näkisin, että lähtisi suunnittelemaan jotain niistä toimintamuodoista, mitä vanhemmat itse ehdottivat siihen, mitä seurakunta voisi tarjota. Tässä olisi mahdollisuus siis lähteä tekemään aika monenlaisiakin produktioita.

Näkisin myös, että tämän työn pohjalta voitaisiin suunnitella ja toteuttaa jatkotutkimuksia. Yhtenä tutkimusaiheena voisi olla se, että lähtisi ottamaan selvää perhevalmennuksen sisällöistä ja tutkisi perhevalmennuksen vastaavuutta suhteessa vanhempien toiveisiin ja tarpeisiin. Toisena tutkimusaiheena voisi ottaa tarkastelunkohteeksi sen, miten tulevia vanhempia sekä pikkulapsiperheiden vanhempia voitaisiin tukea heidän parisuhteessaan. Lisäksi tämän työni myötä kiinnostuin todella paljon ylisukupolvisuuden positiivisista ja negatiivisista vaikutuksista vanhemmuuteen. Itse pääsin vain hieman sivuamaan aihetta, mutta siinä olisi ajankohtainen tutkimuskohde, jota saisi varmasti helposti jatkotyöstettyä lisää. Toisaalta aihe on haastava, koska se on aihe, jota vasta ollaan tuomassa enemmän keskusteluihin ja jonka olemassaoloon on kunnolla ruvettu tarttumaan.

Yksi tutkimuksen kohde, joka tämän kautta itselläni heräsi, vaikkei ihan samaa aihetta ole, olisi nuorten aikuisten tavoittaminen seurakuntaan. Lukiessani erilaisia asiakirjoja ja tilastoja ymmärsin, että nuorten aikuisten tavoittaminen seurakunnassa on todella haastavaa. Siksi yhtenä tutkimuskohteena olisi, että

tutkisi sitä, miten nuoret aikuiset saataisiin pysymään osana seurakunnan toimintaa. Minkälaisia sisältöjä tulisi olla, että se pitäisi nuoret aikuiset mukana.

8.5. Oma ammatillinen kasvu

Tämän tutkimuksen kautta koen, että olen pystynyt täydentämään ammatillista osaamistani. Olen saanut syvempää tietoa vanhemmuudesta ja siitä, mikä perhetyön ja perheiden tilanne tällä hetkellä on. Työskentely on muuttanut käsityksiäni siitä, millaisena näen perhetyön kentän. Paljon on tehty, mutta kentällä on silti vielä paljon tehtävää niin, että palvelut toimivat. Arvostan suuresti sitä, miten paljon yhteiskunnassamme panostetaan perhetyöhön ja sen kehittämiseen. Hankkeiden ja uutisointien kautta näkyy, että perhe on tärkeä osa yhteiskuntaa ja sen toimivuutta halutaan tukea. Olen myös oppinut siitä, miten yhteiskunnassa käytävät keskustelut, arvot ja rakenteet vaikuttavat perheisiin ja siihen, miten perhe käsitetään.

Tutkimuksen tekemisestä olen oppinut todella paljon, sillä se on ollut minulle uutta. Olen jälkeenpäin myös oppinut niitä asioita, mitä tulevaisuudessa voin tehdä toisin, mikäli tutkimuksen tekeminen tulee jossain kohtaa ajankohtaiseksi. Tämä tutkimus on opettanut minulle kykyä katsoa asioita kriittisesti. Olen oppinut, miten tärkeää on asioiden syvempi tarkastelu, jotta erilaisia ilmiöitä voidaan ymmärtää.

9 LÄHTEET

Eroakirkosta.fi 2017. 17 000 eronnut kirkosta. Viitattu 31.10.2017.

http://www.eroakirkosta.fi/media/none/tiedote_02_2017.html?year=2017

Haikara, Marjo & Nieminen, Maija 2012. Perhekeskus Itä- ja Keski-Suomessa: teorian ja käytännön kohtaaminen. Jyväskylän yliopisto.

Kasvatustieteiden laitos. Pro gradu -työ.

<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/40595/URN%3ANBN%3Afi%3Ajyu-201212183373.pdf?sequence=1>

Halme, Nina; Kekkonen, Marjatta & Perälä, Leena-Marja 2012. Perhekeskukset Suomessa. Palvelut, yhteistoiminta ja johtaminen. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen raportti 62. Tampere: Suomen Yliopistopaino

Helsingin kaupunki 10.2.2017. Sosiaali ja kriisipäivystys. Viitattu 21.9.2017.

<https://www.hel.fi/helsinki/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/paivystys#sosiaalipaivystys>

Hermanson, Elina & Martsola, Riitta 2006. Aikuinen vanhemmuus. Katoavan kasvatuksen jäljillä. Helsinki: Kirjapaja

Hirsijärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2017. Tutki ja kirjoita. 13. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Huostaanotto i.a. Lastensuojelun käsikirja. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen julkaisu. Viitattu 1.11.2017. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/huostaanotto>

Hämäläinen, Ulla & Kangas, Olli 2010. Perhepiirissä. Sastamala: Vammalan Kirjapaino.

Juuso, Heidi 2017. VANHEMMUUS JA ARKI. Torniolaisten vanhempien kokemuksia vanhemmuudesta ja arjesta. Opinnäytetyö. Lapin ammattikorkeakoulu. Terveystieteiden yksikön AMK. Theseus. Viitattu 2.11.2017.

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/133732/Juuso_Heidi.pdf?sequence=1&isAllowed=y

- Järvinen, Ritva; Lankinen, Aila; Taajamo, Terhi; Veistilä, Minna & Virolainen, Arja 2007. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. 1. painos. Helsinki: Edita Prima.
- Järvinen, Ritva; Lankinen, Aila; Taajamo, Terhi; Veistilä, Minna & Virolainen, Arja 2012. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. 2. painos. Helsinki: Edita Prima.
- Kallio, Maaret 2017. Lapsi hylkää ennemmin itsensä kuin vanhempansa – On tärkeää pohtia mitä oma lapsuus opetti. Helsingin Sanomat 2.11.2017. Viitattu 16.9.2017.
- Kaskela, Marja & Kekkonen, Marjatta 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta – Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino.
- Kasteeseen liittyvä yhteistyö i.a. Sakastin julkaisu Viitattu 2.11.2017.
<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content449DA1>
- Kela 2017a. Eri perhemuodot. Viitattu 15.9.2017. <http://www.kela.fi/eri-perhemuodot>
- Kela 2017b. Näin haet äitiysrahaa. Viitattu 1.11.2017.
<http://www.kela.fi/aitiysraha-nain-haet>
- Kela 2017c. Näin haet isyysrahaa. Viitattu 1.11.2017.
<http://www.kela.fi/isyysraha-nain-haet>
- Kela i.a. Pikaopas perhe-etuuksiin. Viitattu 2.11.2017.
<http://www.kela.fi/lapsiperheet-pikaopas#3>
- Keskeneräinen luonnos 27.6.2016. Laki sosiaali- ja tervydenhuollon järjestämisestä. Viitattu 2.10.2017.
<http://alueuudistus.fi/documents/1477425/2969576/02+J%C3%A4rjest%C3%A4mislaki+2016-06-27>
- Kekkonen, Marjatta 2012. Kasvatuskumppanuus puheena. Varhaiskasvattajat, vanhemmat ja lapset päivähoiton diskursiivisilla näyttämöillä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Tampere: Kasvatustieteiden yksikkö. Väitöskirja. Viitattu 1.11.2017.
<https://www.thl.fi/documents/10531/136719/Tutkimus%202012%2072.pdf>
- Kirkkohallitus 2012. Aikuiset seurakuntalaisina. Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2012:7. Helsinki: Kirkkohallitus. Viitattu

30.10.2017.

[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/A0AF7DED6FD7C169C2257AE7004CA7CC/\\$FILE/KH_aikuiset_www.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/A0AF7DED6FD7C169C2257AE7004CA7CC/$FILE/KH_aikuiset_www.pdf)

Kirkkohallitus 2012. Nuoret seurakuntalaisena. Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2012:6. Helsinki: Kirkkohallitus. Viitattu 31.10.2017.

[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/D369F10AF9D44A9FC22577A500368BD5/\\$FILE/KH_nuoret_www.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/D369F10AF9D44A9FC22577A500368BD5/$FILE/KH_nuoret_www.pdf)

Kirkkohallitus 2013. Lapset seurakuntalaisina. Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2013:1. Helsinki: Kirkkohallitus.

Kirkkohallitus 2009. Minäkö perhetyöntekijä? – Suuntaviivoja perhelähtöisen työtteen vahvistamiseen seurakunnassa. Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2009:10. Viitattu 30.10.2017.

[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/880C6CE37575AB0FC2257D540036DDC8/\\$FILE/Minakoperhetyontekija.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/880C6CE37575AB0FC2257D540036DDC8/$FILE/Minakoperhetyontekija.pdf)

Kohti lapsi- ja perhelähtöisiä palveluita i.a. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu. Viitattu 5.9.2017.

<http://stm.fi/documents/1271139/1953486/LAPE-esite-verkko.pdf/68a59997-cc83-406d-ac8a-3dd8fbb5f3ba>

Koivisto, Jenni 2010. VASTASYNTYNEEN LAPSEN VANHEMPIEN KOKEMUKSIA VANHEMMUUDEN TUESTA. Opinnäytetyö. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Hoitotyön koulutusohjelma. Terveystyön suuntautumisvaihtoehto. Theseus. Viitattu 2.11.2017.<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/14890/VASTASYNTYNEEN%20LAPSEN%20VANHEMPIEN%20KOKEMUKSIA%20VANHEMMUUDESTA%20JA%20VANHEMMUUDEN%20TUESTA%20REDY%20PDF.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

LAPE: ohjelma: Sirpaleisesta kehittämisestä kokonaisvaltaiseen uudistukseen ja pysyvään muutokseen i.a. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu. Viitattu 11.9.2017. <http://stm.fi/lapsi-ja-perhepalvelut/kuvaus>

Lapset seurakuntalaisina -kehittämissasiakirja i.a. Sakastin julkaisu. Viitattu 30.10.2017.

<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content449514>

- Lapsi ja perhepalveluiden muutosohjelma (LAPE) i.a. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu. Viitattu 5.9.2017.
<http://stm.fi/hankkeet/lapsi-ja-perhepalvelut>
- Lastensuojelu & varhainen puuttuminen ja tukeminen i.a. Sakastin julkaisu. Viitattu 1.11.2017.
<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content2BE80C>
- Lastensuojelulaki 2007/417, 13.4.2007. Viitattu 1.11.2014.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>
- Laurinen, Johanna 2013. KIRKKO, JOKA ARVOSTAA LASTA, PITÄÄ HUOLTA LAPSEN VANHEMMISTA. Vanhempien kokemuksia saadusta sosiaalisesta tuesta Malmin avoimissa perhekerhoissa. Opinnäytetyö. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Kristillisen lapsi- ja nuorisotyön suuntautumismuutokset. Theseus. Viitattu 2.11.2017.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/67743/Laurinen%20_%20Johanna.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Laurinen, Johanna 2016. Kirkko, joka arvostaa lasta, pitää huolta lapsen vanhemmista. Teoksessa Valtonen & Sutinen (toim.) Varhaiskasvatus ja perhe-toiminta seurakunnissa. Diakonia-työelämä:6. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2013. Nettineuvola. Opas terveydenhoitajille. Viitattu 3.11.2017. https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/mlfi/prod/2017/08/04165940/MLL_Nettineuvola_www.pdf
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2017a. Mistä apua perheen huoliin ja kriiseihin? Viitattu 21.9.2017. <https://www.mll.fi/vanhemmille/tukea-perheen-huoliin-ja-kriiseihin/mista-apua-perheen-huoliin-ja-kriiseihin/>
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2017b. Vertaisryhmät. Viitattu 25.9.2017.
<https://www.mll.fi/vanhemmille/tuki-ja-vertaistoiminta/vertaisryhmat/>
- Miettinen, Anneli 2015. Miksi syntyvyys laskee? Suomalaisten lasten saantiin liittyviä toiveita ja odotuksia. Perhebarometri 2015. Helsinki: Väestöliitto. Viitattu 30.10.2017. <http://vaestoliitto-fi->

bin.directo.fi/@Bin/8dc43b8302a46cae9fdfe543aa76dcf3/15097350
01/application/pdf/4876090/Perhebarometri2015_netti.pdf

Mikä on sote-uudistus? i.a. Sote- ja maakuntauudistuksen julkaisu. Viitattu
2.10.2017. <http://alueuudistus.fi/mika-on-sote-uudistus>

Mäntynen, Outi 2016. Hyvinvointia edistävä perhetyö on avain parempiin
perhepalveluihin. Teoksessa Valtonen & Sutinen (toim.)
Varhaiskasvatus ja perhetoiminta seurakunnissa. Diakin
työelämä:6. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.

Niemelä, Kati 2006. Nuoret aikuiset kirkossa ja kirkon ulkopuolella. Kirkon
tutkimuskeskus. Viitattu 31.10.2017.

[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/4D9073DDB9C38745C22576F200
30A70E/\\$FILE/Nuortet%20aikuiset%20kirkossa%20ja%20kirkon%
20ulkopuolella.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/4D9073DDB9C38745C22576F20030A70E/$FILE/Nuortet%20aikuiset%20kirkossa%20ja%20kirkon%20ulkopuolella.pdf)

Nuoret aikuiset i.a. Sakastin julkaisu. Viitattu 1.11.2017.

<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp3?open&cid=Content299A16>

Nuorisotyö i.a. Sakastin julkaisu Viitattu 1.11.2017.

<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content29355F>

Nurmi, Jari-Erik; Ahonen, Timo; Lyytinen, Heikki; Lyytinen, Paula & Pulkkinen,
Lea; Ruoppila, Isto 2015. Ihmisen psykologinen kehitys. 6. painos.
Jyväskylä: PS-kustannus.

Opetushallitus 2016. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Tampere:

Juvenes Prin – Suomen Yliopistopaino. Viitattu 1.11.2017.

[http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_
perusteet_2016.pdf](http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf)

Pelkonen, Marjaana & Hastrup, Arja i.a. Matalan kynnyksen palvelujen
verkostoiminen: Perhekeskustoimintamalli. Viitattu 2.10.2017.

<https://verkkojulkaisut.valtioneuvosto.fi/stm/zine/19/article-1079>

Perhe i.a. Osiossa käsitteet. Tilastokeskuksen julkaisu. Viitattu 15.9.2017.

<http://www.stat.fi/meta/kas/perhe.html>

Perheneuvonta i.a. Sakastin julkaisu. Viitattu 1.11.2017.

<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content3574EC>

Perheneuvonta Suomen ev.lut. kirkko i.a. Perheneuvonnan palvelukuvaus.
Viitattu 1.11.2017.

<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp3?open&cid=Content3E797E>

Perhekerho i.a. Sakastin julkaisu Viitattu 1.11.2017.

<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content44A969>

Peruspalvelut i.a. Osiossa lapset, nuoret ja perheet. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen julkaisu. Viitattu 24.9.2017. <https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut>

Rippikoulun suunnittelu ja toteutus i.a. Sakastin julkaisu Viitattu 1.11.2017.

<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp2?open&cid=Content2C3B47>

Rusanen, Erja 2011. Hoiva, kiintymys ja lapsen kehitys. Finn Lectura Ab.

Rönkkö, Leena & Rytönen, Timo 2010. Monisäikeinen perhetyö. 1. painos.

Helsinki: WSOYpro.

Sinkkonen, Jari 2003. Pesästä lentoon. Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle.

Vantaa: WSOY.

Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjam 2011. Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. 1. painos. Helsinki: WSOYpro

Sinkkonen, Jari 2016. Varhaiskasvatus on täynnä sanahelinää – alle 3-vuotias ei tarvitse kasvatusta vaan tuttujen ja turvallisten ihmisten läheisyyttä. Helsingin sanomat. Viitattu 2.11.2016.

<http://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005112772.html>

Slideshare 2017. Monimuotoiset perheet LAPE-muutosohjelmassa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 13.9.2017.

<https://www.slideshare.net/THLfi/monimuotoiset-perheet-lapemuutosohjelmassa>

Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja 2016:29. LAPSI- JA

PERHEPALVELUIDEN MUUTOSOHJELMA. Viitattu 11.9.2017.

http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74904/Rap_ja_muist_29_2016.pdf?sequence=1

Sosiaalihuoltolaki 2014/1301, 30.12.2014. Viitattu 1.11.2017.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=sosiaalihuoltolaki#L4P36>

Sosiaali- ja terveysministeriö 2016. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma.

SlideShare. Viitattu 2.11.2017. <http://stm.fi/lapsi-ja-perhepalvelut/materiaalit>

- Sote- ja maakuntauudistuksen yleisesittely i.a. Sote- ja maakuntauudistuksen julkaisu. Viitattu 2.10.2017. <http://alueuudistus.fi/uudistuksen-yleisesittely>
- Sukupuoli ja seksuaalisuus kirkon kasvatustyössä i.a. Sakastin julkaisu. Viitattu 4.11.2017.
<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp2?open&cid=Content3A40FA>
- Sutinen, Päivi 2016. Perhetyö seurakuntien työntekijöiden näkökulmasta. Teoksessa Valtonen & Sutinen (toim.) Varhaiskasvatus ja perhetoiminta seurakunnissa. Diakin työelämä:6. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Taloudellisen avustamisen periaatteet i.a. Sakastin julkaisu. Viitattu 1.11.2017.
<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp2?open&cid=Content19F928>
- Tavoitteet i.a. Osiossa Lapset, nuoret ja perheet. Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen julkaisu. Viitattu 24.9.2017.
<https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/perhekeskus/tavoitteet>
- Teittinen, Noora 2015. Nuorten äitien kokemuksia äitiyteen kasvusta ja tuen muodoista. Opinnäytetyö. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Hoitotyön koulutusohjelma. Theseus. Viitattu 2.11.2017.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/96523/Teittinen_Noora.pdf.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Teittinen, Paavo 2017. Suomessa on jo lähes 70 000 syrjäytynyttä nuorta, etenkin poikien asema on heikentynyt – Professori kertoo viisi konkreettista keinoa syrjäytymisen ehkäisyyn. Helsingin Sanomat 24.10. Viitattu 1.11.2017. <https://www.hs.fi/talous/art-2000005421006.html?share=523e9710745c7105b08719c368de4f8b>
- Terve.fi. Kirkko perheen arjessa. Kaste. Viitattu 31.10.2017.
<http://www.terve.fi/kirkko-perheen-arjessa/kaste>
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2016a. Lapset, nuoret ja perheet. Huono-osaisuuden ylisukupolvisuus. Viitattu 24.10.2017.
https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/nuorten-syrjaytyminen/huono-osaisuuden-ylisukupolvisuus

- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016b. Kiireellinen sijoitus. Viitattu 1.11.2017.
<https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/kiireellinen-sijoitus>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016c. Sijoitus avohuollon tukitoimena. Viitattu 1.11.2017.
<https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/avohuolto/sijoitus-avohuollon-tukitoimena>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015a. Lapset, nuoret ja perheet. Monialainen yhteistyö. Viitattu 22.9. 2017. <https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/sosiaalipalvelut/palvelutarpeen-arviointi-ja-asiakkuus/monialainen-yhteistyö>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015b. Lastensuojelun käsikirja. Lastensuojelun avohuolto. Viitattu 22.9.2017.
<https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/avohuolto>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015c. Lapset, nuoret ja perheet. Perhetyö. Viitattu 22.9.2017. <https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/sosiaalipalvelut/perhetyo>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015d. Lapset, nuoret ja perheet. Äitiys- ja lastenneuvola. Viitattu 24.9.2017. https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/aitiys_ja_lastenneuvola
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017a. Lapset, nuoret ja perheet. Äitiysneuvola. Viitattu 24.7.2017. https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/aitiys_ja_lastenneuvola/aitiysneuvola
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017b. Meille tulee vauva. Viitattu 25.9.2017.
http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/129572/MUU2017_306.pdf?sequence=3
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017c. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (LAPE). Viitattu 2.11.2017.
<https://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/hankkeet-ja-ohjelmat/lapsi-ja-perhepalveluiden-muutosohjelma-lape->
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2012. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 9.painos. Helsinki: Kustanneosakeyhtiö Tammi

- Valtonen, Minna & Sutinen, Päivi 2016. Kirkon varhaiskasvatuksen ja perhetyön toimintakentät ja mahdollisuudet. Teoksessa Valtonen & Sutinen (toim.) Varhaiskasvatus ja perhetoiminta seurakunnissa. Diakin työelämä:6. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Varhaiskasvatus i.a. Sakastin julkaisu Viitattu 1.11.2017.
<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp2?open&cid=Content28953E>
- Varhaisnuorisotyö i.a. Sakastin julkaisu. Viitattu 1.11.2017.
<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content28E3F5>
- Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä 2013. Vanhemmuuden roolikartta. Viitattu 25.11.2017. <http://www.vslk.fi/index.php?id=19>
- Vihavainen, Suvi 2017. Laura Oksanen joutui adoptoimaan geneettisen lapsensa - ”Adoptiossa selvitettiin, olenko kykeneväinen omien lasteni vanhemmaksi”. Helsingin Sanomat 11.9. Viitattu 13.9.2017.
<http://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005362109.html>
- Viljanen, Vuokko 2014. Ylisukupolvinen huono-osaisuus. Socca. Viitattu 2.11.2017.
http://www.socca.fi/files/3754/Ylisukupolvinen_syrjaytyminen_-_tutkimusta_ja_kirjallisuutta_Vuokko_Viljanen_2014.pdf
- Vuorilehto, Maria; Larri, Tuulevi; Kurki, Marjo & Hätönen, Heli 2014. Uudistuva mielenterveystyö. Helsinki: Fioca.
- Yhteistyö perheiden kanssa i.a. Sakastin julkaisu. Viitattu 1.11.2017.
<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content44A465>
- Yhteydet yhteiskunnan varhaiskasvatukseen i.a. Sakastin julkaisu. Viitattu 1.11.2017.
<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp2?open&cid=Content444762>
- Ylitalo, Pertti 2011. Roolikartta vanhemmuuden, parisuhteen ja itsenäistymisen tueksi. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Yogaswara, Hanna-Mari & Vähämaa, Tiina 2016. Laatu ja sen sanoittamista perhetyössä. Teoksessa Valtonen & Sutinen (toim.) Varhaiskasvatus ja perhetoiminta seurakunnissa. Diakin työelämä:6. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Äitiyslaki 2015. Käsittelyvaihe. Viitattu 3.11.2017. <http://aitiyslaki.fi/>

LIITE 1: KYSELYLOMAKE

KYSELY ENSIMMÄISTÄ LASTAAN ODOTTAVILLE VANHEMMILLE

Tämä kyselylomake on tarkoitettu keräämään kokemuksia ja ajatuksia ensimmäistä lasta odottavilta vanhemmilta siitä, minkälaista tukea ja ohjausta he kaipaisivat. Lisäksi kyselyssä kerätään tietoa siitä, miten seurakunta voisi olla tukemassa ensimmäistä lasta odottavia vanhempia. Kysely toimii tiedon keruun välineenä Helsingin Diakissa toteutettavaa opinnäytetyötä varten. Kysely täytetään nimettömänä. Vastausten pohjalta kootaan tulokset, jotka raportoidaan seurakunnalle. Vastausten pohjalta käsitellen aihetta opinnäytetyössäni, joka on luettavissa Theseus opinnäytetyötietokannasta: www.theseus.fi. Kysely jaetaan vastaajille ensimmäistä lasta odottavien illassa kesällä 2017 ja palautetaan opinnäytetyön tekijälle kuoressa. Kun tulokset on raportoitu, saadut vastauslomakkeet hävitetään. Vastauksia käsittelee ainoastaan opinnäytetyön tekijä.

Sukupuoli: mies/nainen/muu

Minkälaisia ajatuksia vanhemmaksi tuleminen herättää?

Vanhemmuuden roolikartan mukaan vanhempana olemisessä on viisi eri osaluuetta:

Huoltaja:

- Arjessa riittävän fyysisten tarpeiden kuten ruuan, puhtauden ja terveyden huolehtiminen

Rakkauden antaja:

- Hyvän huomioiminen lapsessa, rohkaisevan ja positiivisen palautteen antaminen

Rajojen asettaja:

- Lapsen fyysisestä turvallisuudesta huolehtiminen

Ihmissuhdeosaaja:

- Tunteiden ja vuorovaikutustaitojen opettaminen

Elämän opettaja:

- Oikean ja väärän opettaminen

Mihin näistä rooleista kaipaisit enemmän tietoa ja tukea?

Onko asioita, joihin kaipaisit tukea mutta joita ei edellä mainittu? Mitä ne ovat?

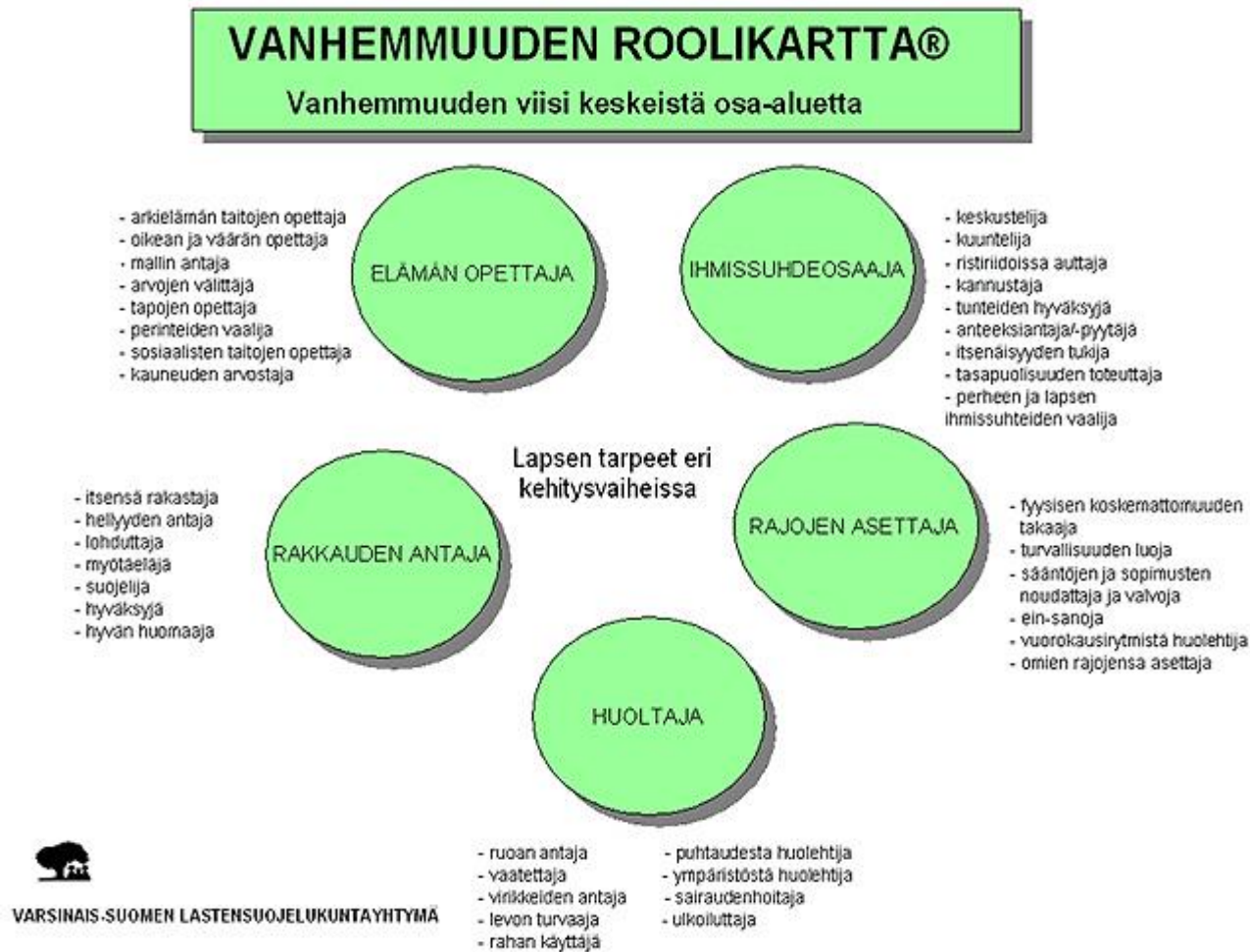
Mistä tai keneltä olet tähän mennessä saanut tukea vanhemmuuteesi?
Minkälaista se on ollut?

Voisiko vertaistuesta olla apua vanhemmuuteen kasvamisessa? Perustele lyhyesti kantasi.

Minkälaisia toimintamuotoja seurakunta voisi tarjota vanhemmille, jotka odottavat ensimmäistä lasta?

Kiitos vastauksestasi! 😊

LIITE 2: VANHEMMUUDEN ROOLIKARTTA

Kuva: Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä 2013. Linkki lähdeluettelossa.